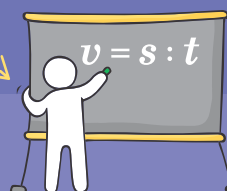
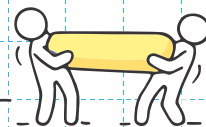
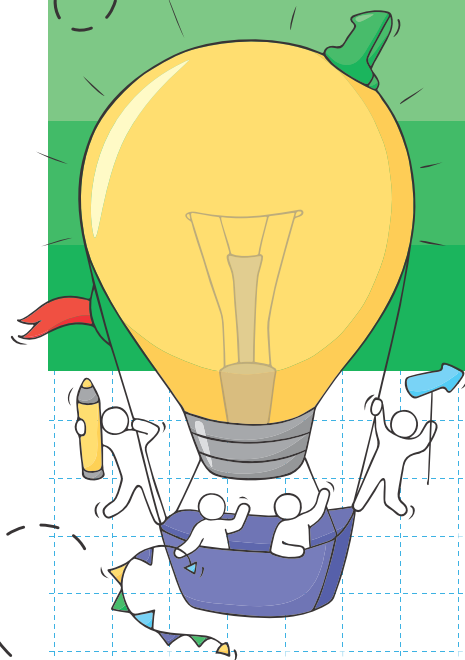
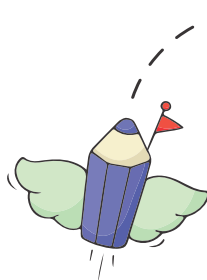

Світлана Логачевська,
Оксана Ларіна, Людмила Паук

МАТЕМАТИКА

Частина перша

4
клас

Світлана Логачевська,
Оксана Ларіна, Людмила Паук

МАТЕМАТИКА

4

клас

Підручник для 4 класу
закладів загальної середньої освіти
(у 2-х частинах)

Частина перша

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

Київ
Літера ЛТД
2026

УДК [51:37.016](075.2)
Л68

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
(наказ Міністерства освіти і науки України від 27.01.2026 № 111)

Видано за рахунок державних коштів. Продаж заборонено

**Відповідно до Типової освітньої програми колективу авторів
під керівництвом Р. Б. Шияна**

Логачевська С. П.

Л68 Математика : підручник для 4 класу закладів загальної
середньої освіти (у 2-х частинах) : Ч. 1 / С. П. Логачевська,
О. В. Ларіна, Л. О. Паук. — Київ : Літера ЛТД, 2026. — 128 с.

ISBN 978-966-945-557-4

ISBN 978-966-945-558-1 Ч. 1

УДК [51:37.016](075.2)

**Інтерактивний
електронний додаток**

**Підтримка
користувача**

ISBN 978-966-945-557-4
ISBN 978-966-945-558-1 Ч. 1

© Логачевська С. П., Ларіна О. В., Паук Л. О., 2025
© «Літера ЛТД», 2026

Дорогі учні й учениці!

Упродовж трьох років навчання в школі ви не тільки розвивали математичні навички, а й уміло застосовували їх у повсякденні. Цього-річ підручник математики надасть вам іще більше можливостей проявити свої знання й уміння з опанованих тем у розв'язанні практичних завдань.

Ознайомтеся зі спеціальними позначками, якими ми розпочинаємо блоки завдань.

— **колективна робота.** Обговорюйте в загальному колі зразки виконання, хід розв'язання тощо.

— **робота в парі.** Перед тим як виконати завдання, обміняйтеся думками щодо способів обчислень чи розв'язання задач.

Опісля обов'язково звірте результати. За потреби радьтеся і допомагайте одне одному.

— **самостійна діяльність.** Перед таким завданням ми пропонуємо вам роботу за варіантами. Виберіть те завдання, яке вам під силу — творче ●● чи з підказкою ●. Виконайте його, обговоріть свої дії в загальному колі і переходьте до самостійного виконання наступного завдання.

— вправи для виконання **вдома** або **під час самостійної підготовки.**

7

Вправи, перед номерами яких є невеликі **жовті смужки**, спрямовані на **повторення** того, що ви вивчили раніше.

— **початок нового уроку** в межах теми.

Оцінюйте свою роботу та діяльність однокласників, використовуючи пам'ятки на с. 125.

Формуйте математичні навички за допомогою щотижневої рубрики «Тренувальна валіза» та додаткових вправ наприкінці розділів.

Перевіряйте свої досягнення в тестовому форматі — письмово в зошиті або онлайн в інтерактивному електронному додатку.

Розвивайте навички роботи в групі під час виконання цікавих математичних проєктів, поданих наприкінці розділів (окрім першого розділу «Повторюємо, що вивчили в 3 класі»). Скористайтесь пам'ятками, розміщеними на с. 123, — це дуже допоможе вам у виконанні математичних проєктів.

Вивчайте математику старанно й натхненно, аби вміти застосовувати набуті навички в життєвих ситуаціях. Успіхів вам і наснаги!

Авторки підручника

РОЗДІЛ 1. ПОВТОРЮЄМО, ЩО ВИВЧИЛИ В 3 КЛАСІ

Таблиці множення і ділення

Ви пригадаєте:

- таблиці множення і ділення чисел;
- як пов'язані дії множення і ділення;
- як обчислювати значення виразів із різними діями;
- як розв'язувати задачі на множення і ділення.

1 Замініть суму однакових доданків добутком чисел та обчисліть.

$$5 + 5 + 5 + 5$$

$$7 + 7 + 7 + 7$$

$$9 + 9 + 9 + 9 + 9$$

$$4 + 4 + 4$$

$$8 + 8 + 8$$

$$6 + 6 + 6 + 6$$

2 Усно обчисліть значення виразів. Перевірте результати за поданою таблицею множення.

$$5 \cdot 3$$

$$35 : 5$$

$$9 \cdot 7$$

$$45 : 5$$

$$6 \cdot 4$$

$$42 : 6$$

$$9 \cdot 5$$

$$72 : 8$$

$$8 \cdot 2$$

$$64 : 8$$

$$7 \cdot 7$$

$$27 : 3$$

$$4 \cdot 9$$

$$36 : 4$$

$$8 \cdot 9$$

$$18 : 9$$

$$7 \cdot 8$$

$$16 : 4$$

$$5 \cdot 8$$

$$36 : 6$$

·	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
2	2	4	6	8	10	12	14	16	18	20
3	3	6	9	12	15	18	21	24	27	30
4	4	8	12	16	20	24	28	32	36	40
5	5	10	15	20	25	30	35	40	45	50
6	6	12	18	24	30	36	42	48	54	60
7	7	14	21	28	35	42	49	56	63	70
8	8	16	24	32	40	48	56	64	72	80
9	9	18	27	36	45	54	63	72	81	90
10	10	20	30	40	50	60	70	80	90	100

3 Знайдіть частки. Скориставшись таблицею, перевірте ділення множенням.

$$32 : 4 = \square$$

$$45 : 9 = \square$$

$$56 : 8 = \square$$

$$54 : 6 = \square$$

Перевірка

Перевірка

Перевірка

Перевірка

$$\square \cdot 4 = 32$$

$$\square \cdot 9 = 45$$

$$\square \cdot 8 = 56$$

$$\square \cdot 6 = 54$$

4 Обчисліть значення виразів за зразком.

$$7 \cdot 4 + 7 = 7 \cdot 5 = 35$$

$$6 \cdot 5 + 6$$

$$4 \cdot 3 + 4$$

$$8 \cdot 4 + 8$$

$$7 \cdot 4 - 7 = 7 \cdot 3 = 21$$

$$6 \cdot 5 - 6$$

$$4 \cdot 3 - 4$$

$$8 \cdot 4 - 8$$

$$7 \cdot 5 + 7$$

$$5 \cdot 8 + 5$$

$$3 \cdot 6 + 3$$

$$7 \cdot 5 - 7$$

$$5 \cdot 8 - 5$$

$$3 \cdot 6 - 3$$

5 Упорядкуйте добутки від найменшого до найбільшого.

6 ·	54	18	24	12	48	36	42	30	60
7 ·	42	49	35	28	56	21	14	63	70
8 ·	24	48	56	16	40	64	32	72	80
9 ·	18	63	72	54	45	36	27	81	90

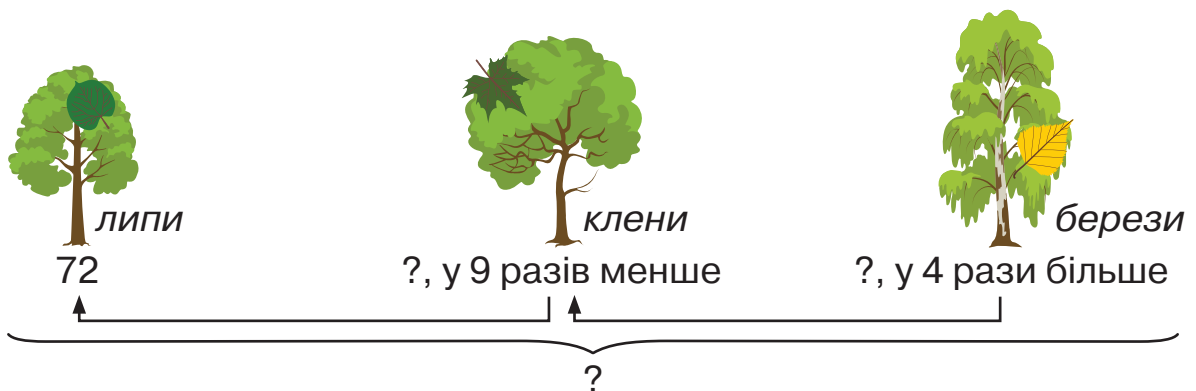
6 Скільки всього намистинок нанизали на нитку? Складіть вираз, що містить дії множення та додавання. Обчисліть його значення.

7 Розв'яжіть задачу.

Марійці 9 років. Мама в 4 рази старша за неї, а тато — у 5 разів. Скільки років Марійчиній мамі? А Марійчиному татові?

8 За малюнком складіть і розв'яжіть задачу про кількість дерев у сквері.

9 Виберіть схему та складіть за нею вираз до задачі. Обчисліть його значення. До шкільного буфету привезли 6 паковань води по 8 пляшок у кожному та 7 паковань соку по 6 пакетів. Скільки разом одиниць пляшок і пакетів привезли до шкільного буфету?

$$\square \cdot \square + \square \cdot \square$$

$$\square \cdot \square - \square \cdot \square$$

10 Довжина відрізка AD становить 18 см. Побудуйте в зошиті відрізок BC , який у 6 разів коротший за AD .

11 Визначте порядок виконання дій. Обчисліть значення виразів.

$$6 \cdot 4 + 7 \cdot 3$$

$$(35 + 10) : 5$$

$$2 \cdot 7 + 3 \cdot 5 + 15 : 3$$

$$18 : 3 + 21 : 7$$

$$(85 - 50) : 7$$

$$4 \cdot 8 + 2 \cdot 4 - 30 : 6$$

Буквені вирази та нерівності зі змінними

Ви пригадаєте:

- як обчислювати значення буквених виразів;
- як знаходити розв'язки нерівностей;
- як складати буквені вирази до задачі;
- позатабличні випадки множення і ділення.

1 Виконайте вправу з коментуванням.

- Знайдіть значення виразу $a \cdot 5 + n \cdot 6$, якщо $a = 7, n = 5$; $a = 6, n = 8$.
- Знайдіть значення виразу $(c + 24) - b$, якщо $c = 15, b = 5$; $c = 46, b = 13$.

Пригадайте!

Розв'язком нерівності з однією змінною називають значення змінної, за якого умова числової нерівності буде виконуватися.

2 Доберіть такі два значення змінної, щоб виконувалася умова нерівності.
 $300 + a > 325$ $846 - c < 200$

3 Прочитайте інструкцію та обговоріть алгоритм розв'язування нерівності за допомогою рівняння.

Як розв'язати нерівність за допомогою рівняння

Прочитайте нерівність: $30 - x > 25$

ліва

З'ясуйте, яка частина (ліва чи права) містить змінну. $30 - x > 25$

Прирівняйте ці частини (поставте знак рівності). $30 - x = 25$

Знайдіть корінь утвореного рівняння і виконайте перевірку. $x = 5$

Щоб умова нерівності виконувалася, значення x має бути менше ніж 5. **Отже, $x = 4, x = 3, x = 2, x = 1, x = 0$.**

розв'язки нерівності

ПЕРЕВІРКА

Якщо $x = 4$, то $30 - x = 30 - 4 = 26$; $26 > 25$.

Якщо $x = 3$, то $30 - x = 30 - 3 = 27$; $27 > 25$.

Якщо $x = 2$, то $30 - x = 30 - 2 = 28$; $28 > 25$.

Якщо $x = 1$, то $30 - x = 30 - 1 = 29$; $29 > 25$.

Якщо $x = 0$, то $30 - x = 30 - 0 = 30$; $30 > 25$.

4 Знайдіть розв'язки поданих нерівностей за допомогою рівнянь.

$56 - c > 50$

$47 + a < 50$

$7 \cdot d < 28$

$30 > x \cdot 5$

- 5 Знайдіть значення виразів $a + b$ і $a - b$, якщо $a = 367$, $b = 132$. Виконайте обчислення письмово.

- 6 Складіть вираз до задачі та обчисліть його значення, якщо $c = 30$.

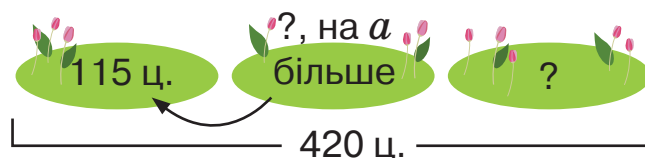
Упродовж дня в крамниці продали c хлібин. Увечері їх залишилось у 6 разів менше, ніж продали за день. Скільки всього хлібин було в крамниці спочатку?

- 7 Доберіть значення букви та розв'яжіть задачу різними способами. Обговоріть у парах зручні для кожного способи.

На трьох клумбах висадили 420 цибулин тюльпанів. На першій клумбі висадили 115 цибулин, на другій — на a більше. Скільки цибулин тюльпанів висадили на третій клумбі?

I — 115 ц.
II — ?, на a більше
III — ?

} 420 ц.

- 8 Доберіть числові значення букв і виконайте обчислення.

$$(a + b) - c$$

$$a \cdot b + c$$

$$k \cdot t - m \cdot n$$

- 9 За поданими рівностями пригадайте особливі випадки додавання і віднімання, множення і ділення. Візьміть довільне числове значення букви a та за його допомогою перевірте правильність числових рівностей.

$$a + 0 = a$$

$$a : 1 = a$$

$$a : a = 1$$

$$a \cdot 0 = 0$$

$$a - 0 = a$$

$$a \cdot 1 = a$$

$$0 : a = 0$$

$$0 \cdot a = 0$$

- 10 Обчисліть периметр прямокутника зручним способом, якщо його сторона $a = 5$ см, а сторона $b = 3$ см.

$$P = a + b + a + b$$

$$P = a \cdot 2 + b \cdot 2$$

$$P = (a + b) \cdot 2$$

- 11 А. Розв'яжіть нерівності за допомогою рівнянь.

$$86 + x < 90$$

$$4 \cdot c < 20$$

$$97 - x > 92$$

Б. Обчисліть буквені вирази.

$$a + 120 - 430, \text{ якщо } a = 740.$$

$$70 - c \cdot 8, \text{ якщо } c = 6.$$

$$b - 250 + 320, \text{ якщо } b = 690.$$

$$520 + d \cdot 20, \text{ якщо } d = 3.$$

Рівняння

Ви пригадаєте:

- як розв'язувати рівняння з перевіркою;
- як пов'язані дії додавання і віднімання, множення і ділення;
- як розв'язувати задачі за допомогою рівнянь.

- 1** Розв'яжіть рівняння та виконайте перевірку. Скористайтесь підказками — знаками арифметичних дій, за допомогою яких знаходять невідомі компоненти.

$$\begin{array}{c} (-) \\ 64 + x = 87 \end{array}$$

$$\begin{array}{c} (+) \\ a - 245 = 324 \end{array}$$

$$\begin{array}{c} (:) \\ x \cdot 5 = 250 \end{array}$$

$$\begin{array}{c} (:) \\ 540 : x = 90 \end{array}$$

$$\begin{array}{c} (-) \\ x + 360 = 590 \end{array}$$

$$\begin{array}{c} (-) \\ 940 - a = 530 \end{array}$$

$$\begin{array}{c} (:) \\ 6 \cdot x = 420 \end{array}$$

$$\begin{array}{c} (:) \\ x : 7 = 50 \end{array}$$

Пригадайте! Рівняння може містити компонент, що є числовим виразом. Тому спочатку треба обчислити цей вираз, а вже потім шукати невідоме число.

- 2** Поясніть алгоритм розв'язування рівнянь. Завершіть розв'язання та виконайте перевірку.

$$\begin{array}{l} \text{вираз} \\ x \cdot 5 = \boxed{40 + 5} \\ \downarrow \\ x \cdot 5 = \boxed{} \\ x = \boxed{} : 5 \\ x = \boxed{} \end{array}$$

$$\begin{array}{l} \text{вираз} \\ x + \boxed{(260 - 140)} = 560 \\ \downarrow \\ x + \boxed{} = 560 \\ x = 560 - \boxed{} \\ x = \boxed{} \end{array}$$

- 3** Обговоріть, як знаходити невідоме число в кожному рівнянні. Знайдіть корені цих рівнянь і виконайте перевірку. Порівняйте свої результати.

$$x \cdot 4 = \boxed{30 + 6}$$

$$x - \boxed{(320 + 460)} = 160$$

- 4** Прочитайте задачу. Розгляньте короткий запис і рівняння, складене за ним. Знайдіть корінь цього рівняння.

Серед 200 книжок, які закупила бібліотека, 120 художніх і 50 навчальних. Решта книжок — довідники. Скільки довідників закупила бібліотека?

Художніх — 120 кн.	} 200 кн.
Навчальних — 50 кн.	
Довідників — ?	

$$(120 + 50) + x = 200$$

- 5 Перевірте, чи правильно знайшли корені рівнянь. Розв'яжіть рівняння правильно.

$$520 - x = 630 - 520$$

$$520 - x = 110$$

$$x = 520 - 110$$

$$x = 400$$

$$x \cdot 6 = 300 + 120$$

$$x \cdot 6 = 300$$

$$x = 300 : 6$$

$$x = 50$$

- 6 За малюнком складіть і розв'яжіть рівняння. Виконайте перевірку.

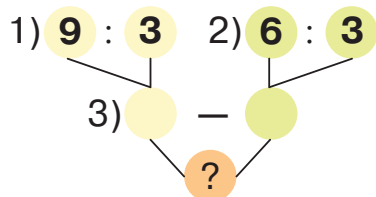

- 7 Прочитайте задачу і прокоментуйте способи розв'язання, відображені на схемах. Який із них зручніший і чому? Розв'яжіть задачу обома способами.

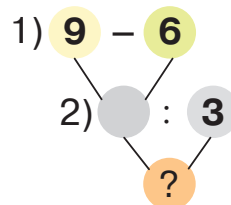
Троє пум за день з'їдають 9 кг м'яса, а троє вовків — 6 кг. На скільки кілограмів м'яса більше з'їдає за день одна пума, ніж вовк?

І СПОСІБ

II СПОСІБ

Такі схеми добре ілюструють план розв'язання. Щоб побудувати схему розв'язання, спочатку треба знайти в складеній задачі прості задачі, а потім відобразити послідовність їх розв'язання як окремі дії складеної задачі.

- 8 Розв'яжіть задачу зручним для себе способом.

Першого дня фермер зібрав 35 кг малини, другого дня — на 10 кг більше. Усю малину розфасували в ящики по 5 кг у кожний. Скільки ящиків знадобилося?

- 9 Знайдіть корінь кожного рівняння та виконайте перевірку.

$$6 \cdot x = 45 + 15$$

$$(75 + 80) - x = 115$$

$$c + (700 - 300) = 900$$

Усне додавання і віднімання в межах 1000

Ви пригадаєте:

- як усно додавати різними способами до трицифрових чисел двоцифрові та трицифрові;
- як усно віднімати різними способами від трицифрових чисел двоцифрові та трицифрові;
- як розв'язувати задачі на знаходження числа за двома сумами.

- 1** Пригадайте способи усного додавання. Прокоментуйте кожний випадок. За зразками обчисліть значення виразів.

$$360 + 40 = 300 + (60 + 40) = 300 + 100 = 400$$

$$620 + 80$$

$$470 + 30$$

$$510 + 90$$

$$250 + 50$$

$$320 + 480 = (300 + 400) + (20 + 80) = 700 + 100 = 800$$

$$270 + 130$$

$$580 + 220$$

$$490 + 410$$

$$540 + 260$$

$$250 + 80 = 200 + (50 + 80) = 200 + 130 = 330$$

50 30

або

$$250 + 80 = (250 + 50) + 30 = 300 + 30 = 330$$

$$440 + 90$$

$$530 + 80$$

$$680 + 50$$

$$290 + 30$$

$$460 + 280 = (400 + 200) + (60 + 80) = 600 + 140 = 740$$

або

$$460 + 280 = (460 + 200) + 80 = 660 + 80 = 740$$

$$370 + 250$$

$$260 + 470$$

$$180 + 490$$

$$560 + 260$$

- 2** Наведіть приклад способу округлення числа при додаванні в межах 1000.
- 3** З'ясуйте, який компонент рівняння невідомий і як його знайти. Коментуючи, розв'яжіть рівняння. Виконайте перевірку.

$$x - 30 = 400$$

$$x + 320 = 380$$

$$490 - x = 140$$

- 4** Знайдіть значення виразу $470 + c$, якщо $c = 30$; $c = 60$; $c = 230$; $c = 280$.

- 5 Перевірте правильність обчислень. Усно виправте помилки і запишіть правильно.

$$580 + 20 = 500 + (80 + 20) = 500 + 200 = 700$$

$$210 + 290 = (210 + 200) + 90 = 510 + 90 = 600$$

$$560 + 170 = (500 + 100) + (60 + 70) = 600 + 120 = 720$$

- 6 Розв'яжіть задачу.

У кінотеатрі дві глядацькі зали. У залі «Комедія» 260 місць, а в залі «Драма» — на 40 місць більше. Скільки всього місць у кінотеатрі?

- 7 Порівняйте не обчислюючи. Поясніть.

$$120 + 80 \bigcirc 120 + 800$$

$$450 + 150 \bigcirc 450 - 150$$

$$380 + 120 \bigcirc 380 + 220$$

$$840 + 10 \bigcirc 840 + 100$$

- 8 За таблицею складіть, запишіть і розв'яжіть рівняння. Виконайте перевірку.

Зменшуване	x	a	k	m
Від'ємник	570	260	650	380
Різниця	130	40	90	170

- 9 Обчисліть значення буквених виразів, якщо $c = 180$.

$$220 + c$$

$$c + 90$$

$$420 + c$$

$$c + 570$$

- 10 Пригадайте способи усного віднімання. Прокоментуйте кожний випадок. За зразками обчисліть значення виразів.

1 $300 \quad 100 \quad (-)$
 $400 - 70 = 300 + (100 - 70) = 300 + 30 = 330$

$$700 - 80$$

$$600 - 30$$

$$300 - 10$$

$$800 - 40$$

2 $600 - 340 = (600 - 300) - 40 = 300 - 40 = 260$

$$900 - 570$$

$$500 - 420$$

$$300 - 110$$

$$700 - 350$$

3 $410 - 170 = (410 - 100) - 70 = 310 - 70 = 240$

$$620 - 270$$

$$740 - 260$$

$$510 - 130$$

$$830 - 460$$

4 $20 \quad 50$
 $420 - 70 = (420 - 20) - 50 = 400 - 50 = 350$

$$550 - 80$$

$$340 - 70$$

$$630 - 80$$

$$910 - 60$$

11 Наведіть приклад округлення числа для від'ємника при відніманні в межах 1000.

12 З'ясуйте, який компонент рівняння невідомий і як його знайти. Коментуючи, розв'яжіть рівняння і виконайте перевірку.

$$710 + x = 950$$

$$820 - x = 180$$

$$x + 370 = 910$$

13 Обчисліть значення буквеного виразу $440 - a$, якщо $a = 80$; $a = 160$.

14 Перевірте правильність обчислень. Усно виправте помилки і запишіть правильно.

$$800 - 20 = 700 + (100 - 20) = 700 + 70 = 770$$

$$630 - 80 = (630 - 30) - 50 = 600 + 50 = 650$$

$$760 - 280 = (760 - 200) - 80 = 660 - 80 = 580$$

15 Прочитайте задачу та вказівку до неї. Обговоріть між собою порядок знаходження чисел. Розв'яжіть різними способами.

Сума трьох чисел — 490. Знайдіть кожне число, якщо сума першого і другого чисел дорівнює 320, а сума другого і третього — 240.

$$490 \left\{ \begin{array}{l} \text{I} - ? \\ \text{II} - ? \\ \text{III} - ? \end{array} \right\} \left\{ \begin{array}{l} 320 \\ 240 \end{array} \right\}$$

Знаходьте числа в такому порядку:

Перший спосіб	Другий спосіб	Третій спосіб
III, II, I	I, II, III	I, III, II

16 Запишіть коротко умову задачі та розв'яжіть її різними способами.

За баскетбольний і волейбольний м'ячі заплатили 370 грн, а за волейбольний і футбольний — 450 грн. Яка ціна кожного м'яча, якщо за всі три заплатили 770 грн?

17 Обчисліть значення буквених виразів, якщо $c = 124$.

$$246 + c - 210$$

$$800 - 560 + c$$

$$186 + 223 - c$$

18 Обчисліть значення виразів.

$$520 + 80$$

$$600 - 80$$

$$700 - 30$$

$$170 + 230$$

$$400 - 230$$

$$260 + 150$$

$$720 - 340$$

$$810 - 70$$

1 Обчисліть.

$7 \cdot 3 + 68$	$24 : 8 \cdot 6 + 3 \cdot 7$
$64 - 5 \cdot 7$	$3 \cdot 16 - 64 : 4$
$12 + 42 : 6$	$62 - 2 \cdot 31 + 37$
$32 : 8 + 55$	$91 : 7 + 5 \cdot 18$
$43 - 56 : 7$	$75 : 15 + 13 \cdot 4$
$5 \cdot 100 : 10$	$78 : 2 + 6 \cdot 12$
$800 : 100 \cdot 10$	$100 - 3 \cdot 31 + 23$

2 Розв'яжіть рівняння.

$$180 + c = 490$$

$$x - 520 = 70$$

$$690 - x = 40 \cdot 10$$

$$300 : 10 + x = 260$$

$$x - (160 + 250) = 80$$

$$x + 5 \cdot 8 = 310$$

$$7 \cdot c = 120 - 50$$

$$x : 2 = 54 : 9$$

3 Обчисліть значення буквених виразів.

$$45 - c, \text{ якщо } c = 30$$

$$a + 90, \text{ якщо } a = 250$$

$$860 - 400 + a, \text{ якщо } a = 120$$

$$d - 170, \text{ якщо } d = 990$$

$$530 - c + 140, \text{ якщо } c = 90$$

4 Розв'яжіть нерівності за допомогою рівнянь.

$$630 : a < 10$$

$$54 + d < 60$$

$$74 - a > 69$$

$$300 + a > 325$$

$$846 - c < 200$$

$$x \cdot 4 < 12$$

5 Розв'яжіть задачі.

- Четвертокласники за рік зібрали 800 кг макулатури. Учні 4-А і 4-Б класів разом зібрали 530 кг, а учні 4-Б і 4-В — 510 кг. Скільки кілограмів макулатури зібрав кожен клас окремо?
- Національна дитяча гаряча лінія України в літній період отримала 980 телефонних звернень. У червні — 320 дзвінків, у липні — на 110 дзвінків менше, а решту — в серпні. Скільки телефонних звернень було в серпні?

6 Доберіть до задачі рівняння та знайдіть його корінь.

Богдан задумав число, поділив його на різницю чисел 24 і 6, у результаті отримав 10. Яке число задумав Богдан?

$$x - 24 \cdot 6 = 10$$

$$x : (24 - 6) = 10$$

$$x - 24 - 6 = 10$$

Усне ділення і множення в межах 1000

Ви пригадаєте:

- як ділити і множити числа в межах 1000 різними способами;
- як пов'язані дії множення і ділення;
- як розв'язувати задачі різних типів.

1 Виконайте обчислення за зразками. Прокоментуйте способи обчислень.

$$800 : 400 = 8 \text{ сот.} : 4 \text{ сот.} = 2$$

$$600 : 200$$

$$400 : 200$$

$$900 : 300$$

$$80 : 4 = 8 \text{ дес.} : 4 = 2 \text{ дес.} = 20$$

$$800 : 4 = 8 \text{ сот.} : 4 = 2 \text{ сот.} = 200$$

$$60 : 2$$

$$80 : 2$$

$$90 : 3$$

$$600 : 2$$

$$800 : 2$$

$$900 : 3$$

$$84 : 6 = (60 + 24) : 6 = 60 : 6 + 24 : 6 = 10 + 4 = 14$$

$$65 : 5$$

$$51 : 3$$

$$64 : 4$$

$$36 : 2$$

$$46 : 2 = (40 + 6) : 2 = 40 : 2 + 6 : 2 = 20 + 3 = 23$$

$$39 : 3$$

$$48 : 4$$

$$63 : 3$$

$$86 : 2$$

$$36 : 12 = 36 : (6 \cdot 2) = 36 : 6 : 2 = 6 : 2 = 3$$

$$30 : 15$$

$$42 : 14$$

$$80 : 16$$

$$54 : 18$$

2 Складіть і запишіть рівняння. Розв'яжіть їх і виконайте перевірку.

- Число 200 поділили на невідоме число й одержали 50.
- Невідоме число помножили на 40 і отримали 240.
- Число 3 помножили на невідоме число й одержали 39.

3 Обчисліть значення виразів.

$$80 : 2$$

$$210 : 7$$

$$24 : 2$$

$$45 : 15$$

$$400 : 2$$

$$120 : 4$$

$$69 : 3$$

$$81 : 27$$

$$200 : 100$$

$$700 : 7$$

$$84 : 2$$

$$48 : 12$$

4 Розв'яжіть задачу.

За день троє індичок споживають 600 г корму. Скільком індичкам вистачить 400 г корму на день?

5 Обчисліть значення буквених виразів, якщо $a = 2$, $b = 20$.

$$400 : a + 600 : b$$

$$620 : b - 54 : a$$

- 6 Прочитайте задачу. Складіть план розв'язання двома способами у вигляді схем. Розв'яжіть.

До притулку для тварин привезли 5 мішків корму для собак по 20 кг у кожному і 3 мішки корму для котів із такою самою масою кожен. Скільки всього кілограмів корму привезли до притулку?

- 7 В умові попередньої задачі замініть масу одного мішка корму для котів на 10 кг і дайте відповідь на запитання: «На скільки більше кілограмів привезли корму для собак, ніж для котів?».

- 8 Обчисліть значення виразів.

$$60 : 30$$

$$700 : 7$$

$$45 : 3$$

$$80 : 40$$

$$400 : 5$$

$$36 : 3$$

$$90 : 30$$

$$300 : 6$$

$$48 : 4$$

- 9 За зразками виконайте множення з коментуванням.

$$30 \cdot 6 = 3 \text{ дес.} \cdot 6 = 18 \text{ дес.} = 180$$

$$300 \cdot 2 = 3 \text{ сот.} \cdot 2 = 6 \text{ сот.} = 600$$

$$40 \cdot 5$$

$$30 \cdot 3$$

$$200 \cdot 4$$

$$300 \cdot 3$$

$$24 \cdot 2 = (20 + 4) \cdot 2 = 20 \cdot 2 + 4 \cdot 2 = 40 + 8 = 48$$

$$23 \cdot 3$$

$$42 \cdot 2$$

$$32 \cdot 3$$

- 10 Проаналізуйте рахунок за комунальні послуги. Обчисліть загальну суму для кожної послуги, а потім — суму до сплати. З'ясуйте, чи вистачить 1000 грн для сплати рахунку.

Київ, пр-т В. Лобановського, 30-Ж, кв. 322

Рахунок №1 1223344567

РАХУНОК ЗА ПОСЛУГИ за вересень 2025 р.

від 04.09.2025

Стаття	Об'єм споживання	Тариф	СУМА
Квартплата	Площа 40 кв. м	9 грн за 1 кв. м	?
Холодна вода	7 куб. м	20 грн за 1 куб. м	?
Гаряча вода	3 куб. м	80 грн за 1 куб. м	?
Сума до сплати			?

- 11** «Розрахуйтеся» за кожен товар так, щоб не було решти. Використовуйте купюри поданих номіналів. Запишіть якомога більше варіантів рівностей.

Зразок. Компас — 500 грн.

1) $500 \text{ грн} = 100 \text{ грн} \cdot 5$;	4) $500 \text{ грн} = 50 \text{ грн} \cdot 10$;
2) $500 \text{ грн} = 200 \text{ грн} \cdot 2 + 100 \text{ грн}$;	5) $500 \text{ грн} = 500 \text{ грн} \cdot 1$;
3) $500 \text{ грн} = 200 \text{ грн} \cdot 2 + 50 \text{ грн} \cdot 2$;	6) ...

- 12** Прочитайте задачу. Виберіть вираз, за допомогою якого зручніше розв'язати її, поясніть чому. Розв'яжіть задачу.

У двох будинках по 5 під'їздів. У кожному під'їзді першого будинку по 36 квартир, а в другому — по 24. На скільки квартир більше в першому будинку, ніж у другому?

$(36 - 24) \cdot 5$

$36 \cdot 5 - 24 \cdot 5$

- 13** Обчисліть значення виразів і складіть по дві рівності на ділення.

$400 : 2$

$50 : 6$

$18 : 4$

$32 : 4$

- 14** Побудуйте в зошиті два кола зі спільним центром в точці O . Діаметр першого кола — 4 см, другого — на 2 см більший.

- 15** Пригадайте, коли відзначають День Конституції України і День Незалежності України. Полічіть, скільки днів між цими святами (за потреби скористайтеся календарем).

- 16** Розв'яжіть рівняння та виконайте перевірку.

$24 \cdot x = 72$

$54 : x = 18$

$x : 6 = 70$

Ділення з остачею

Ви пригадаєте:

- як виконувати ділення з остачею і перевіряти результат;
- як знайти остачу від ділення на одноцифрове число;
- як визначити число, у результаті ділення якого остача буде найменшою.

- 1** Підготуйте однакові лічильні палички. Виконайте практичні вправи з ними, усно відповідаючи на запитання.

Із трьох паличок складіть трикутник, із шести — два трикутники.

Із чотирьох паличок складіть квадрат, а з восьми — два квадрати.

- Візьміть 11 паличок. Складіть із них трикутники. Скільки фігур ви отримали? Скільки паличок залишилося?
- Візьміть 11 паличок. Складіть із них квадрати. Скільки фігур ви отримали? Скільки паличок залишилося?
- Візьміть 17 паличок. Складіть із них трикутники. Скільки фігур ви отримали? Скільки паличок залишилося?

- 2** Прочитайте, як до запитання в завданні 1 скласти вирази на ділення. За зразком знайдіть неповні частки й остачі.

Розподіліть зазначену кількість паличок на кількість сторін кожної фігури. Для трикутника — це 3 палички, а для квадрата — 4. У результаті отримаєте певну кількість побудованих фігур. При цьому палички, що залишилися, і будуть остачею.

Пригадайте! Остача завжди менша від дільника.

Ділене	Дільник	Неповна частка	Остача
11	: 3	= 3	(ост. 2 палички)
паличок	палички	трикутники	

Перевірка: $3 \cdot 3 + 2 = 9 + 2 = 11$.

3 Усно виконайте ділення з остачею.

$$20 : 4 = 5$$

$$21 : 4 = \square \text{ (ост. 1)}$$

$$22 : 4 = \square \text{ (ост. 2)}$$

$$23 : 4 = \square \text{ (ост. 3)}$$

$$24 : 4 = 6$$

$$25 : 4$$

$$26 : 4$$

$$27 : 4$$

$$29 : 4$$

$$30 : 4$$

$$29 : 6$$

$$31 : 6$$

$$32 : 6$$

$$33 : 6$$

$$34 : 6$$

$$35 : 6$$

$$37 : 6$$

$$25 : 3$$

$$26 : 3$$

$$28 : 3$$

4 Пригадайте таблиці множення чисел 5 і 8. Яку остачу можна отримати, коли ми ділимо двоцифрові числа на 5? А коли на 8? Доведіть прикладами.

5 Знайдіть неповну частку й остачу. Виконайте перевірку.

$$50 : 7$$

$$82 : 9$$

$$16 : 5$$

$$21 : 5$$

$$31 : 6$$

$$19 : 2$$

$$65 : 9$$

$$22 : 3$$

$$18 : 4$$

$$29 : 7$$

$$49 : 6$$

$$15 : 6$$

6 Розв'яжіть задачу з коментуванням.

На чотирьох полицях крамниці мають поставити 38 пляшок йогурту порівну на кожній полиці. Скільки пляшок йогурту поставлять та скільки залишиться?

7 Виберіть із трьох чисел те, у результаті ділення якого остача буде найменшою. Складіть із ним рівність.

$$38 / 37 / 34 : 5$$

$$41 / 44 / 43 : 7$$

$$52 / 53 / 55 : 6$$

8 Розв'яжіть задачу різними способами.

Кравчиня витратила на костюм 7 м тканини, що становить третину всього запасу тканини. На сукню вона використала 4 м тканини, а на спідницю — ще 2 м. Скільки метрів тканини залишилося?

9 Позначте порядок виконання дій та обчисліть значення виразів.

$$6 \cdot 5 + 3 \cdot 4 + 25 : 5$$

$$350 : 5 - 240 : 60 + 4$$

$$7 \cdot (29 - 20) + 17 - 40$$

$$800 : 10 + 9 \cdot 9 - 61$$

10 Поміркуйте і дайте відповідь на запитання.

У лотку було 10 яєць. Три яйця розбили, три — посмажили, три — з'їли. Скільки яєць залишилося в лотку?

11 Виберіть будь-які два стовпчики виразів і знайдіть неповну частку й остачу.

$$16 : 3$$

$$12 : 5$$

$$13 : 6$$

$$15 : 7$$

$$17 : 8$$

$$22 : 5$$

$$26 : 5$$

$$19 : 6$$

$$24 : 7$$

$$41 : 8$$

$$27 : 4$$

$$34 : 5$$

$$27 : 6$$

$$65 : 7$$

$$49 : 8$$

Письмове додавання і віднімання в межах 1000

Ви пригадаєте:

- особливості письмового додавання і віднімання трицифрових чисел;
- як пов'язані дії додавання і віднімання;
- як розв'язувати рівняння з трицифровими числами;
- як складати і розв'язувати задачі за даними таблиці.

1 Подайте кожне число як суму розрядних доданків. Скористайтеся зразком.

$$(357 = 300 + 50 + 7) \quad 829, 341, 268, 453, 662, 804, 190.$$

2 Подайте кожну суму розрядних доданків як трицифрове число.

$$200 + 70 + 9 \quad 700 + 90 + 1 \quad 400 + 10 + 2 \quad 600 + 30 + 5$$

3 Виконайте обчислення порозрядним способом, скориставшись зразком.

$$\begin{aligned} 234 + 515 &= (200 + 500) + (30 + 10) + (4 + 5) = 700 + 40 + 9 = 749 \\ 749 - 515 &= (700 - 500) + (40 - 10) + (9 - 5) = 200 + 30 + 4 = 234 \end{aligned}$$

$$623 + 164 \quad 157 + 342 \quad 895 - 442 \quad 762 - 421$$

4 За зразками виконайте письмове додавання і віднімання. Прокоментуйте.

$$\begin{array}{r} 624 \\ + 135 \\ \hline 759 \end{array} \quad \begin{array}{r} 759 \\ - 135 \\ \hline 624 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 724 \\ + 132 \\ \hline *** \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 976 \\ - 345 \\ \hline *** \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 645 \\ + 123 \\ \hline *** \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 876 \\ - 452 \\ \hline *** \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \overset{1}{3}21 \\ + 249 \\ \hline 570 \end{array} \quad \begin{array}{r} \overset{.10}{5}70 \\ - 321 \\ \hline 249 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 467 \\ + 223 \\ \hline *** \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 450 \\ - 124 \\ \hline *** \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 543 \\ + 217 \\ \hline *** \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 870 \\ - 456 \\ \hline *** \end{array}$$

5 Відшукайте помилки в письмових обчисленнях. Запишіть правильно.

$$\begin{array}{r} 342 \\ + 123 \\ \hline 465 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 856 \\ - 345 \\ \hline 411 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 653 \\ + 317 \\ \hline 960 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 242 \\ + 118 \\ \hline 460 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 740 \\ - 317 \\ \hline 423 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 450 \\ - 228 \\ \hline 232 \end{array}$$

6 Розв'яжіть задачу, виконавши обчислення письмово.

Рейсовий автобус з Одеси до Львова має проїхати 790 км. Він уже подолав відстань у 535 км. Скільки кілометрів залишилося проїхати автобусу?

7 Розв'яжіть рівняння та виконайте перевірку.

$$670 - x = 250 + 107 \quad x + (322 - 120) = 748 \quad x - 474 = 216 - 109$$

8 За таблицею складіть і розв'яжіть задачу про щебінь на будівництві.

Привезли	I д. — 426 т щебеню II д. — ?, на 32 т менше	} ?
Використали	575 т щебеню	
Залишилось	?	

9 Наталка та Максим разом створювали шкільний плакат «Думки — почуття — вчинки». Діти склали план роботи. Коли учні розпочали працювати над плакатом, якщо вони представили його в класі 20 вересня?

	План	Термін виконання
1	Пошук і відбір необхідної інформації	3 дні
2	Створення ескізу	1 день
3	Добір фото й ілюстрацій до тексту	2 дні
4	Оформлення плаката	2 дні

10 Обчисліть письмово:

- 1) суму чисел 315 і 220;
2) суму чисел 556 і 224;

- 3) різницю чисел 678 і 427;
4) різницю чисел 960 і 522.

11 Запишіть, скільки всього десятків у поданих числах.

(У числі 452 — 45 дес.)

452, 706, 981, 335, 614, 570, 423.

12 Випишіть числа, у яких є одиниці всіх розрядів.

420, 854, 631, 108, 997, 590, 202, 444, 861, 860, 735, 260, 319, 501.

13 За зразками виконайте письмове додавання і віднімання. Прокоментуйте.

$$\begin{array}{r} \overset{1}{+} \begin{array}{r} 527 \\ 382 \\ \hline 909 \end{array} \quad \overset{.10}{-} \begin{array}{r} 909 \\ 382 \\ \hline 527 \end{array} \end{array}$$

$$\begin{array}{r} + 634 \\ 172 \\ \hline *** \end{array}$$

$$\begin{array}{r} - 805 \\ 361 \\ \hline *** \end{array}$$

$$\begin{array}{r} + 526 \\ 382 \\ \hline *** \end{array}$$

$$\begin{array}{r} - 805 \\ 263 \\ \hline *** \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \overset{1}{+} \begin{array}{r} 645 \\ 178 \\ \hline 823 \end{array} \quad \overset{.10}{-} \begin{array}{r} 623 \\ 148 \\ \hline 475 \end{array} \quad \overset{.10}{-} \begin{array}{r} 700 \\ 324 \\ \hline 376 \end{array} \end{array}$$

$$\begin{array}{r} - 723 \\ 246 \\ \hline *** \end{array}$$

$$\begin{array}{r} + 523 \\ 198 \\ \hline *** \end{array}$$

$$\begin{array}{r} - 800 \\ 465 \\ \hline *** \end{array}$$

- 14** Розв'яжіть задачу з коментуванням.

На покупку трьох видів сухофруктів витратили 340 грн. За курагу заплатили 125 грн, за родзинки — на 50 грн менше, ніж за курагу. Скільки заплатили за в'ялений інжир?

- 15** Виконайте додавання і віднімання «ланцюжком». Щоразу звіряйте результати ваших обчислень.

$$564 + 241 \rightarrow \square - 382 \rightarrow \square + 185 \rightarrow \square - 254 \rightarrow \square + 453 \rightarrow \square - 616 = \square$$

- 16** Виконайте дії з іменованими числами за зразком. Обчисліть письмово.

$$3 \text{ м} - 40 \text{ см} = 300 \text{ см} - 40 \text{ см} = \square \text{ см} = \square \text{ м } \square \text{ см}$$

$$4 \text{ ц} - 45 \text{ кг} = 400 \text{ кг} - 45 \text{ кг} = \square \text{ кг} = \square \text{ ц } \square \text{ кг}$$

$$8 \text{ м} - 70 \text{ см}$$

$$7 \text{ м} - 54 \text{ см}$$

$$6 \text{ ц} - 21 \text{ кг}$$

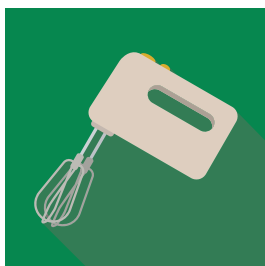
$$8 \text{ ц} - 34 \text{ кг}$$

- 17** Знайдіть по два розв'язки кожної нерівності. Який спосіб ви застосували?

$$670 - a < 520$$

$$a + 150 > 300$$

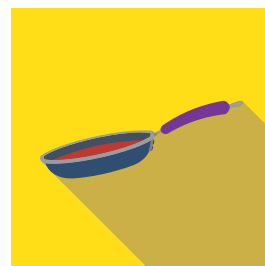
- 18** За малюнком складіть задачу та розв'яжіть її. Обчислення виконайте письмово. Звірте свої відповіді.

900 грн

?, на 525 грн
дешевший

?, на 146 грн
дорожча

- 19** Обчисліть письмово значення виразів. Перевірте відніманням.

$$436 + 472$$

$$182 + 325$$

$$274 + 359$$

$$566 + 174$$

- 20** Розв'яжіть геометричну задачу зручним для себе способом.

Периметр прямокутного ангара для літаків становить 120 м. Довжина ангара — 40 м. Яка його ширина?

- 21** Виконайте письмово додавання і віднімання.

$$300 - 267$$

$$700 - 528$$

$$401 + 368$$

$$704 - 567$$

$$183 + 227$$

$$423 + 287$$

Звичайні дроби

Ви пригадаєте:

- що таке звичайні дроби, як їх читати й записувати;
- що називають чисельником і знаменником дробу;
- як утворювати дроби за малюнками;
- як порівнювати дроби з однаковими знаменниками;
- як знаходити ціле за значенням його частини і частину від цілого.

- 1** Пригадайте, що називають звичайним дробом. Що означає знаменник? А чисельник?

Дріб $\rightarrow \left(\frac{2}{5} \right.$ ← **чисельник**
← **знаменник**

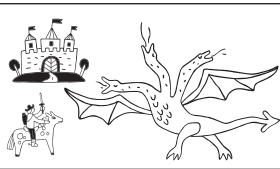
- 2** Прочитайте звичайні дроби. Звертайте увагу на правильне вимовляння числівників, що позначають знаменники дробів.

$\frac{1}{2}$, $\frac{3}{7}$, $\frac{4}{9}$, $\frac{2}{6}$, $\frac{5}{11}$, $\frac{13}{45}$, $\frac{26}{100}$. **Одна друга, три сьомих...**

- 3** Четвертокласники на уроках мистецтва створювали графічні малюнки до казок. З'ясуйте, хто яку частину своєї серії малюнків уже виконав. Назвіть ім'я дитини та відповідний дріб.

Жан

		
---	--	--

Тарас

Яна

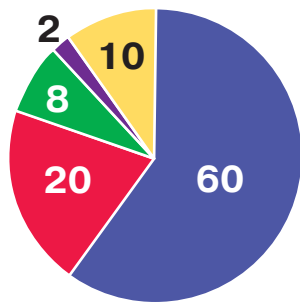
- 4** На якій числовій прямій позначено $\frac{1}{4}$ цілого? $\frac{1}{6}$? Назвіть відповідні літери.

- 5** Розгляньте кругову діаграму. Визначте, яку частину води, потрібної нашому організму, ми отримуємо з кожним видом продукту. Запишіть дробі за зразком та порівняйте їх.

Скільки води ми споживаємо з продуктами харчування?

- Напої — $\frac{60}{100}$
 ■ Овочі, фрукти, ягоди — ?
 ■ Хліб і злаки — ?
 ■ М'ясо — ?
 ■ Інше — ?

Пригадайте!

Щоб знайти частину від числа, треба це число поділити на кількість частин.

Щоб знайти число за значенням його частини, треба значення частини помножити на кількість частин.

- 6** Знайдіть частину від цілого числа.

$$\frac{1}{7} \text{ від } 56;$$

$$\frac{1}{4} \text{ від } 36;$$

$$\frac{1}{5} \text{ від } 30;$$

$$\frac{1}{8} \text{ від } 24.$$

Знайдіть ціле число, якщо:

$$\frac{1}{7} \text{ цього числа становить } 6;$$

$$\frac{1}{4} \text{ цього числа дорівнює } 7.$$

- 7** Розв'яжіть задачу. Складіть обернену задачу, у якій першою дією треба знайти число за його частиною. Запитання має бути таке саме.

У Степана було 450 грн. $\frac{1}{5}$ грошей школяр витратив на книжку. Скільки грошей залишилось у Степана?

- 8** Розв'яжіть рівняння та виконайте перевірку.

$$6 \cdot x = 189 - 105$$

$$a \cdot 9 = 490 - 310$$

$$150 : x = 120 - 90$$

- 9** Виконайте завдання.

• Знайдіть $\frac{1}{4}$ від 12;

$\frac{1}{6}$ від 42;

$\frac{1}{7}$ від 49.

• Знайдіть число, якщо $\frac{1}{2}$ від нього становить 8;
якщо $\frac{1}{3}$ цього числа дорівнює 9.

• Знайдіть $\frac{1}{5}$ від 2 м;

$\frac{1}{6}$ від 1 год;

$\frac{1}{7}$ від 70 см.

1 Обчисліть.

$540 + 270$	$700 - 60$	$540 - 80$	$310 - 160$
$350 + 60$	$400 - 20$	$470 - 50$	$750 - 380$
$710 + 200$	$600 - 80$	$320 - 30$	$620 - 540$
$460 + 240$	$800 - 50$	$960 - 90$	$570 - 260$

2 Обчисліть значення буквених виразів, якщо $a = 240$.

$$120 + (a + 350) \quad 700 - a - a \quad (a + 170) - 320 \quad a + (630 - 150)$$

3 Обчисліть.

$600 : 10$	$140 : 7$	$210 : 7 \cdot 5$	$85 : 5$	$56 : 28$
$800 : 100$	$140 : 70$	$360 : 6 \cdot 4$	$98 : 7$	$64 : 16$
$700 : 100$	$350 : 5$	$240 : 30 \cdot 20$	$92 : 4$	$70 : 14$
$400 : 10$	$350 : 50$	$720 : 80 \cdot 40$	$84 : 3$	$72 : 18$

4 Виконайте ділення з остачею.

$43 : 6$	$52 : 8$	$40 : 7$	$65 : 7$	$15 : 2$
$25 : 4$	$38 : 5$	$29 : 3$	$70 : 9$	$44 : 6$
$85 : 9$	$23 : 3$	$37 : 4$	$22 : 6$	$54 : 8$

5 Знайдіть значення буквених виразів, якщо $c = 5$, $b = 40$.

$$\begin{array}{ll} 350 : c + b \cdot 6 & b \cdot c : 100 \\ c \cdot (320 : b) & 160 : b \cdot c \\ c \cdot 41 - b & c \cdot b - 12 \cdot c \end{array}$$

6 Розв'яжіть рівняння.

$$\begin{array}{l} (540 + 120) - x = 230 \\ 300 : x = 400 : 8 \\ x + (370 - 90) = 550 \\ x + 350 : 7 = 610 \\ 480 : x = 500 - 440 \end{array}$$

7 Обчисліть вирази і дізнайтеся про досягнення своїх однолітків.

Учні 4-В класу пишуться своїми досягненнями. Денис щодня підтягується на перекладині $540 : 6 - 98 : 14 \cdot 10$ разів. Олена читає $(360 - 290) \cdot (48 : 12) - 160$ слів за хвилину. Дев'ятирічна Єва з Дніпра прочитала за рік $80 \cdot 4 - 180 + 480 : 6$ книжок. Анастасія з Одеси на змаганнях із плавання за рік здобула $(160 + 30 \cdot 8) : 80$ медалей.

ТРЕНУВАЛЬНА ВАЛІЗА № 3

1 Обчисліть письмово.

$$\begin{array}{r} 337 + 275 \\ 182 + 436 \\ 356 + 355 \end{array} \quad \begin{array}{r} 509 - 164 \\ 706 - 314 \\ 570 - 237 \end{array} \quad \begin{array}{r} 900 - 369 \\ 400 - 237 \\ 600 - 192 \end{array}$$

2 Знайдіть письмово.

Суму чисел 470 і 396;
суму чисел 593 і 226;
різницю чисел 817 і 364.

3 Перевірте додавання відніманням. Виправте помилки.

$$\begin{array}{r} + \begin{array}{|c|c|c|} \hline 3 & 7 & 9 \\ \hline 2 & 5 & 4 \\ \hline 5 & 2 & 3 \\ \hline \end{array} \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} + \begin{array}{|c|c|c|} \hline 6 & 0 & 8 \\ \hline 2 & 7 & 3 \\ \hline 8 & 8 & 1 \\ \hline \end{array} \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} + \begin{array}{|c|c|c|} \hline 2 & 5 & 4 \\ \hline 5 & 6 & 3 \\ \hline 7 & 1 & 7 \\ \hline \end{array} \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} + \begin{array}{|c|c|c|} \hline 4 & 7 & 3 \\ \hline 3 & 7 & 5 \\ \hline 7 & 4 & 8 \\ \hline \end{array} \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} + \begin{array}{|c|c|c|} \hline 5 & 6 & 2 \\ \hline 1 & 6 & 9 \\ \hline 7 & 2 & 1 \\ \hline \end{array} \\ \hline \end{array}$$

4 Знайдіть частину від числа.

$$\begin{array}{ll} \frac{1}{5} \text{ від } 40 & \frac{1}{4} \text{ від } 68 \\ \frac{1}{8} \text{ від } 48 & \frac{1}{3} \text{ від } 75 \\ \frac{1}{6} \text{ від } 54 & \frac{1}{2} \text{ від } 120 \\ \frac{1}{3} \text{ від } 27 & \frac{1}{6} \text{ від } 72 \end{array}$$

5 Знайдіть частину від іменованого числа.

$$\begin{array}{ll} \frac{1}{5} \text{ від } 1 \text{ дм} & \frac{1}{7} \text{ від } 49 \text{ ц} \\ \frac{1}{10} \text{ від } 1 \text{ м} & \frac{1}{3} \text{ від } 1 \text{ доби} \\ \frac{1}{6} \text{ від } 1 \text{ год} & \frac{1}{8} \text{ від } 40 \text{ кг} \\ \frac{1}{4} \text{ від } 1 \text{ хв} & \frac{1}{4} \text{ від } 2 \text{ дм} \end{array}$$

6 Виконайте завдання.

- Побудуйте відрізок KM завдовжки 8 см. Наведіть кольоровим олівцем $\frac{1}{4}$ його частину.
- Побудуйте квадрат зі стороною 4 см. Замалюйте кольоровим олівцем $\frac{1}{8}$ його частину.
- Побудуйте прямокутник зі сторонами 6 см і 2 см. Замалюйте кольоровим олівцем $\frac{1}{3}$ його частину.

7 Знайдіть число за його частиною.

$$\begin{array}{l} \frac{1}{8} \text{ числа становить } 7; \\ \frac{1}{3} \text{ числа становить } 12; \\ \frac{1}{6} \text{ числа становить } 40. \end{array}$$

8 Знайдіть іменоване число за його частиною.

$$\begin{array}{l} \frac{1}{3} \text{ числа становить } 15 \text{ хв}; \\ \frac{1}{4} \text{ числа становить } 12 \text{ кг}; \\ \frac{1}{7} \text{ числа становить } 5 \text{ год}. \end{array}$$

РОЗДІЛ 2. БАГАТОЦИФРОВІ ЧИСЛА. ДОДАВАННЯ І ВІДНІМАННЯ

Десяткова система числення. Утворення розрядних одиниць

Ви дізнаєтеся:

- що таке десяткова система числення та як її застосовують для запису чисел;
- як утворюються розрядні одиниці;
- що таке мільйон.

У десятковій системі числення числа записують за допомогою десяти цифр — 0, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9.

Як вам відомо, значення цифри залежить від її позиції в записі числа. Приміром, цифра 4 в записі поданих трицифрових чисел означатиме таке:

234 — **4 одиниці** в першому розряді (одиниць);

245 — **4 одиниці** в другому розряді (десятків);

423 — **4 одиниці** в третьому розряді (сотень).

1 Поясніть, які розрядні одиниці позначають виділені цифри в кожному числі.

1) **564**, **357**, **925**; 2) **824**, **386**, **708**; 3) **763**, **478**, **107**.

2 Випишіть числа, які містять в одному зі своїх розрядів 5 одиниць. Що це за розряд?

3 Упорядкуйте ряд чисел від меншого до більшого.

76, 420, 10, 29, 764, 7, 920, 84, 17.

4 За зразком поставте на інші місця цифри 7 і 3 в поданих числах. Прочитайте утворені числа. Що тепер позначають цифри 7 і 3?

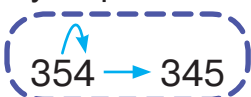
975 → 795

627 →

536 →

823 →

- 5 За зразком поставте на інші місця цифри 5 і 6 у поданих числах. Прочитайте утворені числа. Що тепер позначають цифри 5 і 6?

581 →

683 →

467 →

- 6 Виберіть із поданих чисел двоцифрові та трицифрові й запишіть їх на окремих рядках зошита в порядку збільшення. Зверте свої записи.

8, 24, 455, 57, 105, 913, 654, 36, 79, 7, 14, 95, 338, 104, 217, 1, 16.

- 7 Виберіть посильний варіант і виконайте завдання.

- Випишіть спочатку числа, у яких кількість одиниць у розряді сотень, десятків і одиниць позначено цифрою 5. Потім виконайте таку вправу для цифри 9.

359, 278, 915, 872, 594, 782.

- Запишіть трицифрові числа, у яких цифра 6 позначає кількість одиниць у різних розрядах. Підкресліть і назвіть ці розряди.

842, 653, 215, 960, 721, 469, 306.

- 8 Запишіть розрядний склад чисел.

У числі 786:

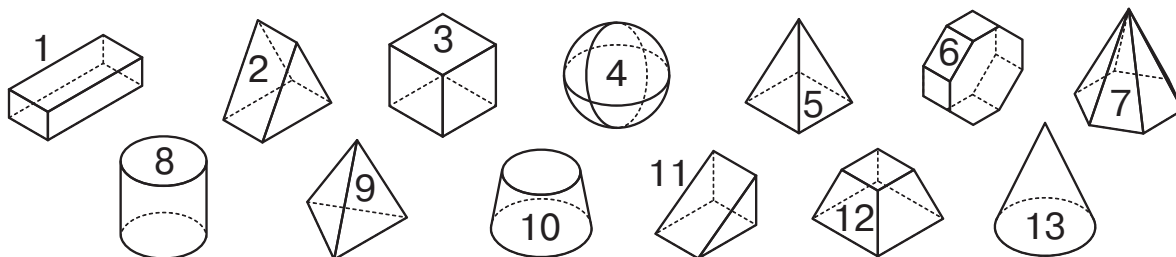
- одиниць у розряді одиниць;
- одиниць у розряді десятків;
- одиниць у розряді сотень.

У числі 414:

- одиниці в розряді одиниць;
- одиниця в розряді десятків;
- одиниці в розряді сотень.

- 9 Обчисліть письмово суми та різниці чисел 327 і 186, 486 і 224.

- 10 Запишіть номери геометричних фігур, назви яких ви знаєте.

- 11 Прочитайте цікаві факти про столицю України. Випишіть іменовані числа. Назвіть розрядні одиниці в кожному з них.

Математична цікавинка

Найдовша вулиця столиці — Броварський проспект, довжина якого становить 14 км. Найширша київська вулиця — Хрещатик. Щоб перейти її від одного будинку до іншого, на протилежному боці, треба подолати 75 м. Київське метро — одне з найстаріших у Європі. Найглибша станція в ньому — «Арсенальна», її глибина становить 105 м.

Пригадайте! Десять одиниць нижчого розряду утворюють одиницю наступного, вищого розряду.

12 Поясніть утворення розрядних одиниць. Лічбу виконуйте «ланцюжком».

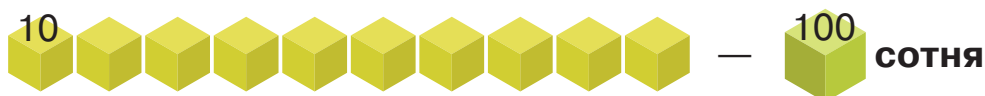
- Лічимо одиниці: один, два, ..., дев'ять.

$$9 + 1 = 10 = \mathbf{1 \text{ дес.}}$$

- Лічимо десятки: 1 дес., 2 дес., ..., 9 дес.; 10, 20, ...; 90.

$$9 \text{ дес.} + 1 \text{ дес.} = 10 \text{ дес.} = \mathbf{1 \text{ сот.}}$$

$$90 + 10 = \mathbf{100}$$

- Лічимо сотнями: 1 сот., 2 сот., ..., 9 сот.; 100, 200, 300, ..., 900.

$$9 \text{ сот.} + 1 \text{ сот.} = 10 \text{ сот.} = \mathbf{1 \text{ тис.}}$$

$$900 + 100 = \mathbf{1000}$$

- Лічимо тисячами: 1 тис., 2 тис., ..., 9 тис.; 1000, 2000, 3000, ..., 9000.

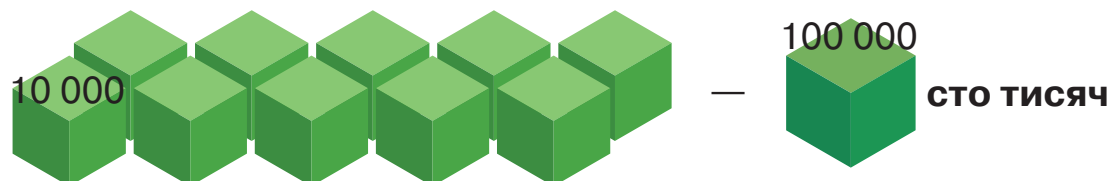
$$9 \text{ тис.} + 1 \text{ тис.} = \mathbf{10 \text{ тис.}}$$

$$9000 + 1000 = \mathbf{10\ 000}$$

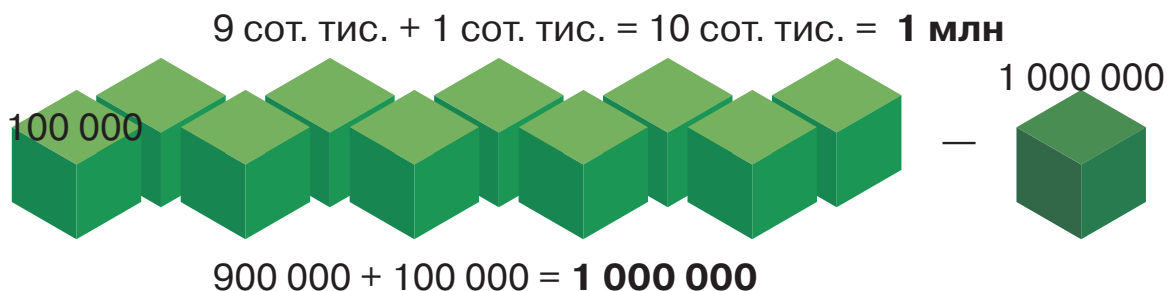
- Лічимо десятками тисяч: 1 дес. тис., ..., 9 дес. тис.; 10 000, 20 000, ..., 90 000.

$$9 \text{ дес. тис.} + 1 \text{ дес. тис.} = 10 \text{ дес. тис.} = \mathbf{100 \text{ тис.}}$$

$$90\ 000 + 10\ 000 = \mathbf{100\ 000}$$

- Лічимо сотнями тисяч: 1 сот. тис., ..., 9 сот. тис.; 100 000, 200 000, ..., 900 000.

Десять сотень тисяч, або тисяча тисяч, — це **мільйон**.

- 13** Установіть закономірність і «відновіть» рядки чисел.

10 000, 30 000, ..., ..., 90 000.

1 000 000, 800 000, ..., ..., 200 000.

- 14** Запишіть числами сьогоднішню дату: день, місяць, рік. Які з цих чисел одноцифрові? Які двоцифрові? Яке чотирицифрове?

- 15** Виберіть посильний варіант і виконайте завдання.

- Запишіть числа від найменшого до найбільшого:

1 000 000, 10 000, 10, 1000, 100 000, 1, 100.

- Запишіть цифрами числа:

три тисячі — 3000, двісті тисяч, триста, тисяча, мільйон, сто тисяч, десять тисяч, сто.

- 16** Доповніть записи.

1 дес. = 10 од.

1 дес. тис. = тис.

1 сот. = дес.

1 сот. тис. = дес. тис.

1 тис. = сот.

1 млн = сот. тис.

- 17** Розв'яжіть рівняння. Обчислення виконайте письмово.

$$x + 245 = 650 + 150$$

$$413 + x = 500 + 255$$

$$x - (230 + 15) = 399$$

$$(720 - 110) - x = 138$$

- 18** Навколо майданчика побудували паркан прямокутної форми. Його периметр — 90 м, довжина — 30 м. Знайдіть ширину паркану.

- 19** Під час прогулянок звертайте увагу на багатоцифрові числа, які вам трапляються (номери автомобілів, цінники в крамницях тощо). Спробуйте запам'ятати 2–3 такі числа. Запишіть їх у зошиті.

Класи чисел. Читання і запис багатоцифрових чисел

Ви дізнаєтеся:

- як розряди чисел групують у класи і для чого це роблять;
- як називають числа, у записах яких різна кількість цифр;
- як правильно читати і записувати багатоцифрові числа.

Кожні три розряди групують у *клас*. Так, одиниці, десятки й сотні становлять **клас одиниць**. Одиниці тисяч, десятки тисяч і сотні тисяч — **клас тисяч**. Число *мільйон* належить до **класу мільйонів**.

- 1** Дослідіть схему. Скажіть, скільки розрядів у поданому числі. Назвіть, які з них об'єднано в клас одиниць, а які — у клас тисяч. Який розряд позначає цифра 1? А 6?

Читаємо число 265 319: *двісті шістдесят п'ять **тисяч** триста дев'янадцять*. Зліва направо по черзі називаємо кількість одиниць кожного класу. Зверніть увагу, що треба промовляти назву класу ТИСЯЧ, але назву класу ОДИНИЦЬ ми замовчуємо.

- 2** Поміркуйте: як називають числа, у записі яких чотири цифри? п'ять цифр? шість цифр? Перевірте правильність своїх міркувань за таблицею.

Чотирицифрові числа	П'ятицифрові числа	Шестицифрові числа
1234; 2000	37 005; 64 527	806 210; 850 004

- 3** Прочитайте шестицифрове число з таблиці. Зверніть увагу на виділене слово. Пригадайте, як позначають розряди, у яких немає одиниць.

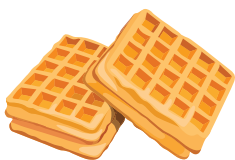
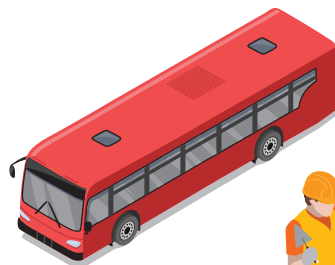
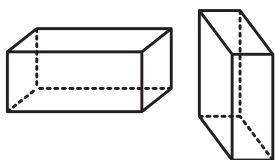
Клас ТИСЯЧ			Клас ОДИНИЦЬ		
Сотні тисяч	Десятки тисяч	Одиниці тисяч	Сотні	Десятки	Одиниці
7	9	4	3	2	0
Сімсот дев'яносто чотири тисячі триста двадцять					

- 4 Спираючись на таблицю з попереднього завдання, запишіть кілька будь-яких шестицифрових чисел, які мають одиниці всіх розрядів. Перевірте записи одне одного.

- 5 Розгляньте малюнок і ознайомтеся з об'ємною геометричною фігурою — **прямокутним паралелепіпедом**. Назвіть предмети, які схожі на цю фігуру за своєю формою. Доберіть свої приклади.

паралелепіпед

- 6 Виберіть посильний варіант і виконайте завдання.

- Прочитайте числа та запишіть їх у три стовпчики: чотирицифрові, п'ятицифрові та шестицифрові.

3425, 672 317, 24 222, 5136, 167 489, 12 271, 84 534, 7215,
326 476, 5642, 937 951, 3286, 14 162.

- Випишіть тільки п'ятицифрові числа.

3875, **98 209**, 764 092, 485 615, 25 100, 691, 10 217, 81 440, 804 410.

- 7 Олегові треба виписати з ряду чисел усі п'ятицифрові числа, а Наталці — усі числа, які закінчуються одиницею. Які числа виписав Олег? А які Наталка? Запишіть число, яке виписали обидва.

84 524, 12 341, 5671, 253 691, 25 335, 861, 11 112.

- 8 У книжці 64 сторінки. Першого дня учень прочитав $\frac{1}{8}$ всієї книжки, а другого дня — $\frac{1}{4}$ решти. Скільки всього сторінок книжки прочитав учень за два дні?

- 9 Знайдіть кілька розв'язків кожної нерівності.

$$350 - x > 240$$

$$k \cdot 3 < 27$$

$$d : 5 > 6$$

- 10 Утворіть шість трицифрових чисел із цифр 6, 3, 9, не повторюючи їх. Яке з них найбільше? Яке найменше?

Назви розрядів, у яких нуль одиниць, не вимовляють.
 Наприклад: 54 200 — п'ятдесят чотири **тисячі** двісті;
 300 050 — триста **тисяч** п'ятдесят;
 800 407 — вісімсот **тисяч** чотириста сім.

- 11** Прочитайте багатоцифрові числа з таблиці та запишіть їх у зошит. Підкресліть розряди, у яких немає одиниць, і назвіть їх.

Клас ТИСЯЧ			Клас ОДИНИЦЬ		
Сотні тисяч	Десятки тисяч	Одиниці тисяч	Сотні	Десятки	Одиниці
			5	0	6
		1	0	5	1
	2	0	7	0	9
	3	5	1	8	0
1	0	9	0	4	5
9	4	0	8	0	3

- 12** Прочитайте речення. Випишіть спочатку чотирицифрові числа, потім п'ятицифрове і насамкінець шестицифрове число. Підкресліть і назвіть розряди, у яких нуль одиниць.

- Відстань між центрами Землі й Місяця становить 384 400 км.
- Найвища точка України — гора Говерла в Українських Карпатах, висота якої — 2061 м.
- Відстань від Львова до Харкова становить 1017 км, автошляхами її можна подолати за 13 годин.
- Станом на вересень 2024 року в Україні налічувалося 13 268 закладів загальної середньої освіти.

- 13** Серед поданих чисел знайдіть пари, у яких цифра 8 позначає кількість одиниць одного розряду.

24 812, 50 018, 641, 403 806, 137 008, 910 184, 1785, 28 213.

- 14** Знайдіть помилки в записах чисел цифрами. Запишіть їх правильно.
Триста двадцять одна тисяча сорок п'ять — 321 45.
Вісімсот тисяч сто одинадцять — 800 101.
Сімдесят п'ять тисяч двадцять сім — 750 027.

- 15** Виберіть посильний варіант і виконайте завдання.

- Запишіть цифрами числа. Скористайтеся за потреби таблицею класів і розрядів.
 - 1) двадцять п'ять тисяч триста шістдесят чотири;
 - 2) десять тисяч сто дванадцять;
 - 3) вісім тисяч сорок один;
 - 4) дев'ятсот тисяч дев'яносто три.
- Запишіть цифрами числа: *сімсот чотири тисячі триста двадцять; триста п'ять тисяч шістсот сорок; двісті сорок одна тисяча вісімсот три*. Підкресліть у них розряди, у яких немає одиниць. Скористайтеся поданою таблицею.

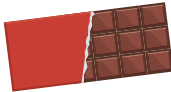
Клас ТИСЯЧ			Клас ОДИНИЦЬ		
Сотні тисяч	Десятки тисяч	Одиниці тисяч	Сотні	Десятки	Одиниці
7	0	4	3	2	0

- 16** Запишіть п'ятицифрові числа, у яких:

- 1) нуль у розряді одиниць; 2) нуль у розряді десятків; 3) нуль у розряді сотень; 4) нуль у розряді одиниць тисяч; 5) нуль у розряді десятків тисяч.

- 17** За малюнком складіть і розв'яжіть задачу, склавши до неї вираз.

Товар	Ціна	Кількість	Вартість	
	20 грн	5 шт.	?	} ?
	10 грн	12 шт.	?	

- 18** А. Побудуйте коло з центром в точці O , діаметр якого — 60 мм.
Б. Позначте точки F, L, K , які належать колу, та точки C, M, E , які не належать колу.

- 19** Дізнайтеся з допомогою дорослих, скільки мешканців у вашому населеному пункті. Укладіть таблицю, як у завданні 15, та впишіть до неї це число. За потреби добудуйте ліворуч іще один стовпчик класу мільйонів із розрядом одиниць мільйонів.

- 1 Побудуйте таблицю класів і розрядів та впишіть у неї числа — приблизну кількість населення міст України у 2022 році, до повномасштабного вторгнення Росії в Україну.

Миколаїв – чотириста сімдесят тисяч вісімдесят.

Вінниця – триста сімдесят тисяч сімсот сім.

Полтава – двісті вісімдесят тисяч шістсот сорок дев'ять.

Умань – вісімдесят дві тисячі шістсот три.

- 2 Прочитайте. Запишіть попередні та наступні числа до поданих.

101 437 пожеж зареєстровано в Україні у 2024 році.

1753 гектари полів знищив вогонь.

10 269 голів свійської птиці загинули під час пожеж.

16 078 тонн зерна знищено вогнем.

- 3 Виконайте завдання.

На початку занять у класній кімнаті приблизно 452 400 мікробів. Запишіть ряд із п'яти чисел, починаючи з поданого. Поміркуйте, як можна зменшити кількість мікробів протягом робочого часу.

- 4 Розв'яжіть задачу.

Для ремонту квартири закупили 6 вимикачів по 130 грн і 8 розеток по 180 грн. Яка вартість усієї покупки?

- 5 Розв'яжіть задачу.

Батьки витратили на подарунок синові 3950 грн. За скейтборд заплатили 1600 грн, за шолом — на 300 грн менше, решту — за захисний комплект. Скільки коштує захисний комплект?

- 6 Обчисліть значення виразів письмово. Перевірте відніманням.

$$711 + 154$$

$$321 + 149$$

$$547 + 213$$

$$325 + 325$$

$$626 + 144$$

$$736 + 124$$

$$245 + 715$$

$$114 + 275$$

- 7 Виконайте дії над іменованими числами.

$$3 \text{ хв} - 50 \text{ с}$$

$$2 \text{ дм} - 13 \text{ см}$$

$$4 \text{ ц} - 4 \text{ кг}$$

$$1 \text{ доба} - 18 \text{ год}$$

$$4 \text{ м} - 4 \text{ см}$$

$$5 \text{ т} - 50 \text{ кг}$$

$$3 \text{ год} - 40 \text{ хв}$$

$$16 \text{ м} - 60 \text{ см}$$

$$20 \text{ ц} - 43 \text{ кг}$$

Утворення багатоцифрових чисел

Ви вчитиметесь:

- утворювати багатоцифрові числа;
- визначати, скільки всього сотень і тисяч у багатоцифровому числі.

- 1 Розгляньте схему. Прочитайте чотирицифрове число. Прокоментуйте спосіб його утворення.

$$\overbrace{4726}^{\text{кількість тисяч}} = 1000 \cdot \overbrace{4}^{\text{кількість сотень}} + 100 \cdot \overbrace{7}^{\text{кількість десятків}} + 10 \cdot \overbrace{2}^{\text{кількість одиниць}} + \overbrace{6}^{\text{кількість сотень}}$$

- 2 Запишіть за зразком завдання 1, як утворили подані числа.

5794, 1635, 8209, 7068.

- 3 Прочитайте числа. Скільки цифр у кожному з них? Дослідіть, як утворено ці числа.

$$\overbrace{84726}^{\text{кількість десятків тисяч}} = 10\,000 \cdot \overbrace{8}^{\text{кількість тисяч}} + 1000 \cdot \overbrace{4}^{\text{кількість сотень}} + 100 \cdot \overbrace{7}^{\text{кількість десятків}} + 10 \cdot \overbrace{2}^{\text{кількість одиниць}} + \overbrace{6}^{\text{кількість сотень}}$$

$$\overbrace{384726}^{\text{кількість десятків тисяч}} = 100\,000 \cdot \overbrace{3}^{\text{кількість тисяч}} + 10\,000 \cdot \overbrace{8}^{\text{кількість сотень}} + 1000 \cdot \overbrace{4}^{\text{кількість десятків}} + 100 \cdot \overbrace{7}^{\text{кількість одиниць}} + 10 \cdot \overbrace{2}^{\text{кількість сотень}} + \overbrace{6}^{\text{кількість десятків}}$$

- 4 За зразками завдання 3 запишіть, як утворили подані числа.

34 255, 10 874, 450 319, 800 629.

- 5 Скориставшись підказками, визначте і запишіть:

- скільки всього десятків у числах 759, 264, 807;
- скільки всього сотень у числах 1324, 8430, 6051;
- скільки всього тисяч, сотень у числах 20 755, 64 999, 45 500.

- 6 Запишіть попередні та наступні числа для поданих.

8399, 499, 15 600, 9300, 7400, 50 000.

7 Виберіть посильний варіант і виконайте завдання.

- Перевірте, чи правильно записали цифрами числа. виправте помилки усно. Запишіть, як їх утворили.

Двадцять вісім тисяч сто дванадцять — 281 012.

Сімсот одинадцять тисяч шістсот один — 7 011 601.

- Запишіть цифрами числа та покажіть, як їх утворено (зразок у завданні 3).
Триста двадцять три тисячі сто шістдесят два — **323 162**.
Дванадцять тисяч сорок; сімсот тридцять чотири тисячі двісті;
тридцять тисяч тринадцять.

8 Скільки всього сотень у числах: 12 055, 164 235, 50 012, 79 007, 403 261?

Математична цікавинка

9 Сьогодні для запису чисел в Україні використовують арабські цифри. А 600 років тому на українських землях числа позначали літерами церковнослов'янської абетки (кирилична система числення). Щоб відрізнити цифри від літер, над ними ставили спеціальний знак — тітло (—).

Розгляньте, яким церковнослов'янським літерам відповідають числа.

Зверніть увагу: числа вищих розрядів можна записати двома способами.

Одиниці	$\frac{1}{\text{А}}$	$\frac{2}{\text{В}}$	$\frac{3}{\text{Г}}$	$\frac{4}{\text{Д}}$	$\frac{5}{\text{Є}}$	$\frac{6}{\text{С}}$	$\frac{7}{\text{З}}$	$\frac{8}{\text{И}}$	$\frac{9}{\text{Ѡ}}$
Десятки	$\frac{10}{\text{І}}$	$\frac{20}{\text{К}}$	$\frac{30}{\text{Л}}$	$\frac{40}{\text{М}}$	$\frac{50}{\text{Н}}$	$\frac{60}{\text{Ѥ}}$	$\frac{70}{\text{О}}$	$\frac{80}{\text{П}}$	$\frac{90}{\text{Ч}}$
Числа другого дес.	$\frac{11}{\text{АІ}}$	$\frac{12}{\text{ВІ}}$	$\frac{13}{\text{ГІ}}$	$\frac{14}{\text{ДІ}}$	$\frac{15}{\text{ЄІ}}$	$\frac{16}{\text{СІ}}$	$\frac{17}{\text{ЗІ}}$	$\frac{18}{\text{ИІ}}$	$\frac{19}{\text{ѠІ}}$
Сотні	$\frac{100}{\text{Р}}$	$\frac{200}{\text{Ѧ}}$	$\frac{300}{\text{Ѣ}}$	$\frac{400}{\text{Ѧ}}$	$\frac{500}{\text{Ѧ}}$	$\frac{600}{\text{Ѧ}}$	$\frac{700}{\text{Ѧ}}$	$\frac{800}{\text{Ѧ}}$	$\frac{900}{\text{Ѧ}}$
Тисячі	$\frac{1000}{\text{Ѧ}}$	$\frac{2000}{\text{Ѧ}}$	$\frac{20\,000}{\text{Ѧ}}$	$\frac{48\,000}{\text{Ѧ}}$	$\frac{20\,000}{\text{Ѧ}}$	$\frac{300\,000}{\text{Ѧ}}$			

10 Запишіть подані церковнослов'янською абеткою числа арабськими цифрами і навпаки.

$\frac{912}{\text{ЦВІ}}$ — 912

$\frac{1000}{\text{Ѧ}}$

$\frac{100}{\text{Ѧ}}$

57, 103, 1690, 20 400.

11 $20 \cdot 4 + 30 \cdot 5 + 40 \cdot 4$

$(720 + 180) - (460 + 140)$

$240 : 6 + 350 : 5 + 400 : 5$

$23 \cdot 4 + 60 : 3 - 40 : 4$

12 Запишіть роки народження своїх родичів або друзів. Покажіть, як утворили ці числа. Запишіть їх за допомогою церковнослов'янської абетки.

Порівняння багатоцифрових чисел

Ви вчитиметесь:

- порівнювати багатоцифрові числа покласово, порозрядно, за їхнім місцем у натуральному ряді;
- знаходити розв'язки нерівностей зі змінною способом добору.

- 1** Упорядкуйте числа від найменшого до найбільшого.

354, 1 000 000, 1520, 341 999, 6, 27 100, 78.

Запам'ятайте!

Якщо два числа мають у своєму записі різну кількість цифр, то більше з них те, у якому цифр більше.

- 2** Порівняйте числа, у записі яких різна кількість цифр. Починайте порівнювати з другого класу — класу тисяч.

34 567 ☐ 3456

87 834 ☐ 864 308

33 405 ☐ 336 405

27 113 ☐ 2113

56 723 ☐ 5240

4627 ☐ 45 340

- 3** Порівняйте числа. Звертайте увагу на клас.

7359 > 735

47 321 ☐ 4732

567 ☐ 7567

194 750 ☐ 94 750

636 ☐ 636 164

706 400 ☐ 70 650

9999 ☐ 999

801 602 ☐ 8016

- 4** Виберіть посильний варіант і виконайте завдання.

- Поставте замість зірочок цифри, щоб виконувалася умова кожної нерівності. Який розряд вона позначає?

27 46* > 27 461

548 420 < *48 420

91* 671 > 915 671

- Порівняйте числа за кількістю розрядів у них.

5925 ☐ 51 425

5924 — чотирицифрове, 51 425 — п'ятицифрове, отже...

1824 ☐ 18 024

136 602 ☐ 13 602

270 512 ☐ 27 512

- 5** Доповніть нерівності таким чином, щоб їхні умови виконувалися.

3470 < 3* 470

21 016 < 21* 016

451 903 > ** ***

64 *00 > 6400

*32 550 > 32 550

** *** < 652 202

Математична цікавинка

- 6 Для запису чисел у римській системі числення використовують такі знаки:

I	V	X	L	C	D	M
1	5	10	50	100	500	1000

У римській системі числення значення числа отримуємо так:

- записуємо менше число після більшого:
 $XI = X + I$, тобто $11 = 10 + 1$;
- записуємо менше число перед більшим, наприклад число I перед V або число X перед C: $IV = 5 - 1 = 4$. Або $XC = 100 - 10 = 90$.

Арабські	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Римські	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII

- 7 За малюнками розкажіть, де можна побачити римські цифри. Наведіть свої приклади.

- 8 Запишіть подані числа арабськими цифрами.

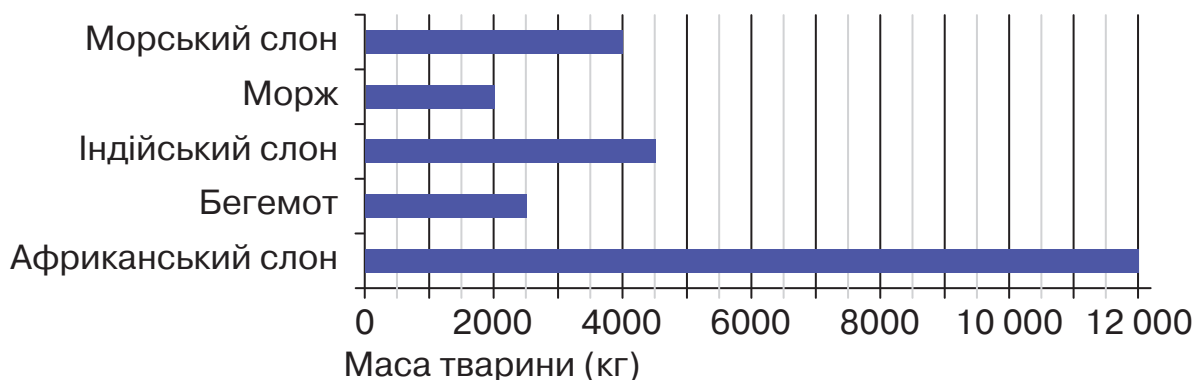
CLVII

CDXIII

MMIV

- 9 Дослідіть діаграму. Порівняйте маси: 1) двох тварин, які живуть на суші; 2) двох тварин, які мешкають у воді (на ваш вибір).

«Велетні» у тваринному світі

- 10** Запишіть арабськими й римськими цифрами число, місяць і рік свого народження. Зауважте, що не можна використовувати більше ніж три однакові римські цифри поспіль. Наприклад, число 14 римськими цифрами записуємо як XIV, а не як XIII.

- 11** За таблицею з'ясуйте, який товар найдорожчий, а який — найдешевший.

Товар (ціна в грн)	Другий клас — клас ТИСЯЧ			Перший клас — клас ОДИНИЦЬ		
	сот. тис.	дес. тис.	од. тис.	сот.	дес.	од.
				8	0	0
					8	0
		1	2	5	0	0
			8	5	0	0

- 12** Назвіть розрядні одиниці в числах за зразком:

435 687 — 4 сот. тис., 3 дес. тис., 5 од. тис., 6 сот., 8 дес., 7 од.

672 514 — сот. тис., дес. тис., од. тис., сот., дес., од.

51 620, 74 003, 800 243, 527 630, 24 527.

Запам'ятайте!

Щоб порівняти два числа, треба спочатку з'ясувати, скільки цифр у кожному з них. Із двох чисел з однаковою кількістю цифр більше те число, у якому більше одиниць у найвищому розряді.

- 13** Розгляньте схему порозрядного порівняння чисел. Прокоментуйте.

$$\begin{array}{c} 4726 < 5726 \\ \text{— } 4 < 5 \text{ —} \end{array}$$

$$\begin{array}{c} 4726 > 4526 \\ \text{— } 7 > 5 \text{ —} \\ \text{— } 4 = 4 \text{ —} \end{array}$$

$$\begin{array}{c} 4756 > 4726 \\ \text{— } 5 > 2 \text{ —} \\ \text{— } 4 = 4 \text{ —} \\ \text{— } 7 = 7 \text{ —} \end{array}$$

$$\begin{array}{c} 4756 < 4759 \\ \text{— } 6 < 9 \text{ —} \\ \text{— } 4 = 4 \text{ —} \\ \text{— } 7 = 7 \text{ —} \\ \text{— } 5 = 5 \text{ —} \end{array}$$

- 14** Порівняйте пари чисел порозрядним способом. Підкреслюйте в числах цифри, якими вони різняться. Називайте ці розрядні одиниці.

1) 3500 і 2500, 5600 і 5200, 7530 і 7570, 8222 і 8229;

2) 3535 і 3435, 9203 і 9201, 6625 і 7625, 8124 і 8104.

- 15** Обговоріть, які цифри можна вставити, щоб виконувалися умови нерівностей. Запишіть кожен / кожна свій варіант відповіді та перевірте записи одне одного.

$$3470 < 34 * 0$$

$$21\ 016 < 21 * 16$$

$$451\ 903 > * 51\ 903$$

$$6400 > 6 * 00$$

$$32\ 550 > 3 * 550$$

$$675\ 222 < * 75\ 222$$

- 16** Виберіть посильний варіант і виконайте завдання.

- Доповніть числа такими розрядними одиницями, щоб виконувалася умова кожної нерівності.

$$17 * 5 > 1745$$

$$51\ 423 < 51 * 23$$

$$21 * 017 > 217\ 017$$

- Порівняйте числа порозрядним способом, скориставшись підказкою.

$$\begin{array}{r} \text{5} \text{1} \text{2} \text{5} \\ \text{5} \text{4} \text{2} \text{5} \end{array}$$

$$8240 \text{ } \text{ } 7240$$

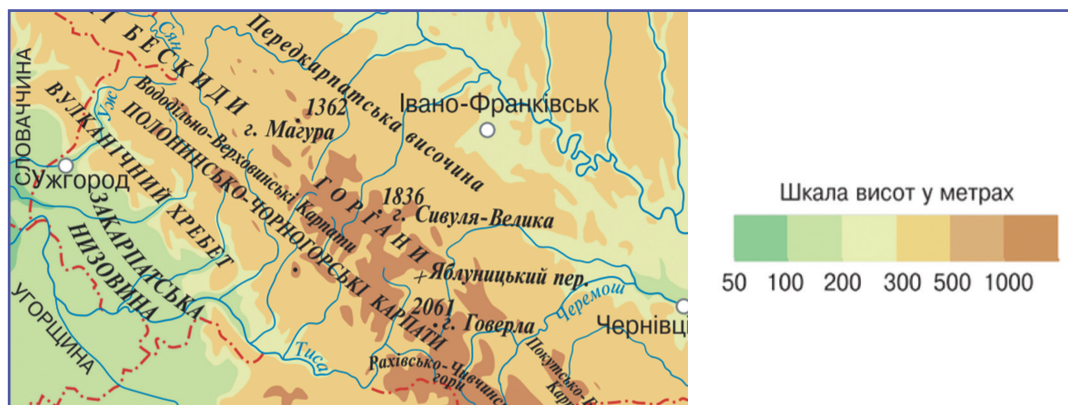
$$33\ 602 \text{ } \text{ } 33\ 622$$

$$710\ 599 \text{ } \text{ } 712\ 599$$

- 17** Із цифр 2, 7, 0 утворіть і запишіть різні трицифрові числа (кожну цифру можна використати в числі тільки один раз). Складіть кілька нерівностей із цими числами.

- 18** Розгляньте фрагмент карти із зображенням Українських Карпат. Знайдіть на ньому чотирицифрові числа, якими записано висоти гірських вершин у метрах. Прочитайте ці числа і відповідні назви вершин. Випишіть іменовані числа в порядку їх збільшення.

- 19** Довжина прямокутного дитячого басейну — 7 м, а ширина на 2 м менша. Який периметр дитячого басейну? Яка довжина прямокутного басейну для дорослих, якщо його ширина на 5 м більша, ніж у дитячого, а периметр становить 70 м?

- 20** Доповніть нерівності. Зверніть увагу на виділені цифри — це розряди чисел, які треба змінити.

$$7650 < ****$$

$$82\ 498 > **\ ***$$

$$520\ 145 < ***\ ***$$

Додавання і віднімання круглих багатоцифрових чисел

Ви вчитиметесь:

- додавати і віднімати круглі багатоцифрові числа;
- розв'язувати рівняння та задачі з круглими багатоцифровими числами.

1 Упорядкуйте числа від більшого до меншого.
660 000, 600, 900 000, 9000, 60 000, 6, 99 000, 6000, 90, 9900.

2 Розгляньте і прокоментуйте спосіб додавання круглих багатоцифрових чисел.

$$4000 + 8000 = \square$$

$$4 \text{ тис.} + 8 \text{ тис.} = 12 \text{ тис.}$$

$$25\,000 + 7000 = \square$$

$$25 \text{ тис.} + 7 \text{ тис.} = 32 \text{ тис.}$$

$$440\,000 + 320\,000 = \square$$

$$440 \text{ тис.} + 320 \text{ тис.} = 760 \text{ тис.}$$

3 До рівностей на додавання із завдання 2 складіть по дві рівності на віднімання. Запишіть. Який спосіб віднімання ви застосували? Поясніть.

4 Запишіть у зошит вирази на додавання і віднімання багатоцифрових чисел. Знайдіть їхні значення.

$$5 \text{ тис.} + 13 \text{ тис.} = 18 \text{ тис.}$$

$$5000 + 13\,000 = 18\,000$$

$$18 \text{ тис.} - 7 \text{ тис.} = 11 \text{ тис.}$$

$$18\,000 - 7000 = 11\,000$$

$$19 \text{ тис.} + 22 \text{ тис.}$$

$$520 \text{ тис.} + 240 \text{ тис.}$$

$$680 \text{ тис.} + 170 \text{ тис.}$$

$$43 \text{ тис.} - 12 \text{ тис.}$$

$$750 \text{ тис.} - 410 \text{ тис.}$$

$$920 \text{ тис.} - 680 \text{ тис.}$$

5 Запишіть числові вирази та обчисліть їхні значення вивченим способом.

1. Сума чисел тридцять три тисячі й одинадцять тисяч.

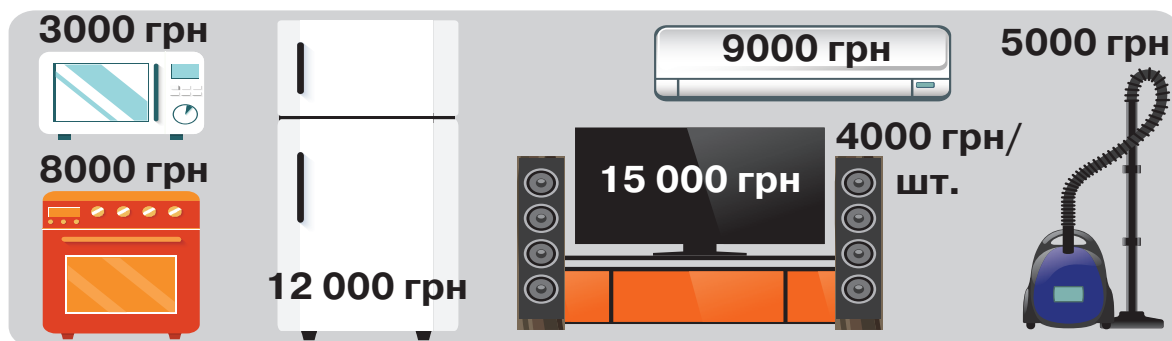
2. Сума чисел вісімсот п'ятдесят тисяч і сто тисяч.

3. Різниця чисел сімдесят сім тисяч і п'ятнадцять тисяч.

4. Різниця чисел дев'ятсот шістдесят тисяч і шістсот дев'яносто тисяч.

- 6** За малюнком дайте відповіді на запитання, склавши вирази та обчисливши їхні значення.

1. Скільки треба заплатити за холодильник і пилосос?
2. Яка загальна вартість дрібної побутової техніки?
3. На скільки холодильник дешевший від телевізора? А кондиціонер?
4. Скільки треба заплатити за дві акустичні колонки?
5. Яка вартість усіх товарів?

- 7** Розв'яжіть задачу.

Відстань автошляхами від Києва до Пекіна (Китай) — 8000 км, а від Києва до Барселони (Іспанія) — на 5000 км менша. Яка відстань автошляхами від Києва до Барселони? Яка відстань автошляхами від Барселони до Пекіна через Київ?

- 8** Виберіть посильний варіант і виконайте завдання.

- Відновіть рівності.

$$5000 + \square = 9000 \quad 16\,000 - \square = 7000 \quad 48\,000 - \square = 15\,000$$

- Обчисліть значення виразів.

$$8000 + 3000 = 8 \text{ тис.} + 3 \text{ тис.} = \square$$

$$100\,000 - 14\,000$$

$$12\,000 + 36\,000$$

$$490\,000 + 220\,000$$

- 9** Знайдіть корені рівнянь і виконайте перевірку.

$$30\,000 + x = 100\,000$$

$$(60\,000 + 90\,000) - x = 59\,000$$

- 10** Назвіть геометричні фігури, до яких подібні подані об'єкти за своєю формою.

Капелюх чарівника, тенісний м'ячик, водостічна труба, цеглина, єгипетська піраміда, банка, морозиво-ріжок, Сонце.

- 11** Які арифметичні дії треба виконати, щоб знайти пропущені числа? Відновіть рівності.

$$54\,000 + \square = 67\,000$$

$$2000 + \square = 41\,000$$

$$820 - \square = 600$$

$$\square - 7000 = 55\,000$$

1 Виконайте завдання.

- А. За один день кров у тілі людини проходить судинами відстань приблизно дев'яносто шість тисяч сімсот п'ятдесят два кілометри. Утворіть і запишіть дві нерівності із цим числом.
- Б. Мозок людини може пам'ятати близько 47 990 різних запахів. Запишіть це число як суму розрядних доданків.

2 Випишіть з таблиці натуральні числа у порядку їх зменшення.

Інформація	II клас – клас тисяч			I клас – клас одиниць		
	Сот. тис.	Дес. тис.	Од. тис.	Сот.	Дес.	Од.
Довжина кровоносних судин у тілі людини (км)	1	0	0	0	4	0
Довжина всіх нервів у тілі дорослої людини (м)		7	5	0	0	0
Кількість повітря, яке пропускають легені людини за добу (л)		1	2	0	0	0

3 Доповніть числа одиницями різних розрядів, щоб виконувалися умови нерівностей.

$$8245 < *245$$

$$8245 > 8*45$$

$$8245 > 82*5$$

$$648\ 457 > *48\ 457$$

$$648\ 457 > 648\ *57$$

$$648\ 457 < 64*457$$

$$25\ 234 > 2*234$$

$$25\ 234 > 25\ 2*4$$

$$25\ 234 < *5\ 234$$

4 Виконайте завдання.

Четвертокласники вправлялися в концентрації уваги: впродовж 1 хв називали предмети, які бачили навколо. Запишіть результати дітей арабськими числами. Хто з них назвав найбільше предметів?

Додавання і віднімання багатоцифрових чисел на основі розрядного складу числа

Ви вчитиметесь:

- записувати багатоцифрові числа як суму розрядних доданків;
- усно додавати і віднімати багатоцифрові числа порозрядним способом.

- 1** За таблицею поясніть запис багатоцифрового числа як суми розрядних доданків.

$$356\ 725 = 300\ 000 + 50\ 000 + 6000 + 700 + 20 + 5$$

Другий клас — клас ТИСЯЧ			Перший клас — клас ОДИНИЦЬ		
VI	V	IV	III	II	I
Сот.тис.	Дес.тис.	Од.тис.	Сот.	Дес.	Од.
3	5	6	7	2	5
3	0	0	0	0	0
	5	0	0	0	0
		6	0	0	0
			7	0	0
				2	0
					5

- 2** Запишіть суми розрядних доданків числами.

$$600 + 20 + 3$$

$$20\ 000 + 3000 + 5$$

$$7000 + 400$$

$$50\ 000 + 4000 + 20$$

$$9000 + 30 + 6$$

$$700\ 000 + 2000 + 300 + 6$$

- 3** Поясніть, як виконували порозрядне додавання. Обчисліть значення виразів цим способом.

$$\begin{array}{r}
 \boxed{300 + 100} \\
 \boxed{4000 + 2000} \\
 4\ 3\ 5\ 6 \quad + \quad 2\ 1\ 3\ 3 = 6000 + 400 + 80 + 9 = 6489 \\
 \boxed{50 + 30} \\
 \boxed{6 + 3}
 \end{array}$$

$$2150 + 6830$$

$$43\ 512 + 21\ 106$$

$$620\ 815 + 171\ 034$$

- 4** Подайте числа розрядними доданками. Звірте свої результати.

$$3602, \quad 8021, \quad 72\ 364, \quad 50\ 521.$$

- 5 Доповніть розрядні доданки, спираючись на результат.
 $6000 + \square 00 + \square 0 + \square = 6271$ $4000 + \square 00 + \square 0 + \square = 4325$

- 6 Виберіть посильний варіант і виконайте завдання.

- Знайдіть помилку в обчисленні, виправте і запишіть правильно.

$$36\,842 + 12\,154 =$$

$$= (30\,000 + 10\,000) + (6000 + 2000) + (800 + 100) + (40 + 50) + (2 + 4) =$$

$$= 40\,000 + 8000 + 900 + 80 + 6 = 48\,986$$

- Обчисліть значення виразів порозрядним способом.

$$1672 + 6216 = (1000 + 6000) + (600 + 200) + \dots$$

$$5345 + 3524 = \dots$$

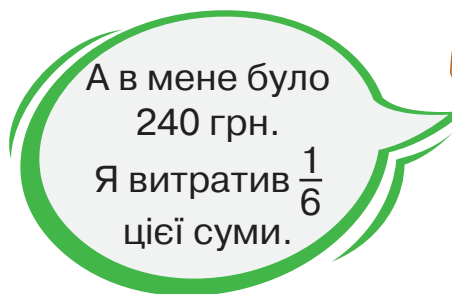
- 7 Знайдіть суму чисел 32 143 і 62 536 порозрядним способом.

- 8 За малюнком складіть і розв'яжіть задачу.

У мене було 150 грн.
Я витратила $\frac{1}{10}$
цих грошей.

Наталка

А в мене було
240 грн.
Я витратив $\frac{1}{6}$
цієї суми.

Олег

У кого залишилось більше грошей і на скільки?

- 9 Замініть суму розрядних доданків числом. Чи можна сказати, що виконано порозрядне додавання? Придумайте та запишіть два подібні вирази.

$$70\,000 + 5000 + 200 + 40 + 3$$

$$20\,000 + 1000 + 500 + 4$$

- 10 Подайте кожне число як суму розрядних доданків.

$$76\,824, \quad 5367, \quad 245\,607, \quad 42\,002, \quad 50\,500.$$

- 11 Поясніть, які розрядні одиниці віднімали, а яких не враховували.

одиниці тисяч сотні десятки одиниці

$$5000 + 600 + 20 + 4 = 5624$$

$$5624 - 5000 = 624$$

$$5624 - 20 = 5604$$

$$5624 - 600 = 5024$$

$$5624 - 4 = 5620$$

- 12 Поясніть, як виконували порозрядне віднімання. Обчисліть значення виразів цим способом.

$$\begin{array}{r} \text{800 - 100} \\ \text{4000 - 2000} \\ 4857 - 2123 = 2000 + 700 + 30 + 4 = 2734 \\ \text{50 - 20} \\ \text{7 - 3} \end{array}$$

$$6890 - 2150 \quad 47569 - 24305 \quad 620815 - 310705$$

- 13 Виконайте порозрядне додавання. За зразком із кожної рівності на додавання складіть по дві рівності на віднімання.

$$76125 + 3462 = 79587$$

$$79587 - 3462 = \square$$

$$79587 - 76125 = \square$$

$$3405 + 2061$$

$$7004 + 324$$

$$61245 + 5623$$

- 14 Виберіть посильний варіант і виконайте завдання.

- Знайдіть помилку, виправте та запишіть правильно.

$$34809 - 3605 = 30000 + (4000 - 3000) + (800 - 600) + (9 - 5) = 30000 + 1000 + 200 + 4 = 30124$$

- Обчисліть значення виразів порозрядним способом.

$$9375 - 7164 = (9000 - 7000) + (300 - 100) + (70 - 60) + \dots$$

$$86506 - 40402 = \dots$$

- 15 Обчисліть знижки на авто в салоні продажу.

БАЗОВА КОМПЛЕКТАЦІЯ 589 999 → 525 000 грн

КОМПЛЕКТАЦІЯ «КОМФОРТ +» 658 000 грн → 759 999

АКЦІЯ

- 16 Розв'яжіть задачу.

Пасічники викачали 360 л меду. Чверть усього меду розлили в діжки по 30 л кожна, а решту — у трилітрові скляні банки. Скільки знадобилося окремо діжок і банок?

$$360 \text{ л} \begin{cases} \text{Чверть — ?, } \text{? по 30 л} \\ \text{Решта — ?, } \text{? по 3 л} \end{cases}$$

- 17 Обчисліть порозрядним способом.

$$27834 + 30152$$

$$4506 - 2500$$

$$131328 + 524571$$

$$95476 - 40251$$

Додавання і віднімання багатоцифрових чисел способом округлення

Ви вчитиметесь:

- виконувати усне порозрядне додавання і віднімання багатоцифрових чисел способом округлення;
- застосовувати спосіб округлення, розв'язуючи задачі з багатоцифровими числами;
- знаходити корені рівнянь.

- 1 Запишіть числа 38; 265; 729 у вигляді суми і різниці круглого та одноцифрового чисел.

$$(28 = 20 + 8 \quad 28 = 30 - 2)$$

- 2 Розгляньте малюнок і прочитайте запис. Яке речення точніше передає суть запису в рамці? Чому?

У мене
289 грн!

1. У Марка більше ніж 200 грн.
2. У Марка менше за 300 грн.
3. У Марка приблизно 200 грн.
4. У Марка приблизно 300 грн.

- 3 Усно округліть подані числа:

1) **до десятків:** 489, 538, 218, 639, 958, 869, 408, 329.

2) **до сотень:** 686, 491, 394, 899, 582, 778, 195.

- 4 Пригадайте, як додавати і віднімати числа способом округлення. Завершіть обчислення з коментуванням.

$$35 + 49 = (35 + 50) - 1 = 85 - 1 = \square$$

$$75 - 28 = (75 - 30) + 2 = 45 + 2 = \square$$

$$136 + 599 = (136 + 600) - 1 = 736 - 1 = \square$$

$$290 + 554 = (300 + 554) - 10 = 854 - 10 = \square$$

$$425 - 198 = (425 - 200) + 2 = 225 + 2 = \square$$

$$937 - 690 = (937 - 700) + 10 = 237 + 10 = \square$$

- 5 Розгляньте, як виконували додавання і віднімання. Прокоментуйте, до якого розряду округлювали числа. Завершіть обчислення.

$$1429 + 2512 = (1430 + 2512) - 1 = 3942 - 1 = \dots$$

$$3490 + 4230 = (3500 + 4230) - 10 = \dots$$

$$8570 - 2347 = (8570 - 2350) + 3 = 6220 + 3 = \dots$$

$$9100 - 5800 = (9100 - 6000) + 200 = \dots$$

- 6 Розв'яжіть рівняння та виконайте перевірку.

$$6869 - x = 2300$$

$$x + 31\,294 = 55\,400$$

- 7 Виберіть посильний варіант і виконайте завдання.

- Обчисліть значення виразів, застосувавши спосіб округлення чисел.

$$84\,955 + 13\,000$$

$$75\,396 - 4500$$

$$5430 + 2392$$

- Завершіть обчислення.

$$\begin{matrix} (+10) \\ 4690 + 200 = (4700 + 200) - 10 = \end{matrix} \square$$

$$17\,680 + 1300 = \square$$

$$\begin{matrix} (+40) \\ 5860 - 700 = (5900 - 700) - 40 = \end{matrix} \square$$

$$35\,729 - 12\,530 = \square$$

- 8 Розв'яжіть задачу, застосувавши спосіб округлення.

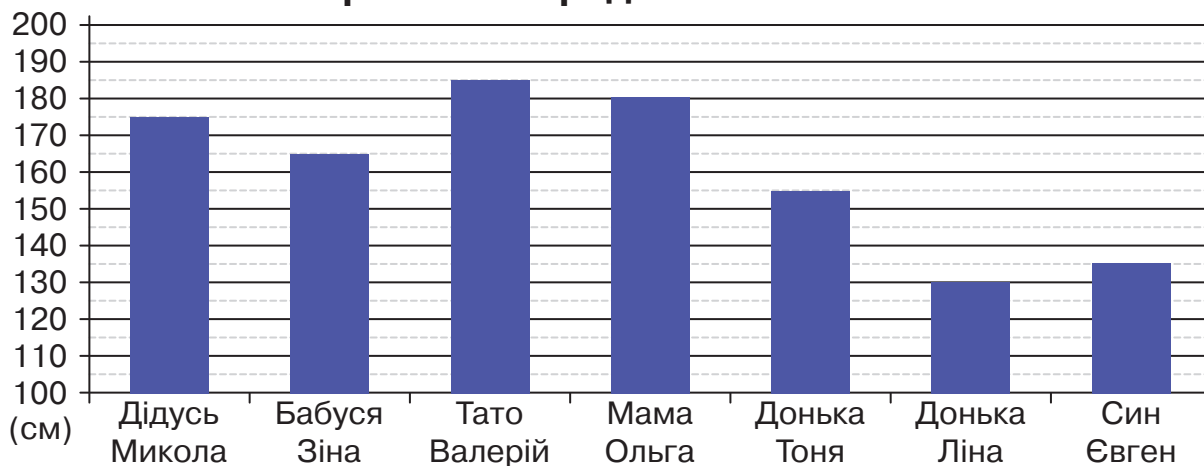
Сума трьох чисел — 8300. Сума першого та другого чисел — 6290, а другого і третього — 5770. Знайдіть ці числа.

- 9 За діаграмою дайте письмово відповіді на запитання.

1. Хто найвищий у родині?
2. Хто найнижчий?
3. Яка різниця у зрості доньок?
4. Яка різниця у зрості мами й тата?
5. На скільки сантиметрів бабуся нижча за дідуся?
6. На скільки сантиметрів дідусь нижчий, ніж тато?

Зріст членів родини Коваленків

- 10 А. Запишіть найближчі круглі числа до поданих.

289, 670, 1308, 81 280, 49 580, 569 999, 403 028.

- Б. Обчисліть суму і різницю чисел способом округлення одного з них.

6580 і 3359

Письмове додавання і віднімання без переходу через розряд

Ви вчитиметеся:

- записувати багатоцифрові числа, виконуючи письмові обчислення;
- обчислювати письмово значення виразів на додавання і віднімання без переходу через розряд;
- визначати в числі загальну кількість одиниць, десятків, сотень, одиниць тисяч, десятків тисяч і сотень тисяч.

1 За зразком запишіть окремо кількість розрядних одиниць у кожному числі.

579 = 5 сот., 7 дес., 9 од. 1827 = 1 тис., 8 сот., 2 дес., 7 од.

46 923 = 4 дес. тис., 6 од. тис., 9 сот., 2 дес., 3 од.

634, 819, 5428, 16 532, 34 226, 315, 21 593.

Пригадайте! Щоб письмово обчислити значення виразів, треба записати багатоцифрові числа одне під одним (розряд під розрядом). Починати обчислення потрібно з найменшого розряду — одиниць.

2 За зразком виконайте письмове додавання і віднімання трицифрових чисел. Прокоментуйте обчислення.

десятки			десятки		
сотні		одиниці	сотні		одиниці
	4	6		4	6
+	2	1	-	2	1
	3			3	
	6	7		2	5
	8			2	

$$\begin{array}{r} + 364 \\ + 215 \\ \hline *** \end{array}$$

$$\begin{array}{r} - 879 \\ - 538 \\ \hline *** \end{array}$$

$$\begin{array}{r} + 256 \\ + 631 \\ \hline *** \end{array}$$

$$\begin{array}{r} - 658 \\ - 314 \\ \hline *** \end{array}$$

3 Розгляньте, як додавали і віднімали трицифрове число. Прокоментуйте. Виконайте обчислення письмово.

тисячі ↓	тисячі ↓
$\begin{array}{r} + 3145 \\ + 623 \\ \hline 3768 \end{array}$	$\begin{array}{r} - 4879 \\ - 623 \\ \hline 4256 \end{array}$

$$1625 + 174$$

$$7364 + 515$$

$$6544 - 312$$

$$2875 - 754$$

4 Розв'яжіть задачу. Обчислення виконайте письмово.

У Марини було 8677 грн. Жінка придбала квиток на потяг за 435 грн і валізу за 1230 грн. Скільки грошей залишилося в Марини?

- 5 Розгляньте, як додавали і віднімали числа з однаковою кількістю цифр. Прокоментуйте, називаючи кожен розряд. Виконайте обчислення письмово.

тисячі ↓

$$\begin{array}{r} 2453 \\ + 3145 \\ \hline 5598 \end{array}$$

десятки ↓ тисячі

$$\begin{array}{r} 24531 \\ + 31452 \\ \hline 55983 \end{array}$$

тисячі ↓

$$\begin{array}{r} 6537 \\ - 3315 \\ \hline 3222 \end{array}$$

десятки ↓ тисячі

$$\begin{array}{r} 56679 \\ - 35415 \\ \hline 21264 \end{array}$$

1723 + 5174

72 361 + 24 518

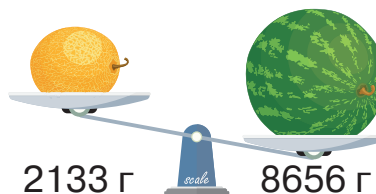
6584 – 4352

28 757 – 17 524

- 6 Знайдіть письмово суми і різниці поданих чисел.
 5473 і 2321 64 557 і 21 342

- 7 Порівняйте маси кавуна і дині.

- 8 Виберіть посильний варіант і виконайте завдання.

- Розв'яжіть рівняння та виконайте перевірку. Обчислення виконайте письмово.
 $3135 + x = 6598$ $x - 44\,725 = 4163$

- Виконайте обчислення письмово.

7645 + 2321

5686 – 1450

Перше число — 47 856, друге — 12 143. Знайдіть суму і різницю цих чисел.

- 9 Прочитайте вирази. У межах яких розрядів треба виконувати дії? Виконайте обчислення письмово.

357 + 22

1246 + 351

5427 – 115

12 542 + 1437

65 228 – 51 116

- 10 За коротким записом складіть і розв'яжіть задачу про триденну поїздку туристів.

978 км { I — 312 км
 II — ?, на 120 км більше
 III — ?

- 11 Запишіть рівняння за словесним описом і знайдіть корені. Виконайте перевірку.

1. Якщо від невідомого числа відняти 3465, то одержимо 5321.

2. Якщо від 65 264 відняти невідоме число, то отримаємо 34 132.

- 12** За зразком запишіть, скільки всього одиниць певного розряду в кожному числі.

Усього десятків: 384 — 38 дес., 1354, 5280, 16 572.

Усього сотень: 475 — 4 сот., 5310, 84 257, 616 320.

Усього тисяч: 1298 — 1 тис., 60 840, 39 605, 173 251, 809 007.

Усього десятків тисяч: 15 370 — 1 дес. тис., 87 220, 964 500, 355 008.

Усього сотень тисяч: 954 667 — 9 сот. тис., 613 800, 425 219, 505 999.

- 13** Розгляньте, як додавали і віднімали п'ятицифрові числа. З'ясуйте, чи в усіх розрядах чисел є одиниці.

сотні тисяч	↓	↓	десятки тисяч
+	240531		
	31452		
	<u>271983</u>		

сотні тисяч	↓	↓	десятки тисяч
-	567679		
	30415		
	<u>537264</u>		

- 14** Обчисліть значення виразів, коментуючи кожен крок.

$$354\,562 + 43\,224$$

$$427\,075 + 361\,120$$

$$586\,498 - 54\,176$$

$$959\,374 - 725\,051$$

- 15** Виберіть посильний варіант і виконайте завдання.

- Розв'яжіть рівняння з перевіркою. Обчислення виконайте письмово.

$$563\,135 + x = 588\,255$$

$$x - 32\,416 = 252\,401$$

- Виконайте обчислення письмово.

$$72\,645 + 20\,321$$

$$54\,686 - 12\,505$$

Перше число — 457 583, друге — 12 410. Знайдіть суму і різницю цих чисел.

- 16** Розв'яжіть задачу, склавши до неї короткий запис.

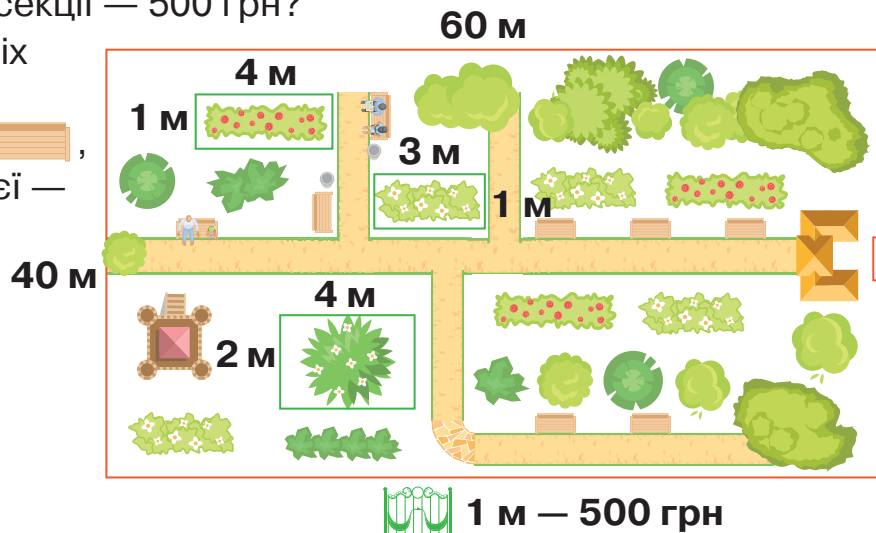
За три дні художню виставку відвідали 1845 осіб: першого дня було 520 відвідувачів, другого — на 204 особи більше. Скільки відвідувачів було третього дня?

- 17** Складіть до попередньої задачі обернені. Зробіть у зошиті їх короткі записи (за схемою). Розв'яжіть обернені задачі.

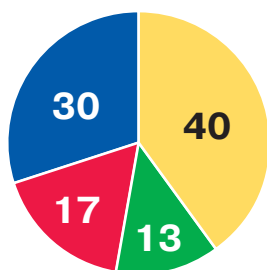
I день		}
II день		
III день		

18 Територіальна громада селища займається благоустроєм скверу. Уже встановлено паркан навколо нього і заплановано облаштування декоративних парканів навколо клумб. Дайте відповіді на запитання, виконавши обчислення.

- Який периметр скверу?
- Скільки метрів декоративного паркану навколо клумб потрібно встановити?
- Скільки грошей треба витратити на його купівлю, якщо ціна однометрової секції — 500 грн?
- Яка вартість усіх установлених у сквері лавок , якщо ціна однієї — 5 тис. грн?

19 Шеф-кухар шкільної їдальні дослідив популярність сніданків серед учнів початкових класів. Результати відобразив у круговій діаграмі. Запишіть звичайними дробами за зразком, яка частина від цілого (від 100) припадає на кожну страву. Яка страва смакує школярам найбільше? А яка найменше?

Сніданки в шкільній їдальні

- Вареники з сиром — $\frac{40}{100}$
- Омлет з овочами — ?
- Молочна каша — ?
- Ячня із сосискою — ?

20 Дізнайтеся в інтернеті кількість населення вашого міста або села. Запишіть за зразком.

У місті Фастові, що на Київщині, станом на 30 жовтня 2024 року проживало 44 000 осіб (за інформацією з вікіпедії).

21 Дізнайтеся, на скільки одне число більше чи менше за інше в кожній із поданих пар.

86 756 і 4534

357 255 і 342 113

214 100 і 685 295

ТРЕНУВАЛЬНА ВАЛІЗА № 6

1 Запишіть кожне число як суму розрядних доданків.

45 089, 230 680, 100 420, 1207, 630 029.

2 Обчисліть.

$250\,324 - 200\,000$

$71\,950 - 900$

$84\,509 - 32\,104$

$250\,324 - 50\,000$

$120\,440 - 20\,000$

$6705 - 3205$

$250\,324 - 300$

$315\,072 - 5000$

$150\,240 - 50\,000$

$250\,324 - 20$

$6304 - 300$

$34\,733 - 4000$

$250\,324 - 4$

$89\,527 - 20$

$708\,210 - 10$

3 Обчисліть. Розшифруйте закодовані слова.

$740\,000 + 140\,000 (...)$

$800\,000 - 50\,000 (...)$

$250\,000 + 500\,000 (...)$

$37\,000 - 14\,000 (...)$

$200\,100 + 300\,500 (...)$

$69\,000 - 35\,000 (...)$

$210\,000 + 630\,000 (...)$

$49\,000 - 20\,000 (...)$

$650\,000 + 320\,000 (...)$

$16\,000 + 32\,000 (...)$

$550\,000 - 130\,000 (...)$

$52\,000 + 13\,000 (...)$

$700\,000 + 50\,000 (...)$

$30000 + 24\,000 (...)$

А – 750 000

И – 970 000

І – 65 000

Е – 34 000

Я – 54 000

Л – 23 000

Р – 29 000

Н – 420 000

Г – 48 000

Ц – 840 000

К – 500 600

В – 880 000

4 Виконайте завдання.

А. У 100 г ананаса міститься 85 г води. Скільки грамів води в ананасі, маса якого 500 г?

Б. Для приготування корисного коктейлю Олексій підготував 200 г молока, 120 г малини, 60 г полуниці, 150 г чорниці та 30 г меду. Яка маса одного коктейлю? А чотирьох таких коктейлів?

В. Довжина маршруту щоденного велопробігу Дарини та Олексія — 7800 м, а Олексія і Назара — 9400 м. Скільки метрів проїжджає кожний велосипедист / велосипедистка?

5 Запишіть подані числа арабськими цифрами.

$CLVII = 157$

$DCXIII = \square$

$XIX = \square$

$XXXV = \square$

$LXII = \square$

$XXVII = \square$

$CDIII = \square$

$CXXI = \square$

$XVI = \square$

Перевірка дій додавання і віднімання

Ви вчитиметесь:

- перевіряти результати дій додавання і віднімання різними способами;
- обчислювати значення виразів і розв'язувати рівняння.

1 Пригадайте переставний закон додавання. Порівняйте вирази.

$$3620 + 2345 \bigcirc 2345 + 3620$$

$$7200 + 2400 \bigcirc 2400 + 7200$$

$$24\,627 + 32\,352 \bigcirc 32\,352 + 24\,627$$

$$7620 + 340 \bigcirc 340 + 7620$$

2 Обчисліть значення виразів. Виконайте перевірку дії додавання відніманням, а також застосувавши переставний закон додавання.

дією віднімання

$$\begin{array}{r} + 3425 \\ 2341 \\ \hline 5766 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} - 5766 \\ 3425 \\ \hline **** \end{array}$$

$$\begin{array}{r} - 5766 \\ 2341 \\ \hline **** \end{array}$$

$$\begin{array}{r} + 4321 \\ 2457 \\ \hline **** \end{array}$$

$$\begin{array}{r} - 6778 \\ 4321 \\ \hline **** \end{array}$$

$$\begin{array}{r} - 6778 \\ 2457 \\ \hline **** \end{array}$$

переставний закон

$$\begin{array}{r} + 726 \\ 243 \\ \hline *** \end{array}$$

$$\begin{array}{r} + 243 \\ 726 \\ \hline *** \end{array}$$

$$\begin{array}{r} + 532 \\ 243 \\ \hline *** \end{array}$$

$$\begin{array}{r} + 243 \\ 532 \\ \hline *** \end{array}$$

$$\begin{array}{r} + 52617 \\ 31352 \\ \hline ***** \end{array}$$

$$\begin{array}{r} + 31352 \\ 52617 \\ \hline ***** \end{array}$$

3 Виконайте письмове додавання і зробіть перевірку будь-яким способом.

$$7204 + 2305$$

$$8300 + 1400$$

$$24\,005 + 13\,010$$

$$5125 + 2461$$

$$2420 + 3260$$

$$15\,200 + 23\,000$$

Пригадайте!

*Віднімання — це дія, обернена до додавання.
За допомогою віднімання знаходять невідомий доданок, невідомий від'ємник.*

4 Обговоріть, як перевірити результат дії віднімання поданими способами. Які арифметичні дії при цьому треба виконати? Обчисліть значення виразів, виконайте перевірку обома способами.

$$\begin{array}{r} - 6705 \\ 4302 \\ \hline 2403 \end{array} \quad \begin{array}{r} + 2403 \\ 4302 \\ \hline 6705 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} - 8675 \\ 2431 \\ \hline **** \end{array}$$

$$\begin{array}{r} - 75462 \\ 32151 \\ \hline ***** \end{array}$$

$$\begin{array}{r} - 36487 \\ 15356 \\ \hline ***** \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 6705 \\ - 4302 \\ \hline 2403 \end{array} \quad \begin{array}{r} 6705 \\ - 2403 \\ \hline 4302 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 72645 \\ - 11523 \\ \hline ***** \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 30700 \\ - 10200 \\ \hline ***** \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 9602 \\ - 8401 \\ \hline ***** \end{array}$$

5 Порівняйте порозрядно іменовані числа. Дайте відповіді на запитання, виконавши віднімання.

- Відстань літаком від Києва до Торонто (Канада) — 7615 км, а до Нью-Йорка — 7515 км. Яка різниця між цими відстанями?
- У межах України налічують приблизно 23 000 річок і 20 000 озер. Яких водойм менше і на скільки?

6 Виберіть посильний варіант і виконайте завдання.

- Розв'яжіть рівняння і виконайте перевірку.

$$x + 2143 = 9178$$

$$x - 803\,524 = 121\,135$$

- Обчисліть письмово та виконайте перевірку зручним способом.

$$\begin{array}{r} 6246 \\ + 3452 \\ \hline ***** \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 762531 \\ - 450320 \\ \hline ***** \end{array}$$

7 Запишіть коротко умову й запитання. Розв'яжіть задачу різними способами. Поштове відділення за три дні відправило 68 970 кг посилок: першого та другого дня — 23 440 кг, а другого і третього — 47 950 кг. Скільки кілограмів посилок відправляло поштове відділення в кожен із трьох днів?

8 У міській школі протягом місяця учні збирали використані батарейки для подальшої утилізації. Узагальнені результати по класах подали у вигляді таблиці. Прочитайте її та дайте відповіді на запитання.

1–4 класи	тисяча двісті двадцять батарейок
5–9 класи	дві тисячі двісті тридцять дві батарейки
10–11 класи	дві тисячі триста сорок батарейок

- Запишіть класи римськими цифрами, а кількість зібраних батарейок — арабськими.
- Які класи зібрали найбільше батарейок? Які найменше?
- Скільки батарейок зібрали учні всіх класів разом? Складіть вираз на дві дії додавання та обчисліть його значення.

9 Ініціюйте з батьками, керівником класу (чи школи), педагогами й персоналом збирання використаних батарейок для подальшої утилізації. З'ясуйте, які підприємства вашого регіону цим займаються. Результати колективної роботи подайте у вигляді діаграми або таблиці. Опублікуйте їх на сайті школи.

Письмове додавання і віднімання з переходом через розряд

Ви дізнаєтеся,

як письмово додавати і віднімати багатоцифрові числа з переходом через один розряд, два розряди і т. д.

Пригадайте! 10 одиниць нижчого розряду утворюють 1 одиницю наступного, вищого розряду.

Дотримуйтеся такої послідовності письмового обчислення виразів:

- Записуйте числа одне під одним — розряд під розрядом.
- Починайте виконувати обчислення з розряду одиниць.
- Продовжуйте обчислювати, рухаючись від розряду до розряду (справа наліво).

- 1** Прокоментуйте послідовне обчислення. Обчисліть письмово значення виразів за зразком.

$$\begin{array}{r}
 1 \\
 + 5824 \\
 148 \\
 \hline
 2
 \end{array}
 \rightarrow
 \begin{array}{r}
 1 \\
 + 5824 \\
 148 \\
 \hline
 72
 \end{array}
 \rightarrow
 \begin{array}{r}
 1 \\
 + 5824 \\
 148 \\
 \hline
 972
 \end{array}
 \rightarrow
 \begin{array}{r}
 1 \\
 + 5824 \\
 148 \\
 \hline
 5972
 \end{array}$$

$3452 + 374$ $8219 + 455$ $6417 + 1821$ $9852 + 533$

Пригадайте! Позначену вгорі одиницю додаємо до одиниць розряду, над яким її записано.

- 2** Обговоріть послідовність виконання додавання. Знайдіть значення виразів.

$$\begin{array}{r}
 1 \\
 + 6134 \\
 2587 \\
 \hline
 1
 \end{array}
 \rightarrow
 \begin{array}{r}
 1 \ 1 \\
 + 6134 \\
 2587 \\
 \hline
 21
 \end{array}
 \rightarrow
 \begin{array}{r}
 1 \ 1 \\
 + 6134 \\
 2587 \\
 \hline
 721
 \end{array}
 \rightarrow
 \begin{array}{r}
 1 \ 1 \\
 + 6134 \\
 2587 \\
 \hline
 8721
 \end{array}$$

$2567 + 4275$ $3412 + 5739$ $5614 + 4825$ $12\,456 + 13\,893$

- 3** Коментуючи, завершіть обчислення виразів.

$$\begin{array}{r}
 1 \ 1 \ 1 \\
 + 32469 \\
 26953 \\
 \hline
 ***22
 \end{array}
 \quad
 \begin{array}{r}
 1 \ 1 \ 1 \\
 + 64257 \\
 32894 \\
 \hline
 ***51
 \end{array}
 \quad
 \begin{array}{r}
 1 \ 1 \ 1 \\
 + 58491 \\
 36927 \\
 \hline
 ****8
 \end{array}
 \quad
 \begin{array}{r}
 1 \ 1 \ 1 \ 1 \ 1 \\
 + 434567 \\
 289785 \\
 \hline
 *****52
 \end{array}$$

- 4** За таблицею складіть вирази та обчисліть їхні значення письмово. Звірте свої результати.

Перший доданок	4357	18 459	257 634
Другий доданок	3167	33 136	368 592
Сума	?	?	?

5 Виберіть посильний варіант і виконайте завдання.

• Обчисліть письмово.

$$6281 + 8453$$

$$87\,249 + 19\,566$$

• Виконайте обчислення письмово. Скористайтесь підказками.

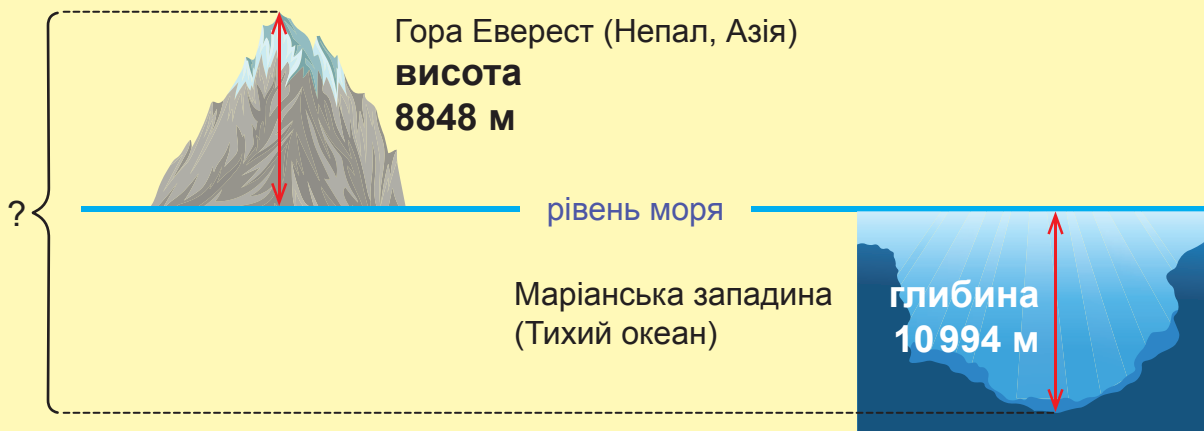
$$\begin{array}{r} 111 \\ + 5847 \\ + 3594 \\ \hline ***1 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 1111 \\ + 24842 \\ + 39459 \\ \hline ***** \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 173845 \\ + 261592 \\ \hline ***** \end{array}$$

6 За малюнком складіть і розв'яжіть задачу про найвищу і найнижчу точки Землі.

7 Герой роману Жуль Верна мав здійснити навколосвітню подорож за 80 днів (тобто діб). Скільки це часу в годинах?

8 Запишіть числа цифрами і письмово знайдіть їхню суму.

- Двадцять три тисячі вісімсот сорок шість і тридцять чотири тисячі шістсот дев'яносто п'ять.
- Триста сорок одна тисяча двісті п'ятдесят п'ять і чотириста вісімдесят три тисячі дев'ятсот шістдесят вісім.

9 Прокоментуйте послідовне обчислення. Обчисліть письмово значення виразів за зразком.

$$\begin{array}{r} .10 \\ - 893 \\ - 238 \\ \hline 5 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} .10 \\ - 893 \\ - 238 \\ \hline 55 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} .10 \\ - 893 \\ - 238 \\ \hline 655 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 782 - 347 \\ 3542 - 2621 \\ 18\,544 - 2613 \end{array}$$

Пригадайте! Крпкою позначають зменшення числа на одну одиницю відповідного розряду.

- 10 Обговоріть послідовність виконання віднімання. Обчисліть значення виразів.

$$\begin{array}{r} \overset{10}{.} \overset{10}{.} \\ 6953 \\ - 2587 \\ \hline 6 \end{array} \rightarrow \begin{array}{r} \overset{10}{.} \overset{10}{.} \\ 6953 \\ - 2587 \\ \hline 66 \end{array} \rightarrow \begin{array}{r} \overset{10}{.} \overset{10}{.} \\ 6953 \\ - 2587 \\ \hline 366 \end{array} \rightarrow \begin{array}{r} \overset{10}{.} \overset{10}{.} \\ 6953 \\ - 2587 \\ \hline 4366 \end{array}$$

$$8264 - 3792$$

$$43\,538 - 17\,817$$

$$25\,419 - 9805$$

- 11 Коментуючи, завершіть обчислення.

$$\begin{array}{r} \overset{10}{.} \\ 9354 \\ - 842 \\ \hline ***2 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \overset{10}{.} \overset{10}{.} \\ 7256 \\ - 4593 \\ \hline ***3 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \overset{10}{.} \overset{10}{.} \overset{10}{.} \overset{10}{.} \\ 32561 \\ - 16984 \\ \hline ***77 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \overset{10}{.} \overset{10}{.} \overset{10}{.} \\ 412645 \\ - 153281 \\ \hline ***364 \end{array}$$

- 12 Виберіть посильний варіант і виконайте завдання.

- Обчисліть письмово.

$$19\,333 - 8694$$

$$128\,632 - 79\,857$$

- Виконайте обчислення письмово, скориставшись підказками.

$$\begin{array}{r} \overset{10}{.} \overset{10}{.} \\ 8135 \\ - 4218 \\ \hline ***7 \end{array}$$

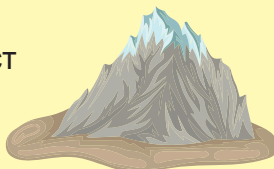
$$\begin{array}{r} \overset{10}{.} \overset{10}{.} \\ 13814 \\ - 5637 \\ \hline ***7 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 232546 \\ - 156279 \\ \hline ***** \end{array}$$

- 13 Обчисліть письмово різницю між висотою Евересту і Говерли. Виконайте перевірку.

г. Еверест
висота
8848 м

г. Говерла
висота
2061 м

- 14 За таблицею складіть рівняння на знаходження невідомого від'ємника. Розв'яжіть їх із перевіркою. Звірте хід розв'язання і результати.

Зменшуване	6231	93 524	451 645
Від'ємник	x	b	c
Різниця	2455	15 842	194 859

- 15 Прочитайте вираз. Який спосіб обчислення доречніше використати? Обчисліть.

$$99\,999 + 9998 + 999 + 98$$

- 16 Запишіть вираз, обчисліть письмово його значення.

Від суми чисел три тисячі шістьсот вісімдесят п'ять і чотири тисячі сімсот сорок дев'ять відняти число п'ять тисяч триста вісімдесят вісім.

Письмове віднімання: вирази виду $4000 - 7$, $4000 - 364$

Ви дізнаєтеся,

як письмово віднімати числа від круглих багатоцифрових чисел.

1 Знайдіть усно різниці чисел.

$$60 - 5$$

$$600 - 5$$

$$70 - 3$$

$$700 - 3$$

$$40 - 6$$

$$400 - 6$$

$$50 - 8$$

$$500 - 8$$

2 Обчисліть значення виразів, скориставшись підказками.

$$\begin{array}{r} \overset{.10}{7}20 \\ - 346 \\ \hline *** \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \overset{.10}{8}70 \\ - 245 \\ \hline *** \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \overset{.10}{5}07 \\ - 119 \\ \hline *** \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \overset{.10}{9}05 \\ - 527 \\ \hline *** \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \overset{.10}{6}00 \\ - 312 \\ \hline *** \end{array}$$

3 Поясніть обчислення виразів. Виконайте віднімання за зразком.

$$\begin{array}{r} \overset{.10}{4}000 \\ - 7 \\ \hline 3993 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \overset{.10}{8}000 \\ - 6 \\ \hline ***4 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \overset{.10}{1}9000 \\ - 5 \\ \hline ***** \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \overset{.10}{2}7000 \\ - 2 \\ \hline ***** \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \overset{.10}{1}67000 \\ - 8 \\ \hline ***** \end{array}$$

4 Прокоментуйте послідовність обчислення. Виконайте віднімання письмово.

$$\begin{array}{r} \overset{.10}{4}000 \\ - 17 \\ \hline 3 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \overset{.10}{4}000 \\ - 17 \\ \hline 83 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \overset{.10}{4}000 \\ - 17 \\ \hline 983 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \overset{.10}{4}000 \\ - 17 \\ \hline 3983 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \overset{.10}{5}000 \\ - 426 \\ \hline ***4 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \overset{.10}{6}000 \\ - 758 \\ \hline ***2 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \overset{.10}{1}3000 \\ - 637 \\ \hline *****3 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \overset{.10}{2}80000 \\ - 7291 \\ \hline *****9 \end{array}$$

5 Розв'яжіть задачу, виконавши обчислення письмово. Замініть значення накладу (кількість надрукованих книжок) на 10 000. Спрогнозуйте, як зміниться результат. Перевірте свої припущення.

Видавництво видало дитячу художню книжку, наклад якої становив 5000 примірників. 25 примірників із цього накладу віддали авторові книжки. Скільки примірників книжки залишилось у видавництві?

- 6 Дідусеві Івану у 2025 році виповнилося 65 років. Бабуся Майя святкувала тоді своє 62-річчя, їхня донька Олена — 34-річчя, а зять Максим — 35-ліття. Онуків Назару того року виповнилося 3. Коли народився кожен член родини?

Обчисліть письмово і запишіть відповідь у вигляді таблиці.

Ім'я члена родини	Рік народження
Дідусь Іван	1960 р.

- 7 Обчисліть письмово значення виразів, коментуючи кожний крок. Зверте отримані результати.

$$50\,000 - 385$$

$$60\,000 - 876$$

$$32\,000 - 951$$

- 8 Виберіть посильний варіант і виконайте завдання.

- Розв'яжіть рівняння. Виконайте перевірку.

$$4000 - x = 50 + 13$$

$$(16\,000 + 4000) - x = 169$$

- Виконайте обчислення письмово, скориставшись підказками.

$$\begin{array}{r} .\dot{1}0\dot{1}0\dot{1}0 \\ 2000 \\ - \quad 13 \\ \hline ***7 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} .\dot{1}0\dot{1}0\dot{1}0 \\ 64000 \\ - \quad 45 \\ \hline ***** \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 8000 - 29 \\ 15\,000 - 643 \end{array}$$

- 9 Знайдіть два розв'язки для кожної нерівності за допомогою рівнянь.

$$a + 462 < 5000$$

$$c - 7000 > 2500$$

- 10 Якими можуть бути сторони прямокутника, якщо його периметр дорівнює 24 см? Запропонуйте кілька варіантів та побудуйте ці прямокутники.

- 11 Другого дня поштове авто проїхало 600 км, що на 198 км більше, ніж першого дня. Скільки кілометрів проїхало поштове авто за два дні разом?

- 12 Виконайте дії письмово та зробіть перевірку.

$$9000 - 9$$

$$8000 - 7$$

$$6000 - 546$$

$$7000 - 924$$

$$19\,000 - 7624$$

$$54\,000 - 3522$$

Письмове віднімання: вирази виду $3005 - 46$, $3050 - 72$, $5006 - 128$, $5060 - 487$

Ви дізнаєтеся,

як письмово віднімати числа від багатоцифрових чисел, у яких немає одиниць у кількох розрядах.

1 Усно зменште на 4 числа: 20, 40, 50, 60, 70, 80.

2 Поясніть виконання письмового віднімання. Завершіть обчислення.

$$\begin{array}{r} \overset{.10}{3} \overset{.10}{0} \overset{.10}{0} 5 \\ - \quad \quad 46 \\ \hline 2959 \end{array} \quad \begin{array}{r} \overset{.10}{3} \overset{.10}{0} 5 \overset{.10}{0} \\ - \quad \quad 72 \\ \hline 2978 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \overset{.10}{7} \overset{.10}{0} \overset{.10}{0} 6 \\ - \quad \quad 28 \\ \hline ***8 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \overset{.10}{7} \overset{.10}{0} 6 \overset{.10}{0} \\ - \quad \quad 74 \\ \hline ***6 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \overset{.10}{4} \overset{.10}{0} \overset{.10}{0} 4 \\ - \quad \quad 67 \\ \hline ***7 \end{array}$$

3 Розв'яжіть задачу. Обчислення виконайте письмово.

У 2025 році Україна відзначила 34 роки незалежності. У якому році було проголошено незалежність України?

4 Обговоріть послідовність виконання обчислень. Завершіть віднімання.

$$\begin{array}{r} \overset{.10}{5} \overset{.10}{0} \overset{.10}{0} 6 \\ - \quad 128 \\ \hline 4878 \end{array} \quad \begin{array}{r} \overset{.10}{5} \overset{.10}{0} 6 \overset{.10}{0} \\ - \quad 487 \\ \hline 4573 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \overset{.10}{7} \overset{.10}{0} \overset{.10}{0} 4 \\ - \quad 346 \\ \hline ***8 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \overset{.10}{7} \overset{.10}{0} 4 \overset{.10}{0} \\ - \quad 883 \\ \hline ***7 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \overset{.10}{5} \overset{.10}{0} \overset{.10}{0} 8 \\ - \quad 699 \\ \hline ***1 \end{array}$$

5 За таблицею усно складіть усі можливі рівняння. Виберіть три з них і розв'яжіть письмово. Перевірте одне одного.

Зменшуване	8030	x	9004	x	3020	x
Від'ємник	x	29	x	843	x	567
Різниця	274	4981	256	7160	172	5439

6 За коротким записом складіть і розв'яжіть задачу, виконавши обчислення письмово.

Пасажири — 6500 осіб
Персонал — 2165 осіб

на скільки?

Круїзний лайнер «Гармонія морів»

- 7 Порівняйте довжини річок світу (Амазонка і Нігер, Нігер і Дунай тощо). Складіть вирази на віднімання. Обчислення виконайте письмово.

р. Амазонка	р. Нігер	р. Дунай	р. Дніпро	р. Десна
6570 км	4100 км	2897 км	2201 км	1130 км

- 8 Виберіть посильний варіант і виконайте завдання.

•• $6003 - 18$

$6030 - 194$

$8010 - 673$

•
$$\begin{array}{r} \overset{.10}{4} \overset{.10}{0} \overset{.10}{0} 5 \\ - \quad \quad 8 \\ \hline \end{array}$$

* * * 7

$$\begin{array}{r} \overset{.10}{4} \overset{.10}{0} \overset{.10}{5} 0 \\ - \quad \quad 86 \\ \hline \end{array}$$

* * * *

$$\begin{array}{r} 7008 \\ - \quad \quad 9 \\ \hline \end{array}$$

* * * *

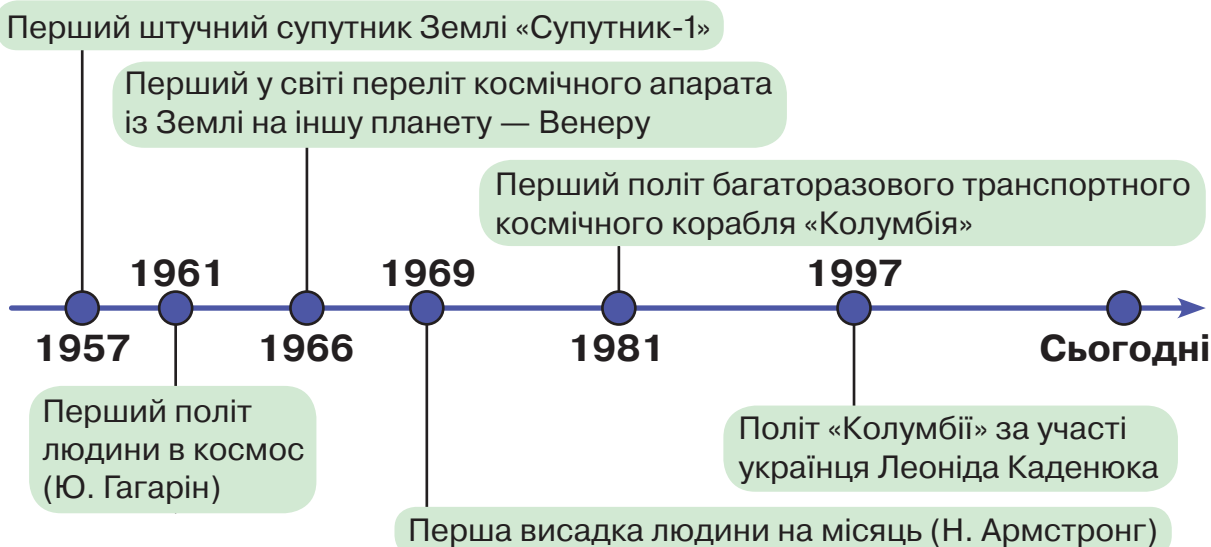
$$\begin{array}{r} 7080 \\ - \quad \quad 194 \\ \hline \end{array}$$

* * * *

- 9 Діаметр планети Земля — 12 742 км, довжина екватора — 40 000 км. На скільки кілометрів довжина екватора Землі більша за її діаметр?

- 10 Ознайомтеся з найважливішими подіями в галузі космонавтики, які подано на стрічці часу. Обчисліть, скільки років минуло від кожної події.

- 11 Обчисліть значення буквених виразів.

$5004 - a$, якщо $a = 37$;

$5040 - c$, якщо $c = 78$.

$b - 25$, якщо $b = 8040$;

$k - 24$, якщо $k = 9007$.

- 12 Обчисліть письмово.

$8000 - 125 + 17\,820$

$7060 - 385 + 2700$

$3600 + 400 - 580$

$56 + 6360 - 87$

Письмове додавання трьох багатоцифрових чисел

Ви дізнаєтеся:

- як правильно записати три багатоцифрові числа для їх письмового додавання;
- як письмово виконати додавання трьох багатоцифрових чисел із переходом через розряд.

1 Усно обчисліть суми чисел зручним способом.

$$30 + 40 + 60 = \square$$

$$80 + 10 + 20 = \square$$

$$30 + (40 + 60) = \square$$

$$(80 + 20) + 10 = \square$$

$$20 + 30 + 70 = \square$$

$$50 + 20 + 80 = \square$$

2 Пригадайте алгоритм письмового додавання багатоцифрових чисел. Поясніть послідовність письмового додавання трьох багатоцифрових чисел.

$$\begin{array}{r} \overset{1}{+} \begin{array}{r} 34825 \\ 3427 \\ 834 \\ \hline 6 \end{array} \rightarrow \overset{1}{+} \begin{array}{r} 34825 \\ 3427 \\ 834 \\ \hline 86 \end{array} \rightarrow \overset{2}{+} \begin{array}{r} \overset{1}{34825} \\ 3427 \\ 834 \\ \hline 086 \end{array} \rightarrow \overset{2}{+} \begin{array}{r} \overset{1}{34825} \\ 3427 \\ 834 \\ \hline 9086 \end{array} \rightarrow \overset{2}{+} \begin{array}{r} \overset{1}{34825} \\ 3427 \\ 834 \\ \hline 39086 \end{array}$$

3 За таблицею обчисліть довжину морського кордону України.

Водойма	Довжина кордону
Чорне море	1056 км
Азовське море	250 км
Керченська протока	49 км

4 Коментуючи, завершіть послідовне письмове додавання. Обчисліть значення поданих виразів за зразком.

$$\begin{array}{r} \overset{1}{+} \begin{array}{r} 234624 \\ 5302 \\ 27459 \\ \hline 5 \end{array} \rightarrow \overset{1}{+} \begin{array}{r} 234624 \\ 5302 \\ 27459 \\ \hline 85 \end{array} \rightarrow \overset{1}{+} \begin{array}{r} \overset{1}{234624} \\ 5302 \\ 27459 \\ \hline 385 \end{array} \rightarrow \overset{1}{+} \begin{array}{r} \overset{1}{234624} \\ 5302 \\ 27459 \\ \hline 7385 \end{array} \rightarrow \dots$$

$$127\,854 + 637 + 10\,592$$

$$616\,235 + 54\,217 + 3508$$

- 5 Попрацюйте з таблицею. Знайдіть довжину сухопутного кордону України (послідовне обчислення).

Країна	Польща	Словаччина	Угорщина	Румунія	Молдова	Росія	Білорусь
Довжина кордону	535 км	97 км	128 км	601 км	1202 км	1944 км	1111 км

- 6 Виберіть посильний варіант і виконайте завдання.

- Доповніть числа цифрами.

$$\begin{array}{r} 1\ 2\ 1\ 1 \\ + 12\boxed{5}1 \\ 88\boxed{9} \\ \underline{47\boxed{}} \\ 22095 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 1\ 1\ 1\ 1 \\ + 4206\boxed{7} \\ 5\boxed{7}4 \\ \underline{3\boxed{7}10} \\ 460621 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 1\ 1\ 2\ 1\ 1 \\ + 43\boxed{4}\boxed{6} \\ 5784 \\ \underline{\boxed{7}80\boxed{}} \\ 505077 \end{array}$$

- Виконайте обчислення письмово.

$$\begin{array}{r} * * 2 \\ + 56235 \\ 8487 \\ \underline{319} \\ * * * * 1 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} * * * 2 \\ + 504879 \\ 3218 \\ \underline{27645} \\ * * * * * 2 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} + 25623 \\ 8148 \\ \underline{335} \\ * * * * * \end{array}$$

- 7 Відповідно до результатів виконання завдань 3 і 5 складіть вираз на додавання та обчисліть загальну довжину державного кордону України.

- 8 Розв'яжіть задачу зручним для себе способом. Виконайте перевірку.

Сума трьох чисел становить 9690. Сума першого й другого — 6370, другого і третього — 5940. Знайдіть кожне число окремо.

Перевірка: $\square + \square + \square = 9690$.

- 9 За таблицею знайдіть периметри міських площ. Обчислення виконуйте доданням. Які міста мають прямокутні ринкові площі, а які — квадратні?

Назва площі й міста	Довжина площі	Ширина площі
Площа Ринок, м. Львів	142 м	129 м
Площа Ринок, м. Івано-Франківськ	120 м	80 м
Площа Ринок, м. Краків (Польща)	200 м	200 м
Площа Старий Ринок, м. Познань (Польща)	140 м	140 м

- 10 Письмово обчисліть значення виразів.

$$34\ 826 + 230 + 1770$$

$$562\ 324 + 24\ 702 + 6308$$

$$5705 + 120 + 4680$$

$$587\ 995 + 36\ 524 + 5236$$

ТРЕНУВАЛЬНА ВАЛІЗА № 7

- 1** Запишіть вирази та письмово обчисліть їхні значення.

Число 61 014 зменшити на 5040.

Різниця чисел 12 787 і 8887.

Число 305 623 збільшити на різницю чисел 29 407 і 20 625.

Від суми чисел 467 240 і 29 370 відняти число 317 050.

- 2** Обчисліть письмово різницю між середньою тривалістю життя папуги й орла; вужа і черепахи; лисиці й ведмедя; кажана і миші; слимака і жука-сонечка; дельфіна і сома.

Папуга — 29 200 дн.	Вуж — 12 045 дн.	Лисиця — 2190 дн.	Кажан — 5110 дн.	Слимак — 1090 дн.	Дельфін — 25 540 дн.
Орел — 7095 дн.	Чере- паха — 73 100 дн.	Ведмідь — 10 220 дн.	Миша — 1460 дн.	Жук-со- нечко — 605 дн.	Сом — 17 650 дн.

- 3** Розв'яжіть рівняння та виконайте перевірку.

$$12\,904 - x = 3500$$

$$(720\,420 - 105\,140) - c = 210\,130$$

$$x + 310\,467 = 540 \cdot 1000$$

$$a \cdot 160 = 140\,350 - 139\,550$$

$$c - 40\,277 = 69\,500$$

$$180\,814 - x = 140 \cdot 100$$

- 4** Обчисліть значення виразів і дізнайтеся дещо про рослини-рекордсмени.

А. У Каліфорнії росте сосна довговічна. Це дерево є рекордсменом за тривалістю життя. Вік сосни довговічної становить близько $15\,369 - 10\,523$ років. Діаметр стовбура цього дерева — $6320 - (6232 - 2150)$ метрів.

Б. У США росте найвище дерево на Землі — секвоя вічнозелена. Її висота сягає $4506 + 1118 - 5509$ метрів.

В. Найменше українське дерево — верба туполиста. Це унікальне деревце всього $2411 - 2396$ см заввишки. Знайти його можна в Карпатах.

- 5** Ялина може жити 1200 років, а сосна — $\frac{1}{2}$ віку ялини, горобина — на 510 років менше від сосни. Скільки років живе горобина?

- 6** Прочитайте текст про яйце кубинського колібрі — найменшої пташки у світі. Виберіть правильні одиниці вимірювання.

Яйце кубинського колібрі завдовжки 13 см/мм, завширшки 8 см/мм, а його маса становить $\frac{1}{2}$ г/кг.

Додаткові вправи до розділу 2

- 1 Запишіть цифрами багатоцифрові числа.

Триста двадцять три тисячі сто шістдесят два; дванадцять тисяч сорок; сімсот тридцять чотири тисячі двісті; дев'ятсот тисяч дев'ять; тридцять тисяч тринадцять.

- 2 Упорядкуйте і запишіть рядки чисел від найбільшого до найменшого.

93 866, 93 868, 93 867, 93 870, 93 869.
24 731, 24 728, 24 730, 24 729, 24 732.
367 520, 367 320, 367 220, 367 120, 367 420.

- 3 Запишіть «сусідів» чисел.

3000, 30 000, 300 000, 600, 6000, 60 000, 600 000.

- 4 Спишіть числа і підкресліть у кожному з них клас тисяч.

346 520, 35 004, 620 127, 58 104, 36 720, 800 300, 20 005, 701 701, 59 003, 84 527.

- 5 Запишіть число, у якому:

- 24 тисячі й 125 одиниць; 50 тисяч і 7 одиниць;
- 8 тисяч і 26 одиниць; 364 тисячі й 405 одиниць;
- 20 тисяч і 6 одиниць; 84 тисячі й 128 одиниць.

- 6 Запишіть, скільки одиниць певного розряду в поданих числах:

у числі 3540 — сот.;	у числі 45 672 — од.тис.;
у числі 5764 — сот.;	у числі 80 567 — од.тис.;
у числі 7968 — сот.;	у числі 56 006 — од.тис.

- 7 Запишіть у метрах і сантиметрах.

(520 см = 5 м 20 см)

7605 см = м см

2456 см = м см

364 см

800 см

570 см

27 004 см

35 620 см

50 350 см

- 8 Порівняйте числа.

7625 ☐ 7615

5701 ☐ 5718

264 305 ☐ 26 289

34 715 ☐ 43 715

3480 ☐ 3487

2683 ☐ 2680

48 260 ☐ 418 602

534 701 ☐ 53 702

- 9 Визначте, скільки одиниць кожного розряду в поданих числах.

У числі 283 452

283 452 од.

28 345 дес.

2834 сот.

283 од. тис.

28 дес. тис.

2 сот. тис.

У числі 52 428

од.

дес.

сот.

од. тис.

дес. тис.

У числі 8625

од.

дес.

сот.

од. тис.

У числі 180 305

од.

дес.

сот.

од. тис.

дес. тис.

сот. тис.

- 10 Запишіть найбільше й найменше чотирицифрове, п'ятицифрове, шестицифрове числа.

- 11 Замініть кожну суму числом.

$$6000 + 300 + 40 + 5$$

$$5000 + 600 + 20 + 8$$

$$4000 + 900 + 5$$

$$70\,000 + 8000 + 4$$

$$30\,000 + 4000 + 20$$

$$8000 + 100 + 30$$

- 12 Обчисліть.

$$3000 + 400 + 10 + 7 = 3417$$

$$3417 - 3000 = \square$$

$$3417 - 400 = \square$$

$$3417 - 10 = \square$$

$$3417 - 7 = \square$$

$$8000 + 600 + 20 + 4 = 8624$$

$$8624 - 8000 = \square$$

$$8624 - 600 = \square$$

$$8624 - 20 = \square$$

$$8624 - 4 = \square$$

- 13 Виконайте додавання і віднімання запропонованим способом.

$$5800 + 3400 = 9200$$

$$58 \text{ сот.} + 34 \text{ сот.} = 92 \text{ сот.}$$

$$9200 - 3400 = 5800$$

$$92 \text{ сот.} - 34 \text{ сот.} = 58 \text{ сот.}$$

$$2600 + 3700$$

$$3200 + 1900$$

$$6200 - 4700$$

$$5300 - 2800$$

$$4700 + 2500$$

$$5700 + 3800$$

$$3500 - 1900$$

$$6400 - 3600$$

- 14 Обчисліть та виконайте перевірку дії додавання відніманням.

$$\begin{array}{r} 3456 \\ + 7532 \\ \hline **** \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 42721 \\ + 36248 \\ \hline ***** \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 7506 \\ + 2302 \\ \hline ***** \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 8720 \\ + 1250 \\ \hline ***** \end{array}$$

- 15 Виконайте додавання письмово.

$$\begin{array}{r} \\ + 5167 \\ + 3254 \\ \hline **21 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} + 6275 \\ + 3246 \\ \hline ***** \end{array}$$

$$\begin{array}{r} + 5164 \\ + 3258 \\ \hline ***** \end{array}$$

$$\begin{array}{r} + 17586 \\ + 12354 \\ \hline ***** \end{array}$$

- 16 Виконайте віднімання письмово.

$$\begin{array}{r} \overset{10}{\overset{10}{}} \\ - 7245 \\ - 4167 \\ \hline * * 78 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} - 6417 \\ - 3268 \\ \hline * * * * \end{array}$$

$$\begin{array}{r} - 5316 \\ - 2157 \\ \hline * * * * \end{array}$$

$$\begin{array}{r} - 4237 \\ - 2169 \\ \hline * * * * \end{array}$$

- 17 Розв'яжіть рівняння з перевіркою.

$$x - 3204 = 2563$$

$$8275 - x = 5803$$

$$5750 - x = 1200 + 1220$$

$$x + (30\,800 - 536) = 58\,310$$

- 18 Додайте письмово три багатоцифрові числа.

$$24\,589 + 535 + 8020$$

$$9674 + 357 + 2612$$

- 19 Запишіть коротко умову й запитання. Розв'яжіть задачу.

Першого дня до млина завезли 4 т зерна, другого — на 200 кг менше, а третього дня — на 625 кг більше, ніж за перший і другий день разом. Скільки всього кілограмів зерна завезли до млина?

- 20 Розв'яжіть геометричну задачу.

Обчисліть периметр прямокутника, якщо його довжина дорівнює 60 мм, а ширина становить $\frac{1}{3}$ довжини.

- 21 Розв'яжіть задачу.

В овочеву крамницю привезли 500 кг овочів: капусту, моркву і буряки. Капусти привезли 230 кг. Третю частину решти становила морква. Скільки буряків привезли до крамниці?

- 22 За частинами умови й різними запитаннями розв'яжіть задачі. Поставте інші запитання і розв'яжіть складені вами задачі.

У літньому таборі в I зміну відпочивали 144 хлопчики і 100 дівчаток шкільного віку, у II зміну — 220 дівчаток і 95 хлопчиків, ...

1. У III зміну в таборі відпочили 347 дітей. Скільки всього дітей відпочило впродовж літа в таборі?

2. На III зміну приїхало на 88 дітей більше, ніж на I зміну. Скільки всього дітей відпочило протягом літа в таборі?

- 23 Розв'яжіть задачу.

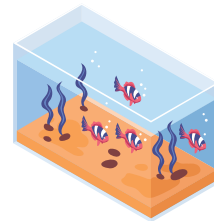
На взуттєвій фабриці за день пошили 958 пар дитячого взуття, жіночого — на 346 пар більше, а чоловічого — на 284 пари менше, ніж жіночого. Скільки всього пар взуття пошили на фабриці за день?

Блок І. Тестові завдання

Виберіть правильний варіант завершення речення або відповідь на запитання із запропонованих. Запишіть парами номер тестового завдання і букву вибраного варіанта. Наприклад: 1 — А, 2 — Б, 3 — В.

- 1 У десятковій системі числення, яку ми використовуємо в математиці, числа записують за допомогою...
А. десяти цифр **Б.** дев'яти цифр **В.** восьми цифр
- 2 Цифра 8 позначає кількість одиниць у розряді десятків у числі...
А. 812 **Б.** 387 **В.** 598
- 3 У якому рядку немає числа *сто тисяч*?
А. 1, 10, 100, 1000, 10 000, 100 000, 1 000 000.
Б. 1 000 000, 100 000, 10 000, 1000, 100, 10, 1.
В. 1000, 10, 1 000 000, 10 000, 1, 100, 110 000.
- 4 Найвищий розряд класу тисяч — ...
А. одиниці тисяч
Б. сотні тисяч
В. десятки тисяч
- 5 Якою буквою позначено число *шістсот двадцять три тисячі сто сорок*?
А. 623 140 **Б.** 62 140 **В.** 623 104
- 6 Зображений об'єкт за своєю формою схожий на...
А. куб
Б. паралелепіпед
В. циліндр
- 7 У якому рядку всі числа мають нуль одиниць тільки в одному з розрядів?
А. 2005, 2650, 2097, 20 650
Б. 8053, 8405, 8130, 81 656
В. 40 252, 4780, 4035, 4109
- 8 У числі 56 751 всього...
А. 56 сотень **Б.** 567 сотень **В.** 5675 сотень

- 9 Із двох чисел з однаковою кількістю цифр більше те число, у якому...
- A.** більше одиниць у найнижчому розряді.
 - Б.** менше одиниць у найвищому розряді.
 - В.** більше одиниць у найвищому розряді.
- 10 Якщо два числа мають у своєму записі різну кількість цифр, то більше з них те, у якому...
- A.** більше цифр.
 - Б.** менше цифр.
- 11 «Наприкінці XIX століття розпочалася доба техніки» — у цьому реченні число записано...
- A.** арабськими цифрами.
 - Б.** церковнослов'янськими буквами.
 - В.** римськими цифрами.
- 12 Під якою буквою записано суму чисел *сорок тисяч і тридцять дві тисячі*?
- A.** $4000 + 3200$ **Б.** $40\,000 + 32\,000$ **В.** $40\,000 - 32\,000$

Блок II. Розгорнуті відповіді

- 1 Виконайте усне додавання і віднімання порозрядним способом.
- $$8456 + 1323 \qquad 36\,879 - 12\,635$$
- 2 Виконайте письмове додавання і віднімання.
- $$27\,652 + 34\,218 \qquad 6735 - 5419$$
- 3 Розв'яжіть задачу, виконуючи обчислення письмово.
- У Національному спорткомплексі «Олімпійський» 70 050 місць розміщено на двох ярусах. 32 731 місце — на верхньому ярусі. Скільки місць на нижньому ярусі?
- 4 Додайте до найбільшого чотирицифрового числа найбільші трицифрове і двоцифрове числа. Прочитайте вираз і використайте найзручніший спосіб додавання для обчислення всієї суми.
- 5 Розв'яжіть рівняння та виконайте перевірку.
- $$x - 17\,864 = 53\,309 \qquad 89\,401 - x = 51\,937$$
- $$(166\,217 - 107\,540) + x = 112\,652 \qquad x - (32\,608 + 24\,218) = 17\,613$$

Математичний проєкт 1. Системи числення

Мета проєкту: ознайомитися із системами числення минулого і сьогодення та з'ясувати, які з них людство використовує сьогодні.

Об'єднайтеся у п'ять груп, які досліджуватимуть такі системи числення:

- **єгипетська система числення;**
- **індо-арабська система числення (арабська);**
- **римська система числення;**
- **кирилична система числення;**
- **двійкова система числення.**

План виконання проєкту

1. Пошук інформації про систему числення в довідниковій чи енциклопедичній літературі, в інтернеті:
 - а) короткі історичні відомості про країну (державу), у якій виникла ця система числення;
 - б) сфери, у яких застосовують цю систему числення (математичні записи, торгівля тощо);
 - в) як світ дізнався про цю систему числення;
 - г) особливості системи числення, зокрема запису чисел, утворення за допомогою знаків цієї системи багатозначних чисел.
2. Добір ілюстративного та наочного матеріалу.
3. Оформлення проєкту у вигляді електронної презентації.
4. Презентація проєкту в класі з висновками про використання системи числення сьогодні.

5. Практичне завдання. Кожна група готує завдання із застосуванням системи числення, яку досліджувала. Так, можна «розшифровувати» багатоцифрові числа, записані знаками цієї системи числення, або ж запропонувати записати цими знаками два-три багатоцифрові числа.

Такі вправи можна виконати в класі чи вдома (для цього напишіть на окремих картках своє завдання, викладіть презентації проєктів у вільний доступ на сайті школи (класу), аби інші учні могли скористатися матеріалами для виконання вправ).

Подивись, як за часів фараонів записували числа.

Карнакський храм, Луксор, Єгипет

ПАМ'ЯТКА. Як працювати в групі?

1. Визначтеся, хто який пункт плану буде виконувати (кілька учнів чи одна особа — залежно від можливостей кожного і складності виконання пункту).
2. Детально розплануйте, як будете виконувати пункт плану, які засоби для цього використаєте. Обговоріть це з усією групою.
3. Тримайте зв'язок. Радьтеся між собою, діліться думками й ідеями.
4. Поважайте працю кожного. Учїться слухати й чути одне одного, адже цікаві ідеї часто виникають саме під час обговорення робочих процесів.
5. Підготуйте разом висновки до проєкту.

Матеріали для виконання проєкту в інтерактивному е-додатку.

РОЗДІЛ 3. ВЕЛИЧИНИ

Довжина. Додавання і віднімання іменованих чисел

Ви дізнаєтеся,

як усно й письмово додавати та віднімати складені іменовані числа, виражені одиницями довжини.

1 Усно доповніть рівності.

$$1 \text{ м} = \square \text{ дм}$$

$$1 \text{ м} = \square \text{ см}$$

$$1 \text{ м} = \square \text{ мм}$$

$$1 \text{ дм} = \square \text{ см}$$

$$1 \text{ см} = \square \text{ мм}$$

$$1 \text{ км} = \square \text{ м}$$

2 Замініть складені іменовані числа на прості. Скористайтесь підказками.

($\cdot 10$) (+)

$$2 \text{ м } 4 \text{ дм} = \square \text{ дм}$$

($\cdot 10$)

$$8 \text{ дм } 6 \text{ см} = \square \text{ см}$$

($\cdot 100$) (+)

$$4 \text{ м } 20 \text{ см} = \square \text{ см}$$

($\cdot 10$)

$$6 \text{ см } 2 \text{ мм} = \square \text{ мм}$$

($\cdot 1000$) (+)

$$5 \text{ м } 100 \text{ мм} = \square \text{ мм}$$

($\cdot 1000$)

$$2 \text{ км } 300 \text{ м} = \square \text{ м}$$

3 Замініть прості іменовані числа на складені. Усно визначте загальну кількість одиниць певного розряду.

розряд тисяч

$$6342 \text{ м} = \square \text{ км } 342 \text{ м}$$

$$2700 \text{ мм} = \square \text{ м } 700 \text{ мм}$$

розряд сотень

$$320 \text{ см} = \square \text{ м } 20 \text{ см}$$

$$460 \text{ см} = \square \text{ м } 60 \text{ см}$$

розряд десятків

$$45 \text{ см} = \square \text{ дм } 5 \text{ см}$$

$$67 \text{ мм} = \square \text{ см } 7 \text{ мм}$$

4 Поясніть, як знаходили суми та різниці іменованих чисел різними способами.

$$24 \text{ м } 78 \text{ см} + 8 \text{ м } 56 \text{ см} = \square \text{ м } \square \text{ см}$$

$$56 \text{ м } 37 \text{ см} - 4 \text{ м } 84 \text{ см} = \square \text{ м } \square \text{ см}$$

$$\begin{array}{r} + 24 \text{ м } 78 \text{ см} \\ + 8 \text{ м } 56 \text{ см} \\ \hline 32 \text{ м } 134 \text{ см} \\ 33 \text{ м } 34 \text{ см} \end{array}$$

$$\begin{array}{r} + 2478 \\ + 856 \\ \hline 3334 \text{ (см)} \end{array}$$

$$\begin{array}{r} - 56 \text{ м } 37 \text{ см} \\ - 4 \text{ м } 84 \text{ см} \\ \hline 51 \text{ м } 53 \text{ см} \end{array}$$

$$\begin{array}{r} - 5637 \\ - 484 \\ \hline 5153 \text{ (см)} \end{array}$$

5 Розв'яжіть задачу.

Зріст тата — 1 м 82 см, а його доньки — 146 см. На скільки сантиметрів тато вищий за доньку?

6 Знайдіть помилки та обчисліть правильно.

$$37 \text{ м } 86 \text{ см} + 9 \text{ м } 57 \text{ см} = \square \text{ м } \square \text{ см}$$

$$\begin{array}{r} 1 \\ + 37 \text{ м } 86 \text{ см} \\ + 9 \text{ м } 57 \text{ см} \\ \hline 47 \text{ м } 45 \text{ см} \end{array}$$

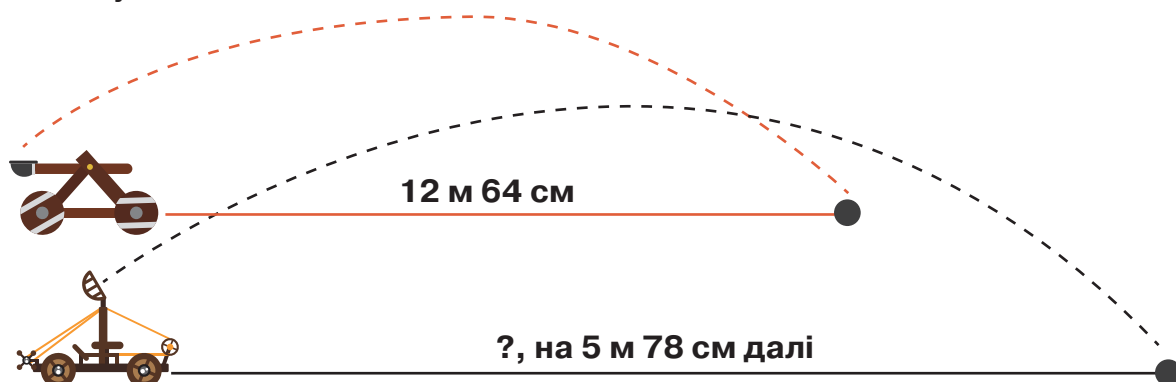
$$\begin{array}{r} + * * * * \\ * * * * \\ \hline * * * * \text{ (см)} \end{array}$$

$$25 \text{ м } 16 \text{ см} - 7 \text{ м } 54 \text{ см} = \square \text{ м } \square \text{ см}$$

$$\begin{array}{r} - 25 \text{ м } 16 \text{ см} \\ - 7 \text{ м } 54 \text{ см} \\ \hline 16 \text{ м } 62 \text{ см} \end{array}$$

$$\begin{array}{r} - * * * * \\ * * * * \\ \hline * * * * \text{ (см)} \end{array}$$

7 На змаганнях катапульта А запустила снаряд на 12 м 64 см, а катапульта Б — на 5 м 78 см далі. На яку відстань запустила снаряд катапульта Б?

8 Виберіть посильний варіант і виконайте завдання.

- Обчисліть зручним для себе способом.

$$29 \text{ см } 8 \text{ мм} + 5 \text{ см } 6 \text{ мм}$$

$$84 \text{ км } 635 \text{ м} - 38 \text{ км } 251 \text{ м}$$

- Виконайте обчислення з підказкою та без неї.

$$\begin{array}{l} 1) 46 \text{ дм } 5 \text{ см} + 3 \text{ дм } 8 \text{ см} \\ 465 \text{ см} + 38 \text{ см} \end{array}$$

$$2) 28 \text{ м } 52 \text{ см} - 23 \text{ м } 86 \text{ см}$$

9 Знайдіть суму та різницю іменованих чисел різними способами.

$$35 \text{ м } 62 \text{ см} \text{ і } 7 \text{ м } 84 \text{ см}$$

$$5 \text{ дм } 6 \text{ см} \text{ і } 3 \text{ дм } 8 \text{ см}$$

10 Розв'яжіть рівняння та виконайте перевірку.

$$5670 + x = 20819$$

$$x - 200574 = 85630$$

$$65237 - x = 12812$$

$$x + 9115 = 13488$$

11 Виріжте з паперу круг. Як знайти його центр, не користуючись циркулем? Покажіть на паперовій моделі.

12 Виконайте додавання і віднімання зручним для себе способом.

$$3 \text{ дм } 5 \text{ см} + 4 \text{ дм } 9 \text{ см}$$

$$45 \text{ м } 38 \text{ см} + 12 \text{ м } 63 \text{ см}$$

$$8 \text{ дм } 2 \text{ см} - 5 \text{ дм } 6 \text{ см}$$

$$38 \text{ м } 17 \text{ см} - 9 \text{ м } 24 \text{ см}$$

13 Замініть прості іменовані числа на складені.

$$46 \text{ дм} = \square \text{ м } \square \text{ дм}$$

$$16 \text{ мм} = \square \text{ см } \square \text{ мм}$$

$$52 \text{ дм} = \square \text{ м } \square \text{ дм}$$

$$83 \text{ мм} = \square \text{ см } \square \text{ мм}$$

$$3207 \text{ м} = \square \text{ км } \square \text{ м}$$

$$4010 \text{ мм} = \square \text{ м } \square \text{ мм}$$

$$7230 \text{ м} = \square \text{ км } \square \text{ м}$$

$$5601 \text{ мм} = \square \text{ м } \square \text{ мм}$$

14 Замініть складені іменовані числа на прості.

$$4 \text{ м } 5 \text{ дм} = \square \text{ дм}$$

$$3 \text{ см } 8 \text{ мм} = \square \text{ мм}$$

$$3 \text{ м } 6 \text{ дм} = \square \text{ дм}$$

$$8 \text{ см } 4 \text{ мм} = \square \text{ мм}$$

$$5 \text{ км } 200 \text{ м} = \square \text{ м}$$

$$4 \text{ м } 7 \text{ мм} = \square \text{ мм}$$

$$7 \text{ км } 120 \text{ м} = \square \text{ м}$$

$$8 \text{ м } 52 \text{ мм} = \square \text{ мм}$$

15 Завершіть обчислення з коментуванням.

$$\begin{array}{r} + 24 \text{ м } 5 \text{ дм} \\ + 7 \text{ м } 8 \text{ дм} \\ \hline 31 \text{ м } 13 \text{ дм} \\ \square \text{ м } \square \text{ дм} \end{array} \quad \begin{array}{r} \overset{1}{+} \overset{1}{245} \\ \quad \overset{1}{78} \\ \hline 323 \text{ (дм)} \\ \square \text{ м } \square \text{ дм} \end{array}$$

$$\begin{array}{r} - 24 \text{ м } 5 \text{ дм} \\ - 7 \text{ м } 8 \text{ дм} \\ \hline \square \text{ м } \square \text{ дм} \end{array} \quad \begin{array}{r} \overset{10}{-} \overset{10}{245} \\ \quad \overset{10}{78} \\ \hline 167 \text{ (дм)} \\ \square \text{ м } \square \text{ дм} \end{array}$$

$$\begin{array}{r} + 36 \text{ см } 4 \text{ мм} \\ + 9 \text{ см } 8 \text{ мм} \\ \hline 45 \text{ см } 12 \text{ мм} \\ \square \text{ см } \square \text{ мм} \end{array} \quad \begin{array}{r} + 364 \\ + 98 \\ \hline 462 \text{ (мм)} \\ \square \text{ см } \square \text{ мм} \end{array}$$

$$\begin{array}{r} + 47 \text{ км } 230 \text{ м} \\ + 6 \text{ км } 880 \text{ м} \\ \hline 53 \text{ км } \square \text{ м} \\ \square \text{ км } \square \text{ м} \end{array} \quad \begin{array}{r} + 47230 \\ + 6880 \\ \hline 54110 \text{ (м)} \\ \square \text{ км } \square \text{ м} \end{array}$$

16 Обчисліть суми та різниці іменованих чисел різними способами.

$$36 \text{ м } 4 \text{ дм} \text{ і } 8 \text{ м } 9 \text{ дм}$$

$$8 \text{ см } 5 \text{ мм} \text{ і } 3 \text{ см } 8 \text{ мм}$$

$$41 \text{ см } 5 \text{ мм} \text{ і } 12 \text{ см } 7 \text{ мм}$$

$$6 \text{ км } 360 \text{ м} \text{ і } 4 \text{ км } 750 \text{ м}$$

17 Розв'яжіть задачу з коментуванням.

За три дні для пошиття театральних костюмів витратили 138 м 6 дм тканини. Скільки метрів тканини витрачали кожного дня, якщо за перший і другий дні разом витратили 68 м 3 дм, а за другий і третій — 117 м 9 дм?

$$138 \text{ м } 6 \text{ дм} \left\{ \begin{array}{l} \text{I} - ? \\ \text{II} - ? \\ \text{III} - ? \end{array} \right\} \left\{ \begin{array}{l} 68 \text{ м } 3 \text{ дм} \\ 117 \text{ м } 9 \text{ дм} \end{array} \right.$$

18 Виберіть посильний варіант і виконайте завдання.

- Знайдіть помилки, виправте їх та обчисліть правильно зручним способом.

$$36 \text{ см } 4 \text{ мм} - 9 \text{ см } 8 \text{ мм} = 25 \text{ см } 6 \text{ мм}$$

$$47 \text{ м } 12 \text{ см} - 8 \text{ м } 35 \text{ см} = 39 \text{ м } 77 \text{ см}$$

$$8 \text{ км } 510 \text{ м} - 2 \text{ км } 675 \text{ м} = 6 \text{ км } 835 \text{ м}$$

- Обчисліть письмово.

$$47 \text{ км } 230 \text{ м} - 6 \text{ км } 880 \text{ м} = \square \text{ км } \square \text{ м}$$

$$5 \text{ м } 15 \text{ см} - 1 \text{ м } 89 \text{ см} = \square \text{ м } \square \text{ см}$$

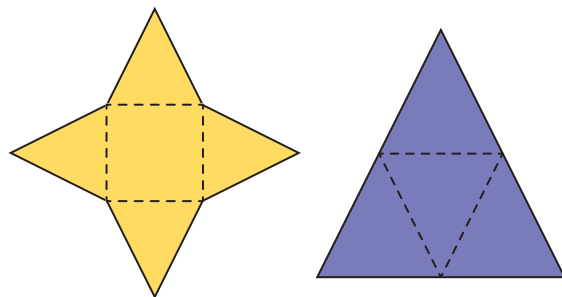
$$28 \text{ км } 156 \text{ м} - 7 \text{ км } 491 \text{ м} = \square \text{ км } \square \text{ м}$$

19 Дізнайтеся теперішню висоту пірамід, які є гробницями єгипетських фараонів — Хеопса і Хефрена.

20 Розгляньте схематичні розкладки пірамід. Які фігури лежать у їх основах? Як ви вважаєте, яка схема відповідає єгипетським пірамідам? Перевірте свої припущення за допомогою інтернету (фото, програми «Гугл Земля» тощо).

21 Відстань від Києва до Каїра — 2267 км, що на 1183 км більше, ніж до Стамбула. Яка відстань від Києва до Стамбула?

22 Знайдіть суму та різницю іменованих чисел різними способами.

56 м 450 мм і 23 м 670 мм, 15 см 4 мм і 9 см 7 мм.

Віднімання іменованих чисел: вирази виду 4 м – 37 см

Ви дізнаєтеся,

як письмово віднімати величини, виражені в різних одиницях вимірювання довжини.

1 Порівняйте іменовані числа.

70 см ○ 7 дм

8 м ○ 80 дм

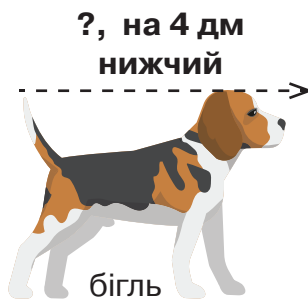
20 см ○ 3 дм

4 дм ○ 40 мм

8 м ○ 800 мм

30 мм ○ 3 см

2 За малюнком складіть і розв'яжіть задачу.

3 Виконайте усно віднімання.

1 км – 400 м

1 м – 20 см

1 см – 5 мм

1 м – 5 дм

1 м – 240 мм

1 дм – 6 см

4 Розгляньте і поясніть, як виконували віднімання. Запишіть.

$$5 \text{ м} - 37 \text{ см} = \square \text{ м } \square \text{ см}$$

$$\begin{array}{r} 4 \text{ м } 100 \text{ см} \\ - 37 \text{ см} \\ \hline \square \text{ м } \square \text{ см} \end{array} \quad \begin{array}{r} 500 \\ - 37 \\ \hline *** \text{ (см)} \end{array}$$

$$3 \text{ м} - 150 \text{ мм} = \square \text{ м } \square \text{ мм}$$

$$\begin{array}{r} 2 \text{ м } 1000 \text{ мм} \\ - 150 \text{ мм} \\ \hline \square \text{ м } \square \text{ мм} \end{array} \quad \begin{array}{r} 3000 \\ - 150 \\ \hline ***** \text{ (мм)} \end{array}$$

5 Знайдіть письмово від'ємник і доповніть рівності. Виконайте перевірку.

$$34 \text{ дм} - \square \text{ см} = 33 \text{ дм } 2 \text{ см}$$

$$56 \text{ см} - \square \text{ мм} = 55 \text{ см } 3 \text{ мм}$$

$$\begin{array}{r} 340 \\ - 332 \\ \hline * \text{ (см)} \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 560 \\ - 553 \\ \hline * \text{ (мм)} \end{array}$$

6 Виберіть посильний варіант і виконайте завдання.

•• Доповніть вирази та обчисліть їхні значення.

$$12 \text{ см} - \square \text{ мм}$$

$$4 \text{ км} - \square \text{ м}$$

$$24 \text{ дм} - \square \text{ см}$$

$$5 \text{ м} - \square \text{ дм}$$

- Знайдіть різниці іменованих чисел
(підказка: $1\text{ см} = 10\text{ мм}$, $1\text{ дм} = 10\text{ см}$, $1\text{ м} = 10\text{ дм}$).

6 см – 5 мм 9 дм – 9 см 6 км – 120 м 7 м – 7 дм

- 7** Знайдіть письмово різниці поданих чисел і виконайте перевірку.

64 км і 240 м 35 м і 7 дм 23 м і 40 см 12 дм і 9 см

- 8** Розв'яжіть задачі. Обчислення виконайте письмово.

А. Кондитерська компанія опитувала своїх покупців. Виявилося, що 1744 особи віддають перевагу батончикам із чорного шоколаду, тоді як 6050 — з молочного. 324 особи не визначилися з відповіддю. Скільки покупців узяло участь в опитуванні?

Б. Шкільну секцію з волейболу відвідує 176 учнів, з гімнастики — на 87 учнів менше, із футболу — на 16 більше, ніж із гімнастики, а гурток із шахів — 73. Скільки всього учнів відвідують спортивні секції та гуртки? Дізнайтеся, які спортивні секції є у вашій школі та скільки учнів їх відвідує.

- 9** У якому рядку показано дріб $\frac{1}{3}$? дріб $\frac{1}{5}$? дріб $\frac{3}{8}$? Який дріб показано в рядку Б? У рядку Д?

- 10** Прочитайте задачу. Запишіть відповідь звичайним дробом.

Лев і Зоя прогулювалися парком. Дорогою вони побачили шість собак, п'ять із яких були коричневі. Яку частину побачених дітьми собак становили коричневі?

- 11** Обчисліть значення виразів.

26 м – 57 см 18 м – 40 см 21 см – 5 мм
48 дм – 6 см 123 м – 9 дм 43 км – 430 м

ТРЕНУВАЛЬНА ВАЛІЗА № 8

1 Обчисліть письмово.

$$24 \text{ м } 78 \text{ см} + 8 \text{ м } 56 \text{ см}$$

$$56 \text{ дм } 2 \text{ см} - 17 \text{ дм } 6 \text{ см}$$

$$87 \text{ км } 157 \text{ м} + 19 \text{ км } 581 \text{ м}$$

$$43 \text{ м } 50 \text{ см} - 16 \text{ м } 80 \text{ см}$$

$$109 \text{ м } 762 \text{ мм} + 41 \text{ м } 825 \text{ мм}$$

$$90 \text{ км } 320 \text{ м} - 38 \text{ км } 604 \text{ м}$$

2 Обчисліть.

$$2 \text{ дм} - 5 \text{ см}$$

$$2 \text{ м} - 57 \text{ см}$$

$$17 \text{ км} - 560 \text{ м}$$

$$6 \text{ см} - 24 \text{ мм}$$

$$18 \text{ дм} - 45 \text{ см}$$

$$74 \text{ м} - 9 \text{ дм}$$

$$29 \text{ км} - 290 \text{ м}$$

$$72 \text{ см} - 72 \text{ мм}$$

$$45 \text{ дм} - 9 \text{ см}$$

$$4 \text{ м} - 240 \text{ см}$$

$$160 \text{ км} - 725 \text{ м}$$

$$35 \text{ см} - 16 \text{ мм}$$

3 Знайдіть невідомі іменовані числа в кожній схемі.

$$\begin{array}{l} \text{I} - 450 \text{ км} \\ \text{II} - ?, \frac{1}{5} \text{ від } \text{I} \\ \text{III} - ? \end{array} \left. \vphantom{\begin{array}{l} \text{I} \\ \text{II} \\ \text{III} \end{array}} \right\} ?$$

$$\begin{array}{l} \text{I} - 47 \text{ км } 140 \text{ м} \\ \text{II} - ?, \text{ на } 25 \text{ км } 63 \text{ м більше} \\ \text{III} - ?, \text{ на } 53 \text{ км } 12 \text{ м менше} \end{array} \left. \vphantom{\begin{array}{l} \text{I} \\ \text{II} \\ \text{III} \end{array}} \right\} ?$$

$$\begin{array}{l} \text{I} - ? \\ \text{II} - 63 \text{ дм } 7 \text{ см} \\ \text{III} - 29 \text{ дм } 6 \text{ см} \end{array} \left. \vphantom{\begin{array}{l} \text{I} \\ \text{II} \\ \text{III} \end{array}} \right\} 12 \text{ м}$$

$$\begin{array}{l} 1 - 34 \text{ м } 40 \text{ см} \\ 2 - ?, \text{ на } 17 \text{ м } 5 \text{ см менше} \\ 3 - ?, \text{ решта} \end{array} \left. \vphantom{\begin{array}{l} 1 \\ 2 \\ 3 \end{array}} \right\} 90 \text{ м } 60 \text{ см}$$

4 Розв'яжіть рівняння і дізнайтеся довжини річок, що протікають у межах України, у кілометрах.

Дніпро	$c - 540 = 963 + 698$
Дністер	$12\,750 - x = 11\,388$
Десна	$(340\,129 - 200\,500) + x = 140\,759$
Інгuleць	$1449 - c = 180 \cdot 5$
Південний Буг	$x + 400 \cdot 30 = 12\,806$

5 Відстань від будинку до бібліотеки — 1 км 200 м. Назар вийшов із дому, подолав $\frac{1}{3}$ відстані й згадав, що забув іще одну книжку. Хлопець повернувся додому, взяв книжку і пішов до бібліотеки. Через годину він уже був удома. Яку відстань пройшов Назар?

6 Правом безкоштовного входу на атракціон можуть скористатися діти, зріст яких менше 130 см. Назвіть ім'я цієї дитини.

Дем'ян — 15 дм, Матвій — 1400 мм, Надія — 1 м 20 см.

Маса. Додавання і віднімання іменованих чисел

Ви дізнаєтеся,

як усно й письмово додавати складені іменовані числа, виражені одиницями вимірювання маси.

- 1** Виберіть іменоване число, яке характеризує масу кожного об'єкта.

7 кг / 7 г

200 г / 2 кг

12 кг / 12 г

3 кг / 30 г

1 кг / 100 г

- 2** Доповніть рівності.

1 т = кг

1 ц = кг

1 кг = г

1 т = ц

- 3** Запишіть у менших одиницях маси. Скористайтесь підказками.

($\cdot 1000$) (+)

2 т 300 кг = кг

($\cdot 1000$) (+)

3 кг 200 г = г

($\cdot 100$) (+)

2 ц 40 кг = кг

($\cdot 10$) (+)

5 т 2 ц = ц

4 т 170 кг = кг

8 кг 410 г = г

5 ц 20 кг = кг

7 т 3 ц = ц

- 4** Запишіть у більших одиницях маси. Спочатку визначте, скільки в числах всього:

тисяч

7400 кг = т кг;

3250 кг = т кг;

сотень

540 кг = ц кг;

234 кг = ц кг;

тисяч

5300 г = кг г;

8210 г = кг г;

десятків

46 ц = т ц;

27 ц = т ц.

- 5** Розгляньте і поясніть різні способи обчислення. Завершіть додавання.

8 т 420 кг + 3 т 647 кг = т кг

$$\begin{array}{r} 8 \text{ т } 420 \text{ кг} \\ + 3 \text{ т } 647 \text{ кг} \\ \hline 11 \text{ т } 1067 \text{ кг} \\ \text{---} \text{ т } \text{---} \text{ кг} \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 1 \\ 8420 \\ + 3647 \\ \hline 12067 \text{ (кг)} \end{array}$$

7 т 785 кг + 5 т 920 кг = т кг

$$\begin{array}{r} 7 \text{ т } 785 \text{ кг} \\ + 5 \text{ т } 920 \text{ кг} \\ \hline \text{---} \text{ т } \text{---} \text{ кг} \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 11 \\ 7785 \\ + 5920 \\ \hline ***** \text{ (кг)} \end{array}$$

- 6** Знайдіть суми поданих чисел двома способами.

9 т 7 ц і 3 т 9 ц

8 т 239 кг і 6 т 820 кг

8 кг 310 г і 4 кг 920 г

9 ц 20 кг і 3 ц 90 кг

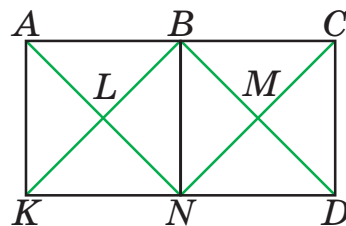
- 7 Обчисліть іншим способом. Скористайтеся зразком.

$$\begin{array}{r} 111 \\ + 7640 \\ \hline 13769 \\ \hline \end{array}$$

***** (кг)

$$\begin{array}{r} + 7 \text{ т } 640 \text{ кг} \\ 13 \text{ т } 769 \text{ кг} \\ \hline 20 \text{ т } 1409 \text{ кг} \\ \hline 21 \text{ т } 409 \text{ кг} \end{array}$$

$$\begin{array}{r} - 23 \text{ ц } 45 \text{ кг} \\ 17 \text{ ц } 26 \text{ кг} \\ \hline 6 \text{ ц } 19 \text{ кг} \end{array}$$

- 8 На малюнку знайдіть три квадрати і 18 трикутників. Запишіть їхні назви.

- 9 Установіть закономірність. Який час пропущено? Назвіть.

А. 07:00, 07:15, 07:■, 07:45, ■:■, 08:15, 08:30.

Б. 15:35, 15:45, 15:■, 16:05, 16:15, 16:■, 16:35.

В. 22:20, 22:40, ■:■, 23:20, ■:■, 00:00.

- 10 Виконайте обчислення зручним для себе способом.

$$9 \text{ т } 4 \text{ ц} + 5 \text{ т } 7 \text{ ц}$$

$$7 \text{ т } 5 \text{ ц} + 2 \text{ т } 9 \text{ ц}$$

$$4 \text{ кг } 320 \text{ г} + 12 \text{ кг } 810 \text{ г}$$

$$7 \text{ т } 519 \text{ кг} + 2 \text{ т } 790 \text{ кг}$$

- 11 Виконайте обчислення усно.

$$1 \text{ кг} - 400 \text{ г}$$

$$1 \text{ кг} - 120 \text{ г}$$

$$1 \text{ ц} - 20 \text{ кг}$$

$$1 \text{ ц} - 35 \text{ кг}$$

$$1 \text{ т} - 450 \text{ кг}$$

$$1 \text{ т} - 2 \text{ ц}$$

- 12 Розгляньте і поясніть, як виконали віднімання. Запишіть результати.

$$6 \text{ ц} - 45 \text{ кг} = \square \text{ ц } \square \text{ кг}$$

$$\begin{array}{r} - 5 \text{ ц } 100 \text{ кг} \\ \hline \end{array}$$

$$45 \text{ кг}$$

$$\square \text{ ц } \square \text{ кг}$$

$$\begin{array}{r} - 600 \\ \hline \end{array}$$

$$45$$

$$*** \text{ (кг)}$$

$$9 \text{ т} - 380 \text{ кг} = \square \text{ т } \square \text{ кг}$$

$$\begin{array}{r} - 8 \text{ т } 1000 \text{ кг} \\ \hline \end{array}$$

$$380 \text{ кг}$$

$$\square \text{ т } \square \text{ кг}$$

$$\begin{array}{r} - 9000 \\ \hline \end{array}$$

$$380$$

$$**** \text{ (кг)}$$

- 13 Знайдіть різниці поданих чисел і виконайте перевірку.

$$36 \text{ кг і } 510 \text{ г}$$

$$8 \text{ т і } 200 \text{ кг}$$

$$6 \text{ т і } 3 \text{ ц}$$

$$12 \text{ ц і } 35 \text{ кг}$$

- 14 Знайдіть письмово невідомий від'ємник і доповніть рівності. Виконайте перевірку.

$$26 \text{ ц} - \square \text{ кг} = 25 \text{ ц } 58 \text{ кг}$$

$$\begin{array}{r} - 2600 \\ \hline \end{array}$$

$$2558$$

$$** \text{ (кг)}$$

$$72 \text{ кг} - \square \text{ г} = 71 \text{ кг } 770 \text{ г}$$

$$\begin{array}{r} - 72000 \\ \hline \end{array}$$

$$71770$$

$$*** \text{ (г)}$$

15 Виберіть посильний варіант і виконайте завдання.

- Доповніть вирази та обчисліть їхні значення.

7 т – кг

9 ц – кг

3 кг – г

6 т – ц

- Письмово знайдіть різниці іменованих чисел, подавши їх в однакових одиницях маси.

16 т – 500 кг

8 ц – 23 кг

24 т – 360 кг

5 т – 5 ц

16 Виконайте обчислення.

25 т – 720 кг

17 ц – 30 кг

75 т – 30 кг

34 кг – 50 г

26 т – 4 ц

29 ц – 5 кг

17 Порівняйте іменовані числа.

5 т ☐ 5 кг

4 ц ☐ 40 кг

70 кг ☐ 7 т

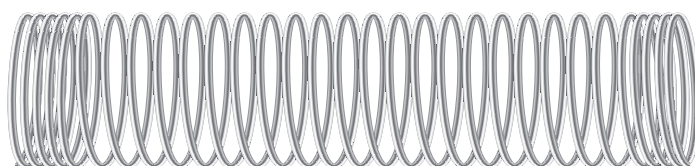
10 г ☐ 10 кг

27 т ☐ 27 ц

35 ц ☐ 35 кг

18 Маса шматка дроту — 4 кг, а маса 1 дм дроту — 10 г. Яка довжина всього шматка?

Маса дроту — 4 кг
Маса 1 дм дроту — 10 г
Довжина дроту — ?

1 кг = 1000 г

10 дм = 1 м

19 Знайдіть загальну масу: 1) м'ясних виробів; 2) хлібобулочних виробів; 3) фруктів. Обчислення виконуйте послідовно.

1)

850 г

1245 г

1 кг 280 г

395 г

2)

925 г

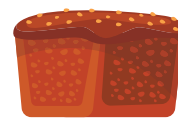
240 г

580 г

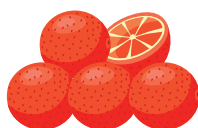

196 г

1 кг 32 г

3)

1 кг 637 г

1388 г

2594 г

1 кг 470 г

866 г

Час. Додавання іменованих чисел

Ви дізнаєтеся,

як усно й письмово додавати складені іменовані числа, виражені одиницями часу.

Пригадайте!

1 століття = 100 років

1 рік = 12 місяців

1 рік = 365 (366) днів

1 місяць = 30 (31), 28 (29) днів

1 тиждень = 7 днів

1 доба = 24 год

1 год = 60 хв

1 хв = 60 с

- 1** Запишіть звичайним дробом, яку частину від більшої одиниці вимірювання часу становить менша (скористайтесь пам'яткою вище).

1 рік = $\frac{1}{\square}$ століття

1 місяць = $\frac{1}{\square}$ року

1 доба = $\frac{1}{\square}$ тижня

1 год = $\frac{1}{\square}$ доби

1 хв = $\frac{1}{\square}$ год

1 с = $\frac{1}{\square}$ хв

- 2** Запишіть у менших одиницях часу.

($\cdot 60$)

2 хв 40 с = 160 с

($\cdot 60$)

3 год 15 хв = 195 хв

($\cdot 12$)

2 р. 3 міс. = 27 міс.

4 хв 15 с = $\square$ с

4 год 45 хв = $\square$ хв

5 р. 8 міс. = $\square$ міс.

- 3** Запишіть у більших одиницях часу.

- Подайте в годинах і хвилинах.

1 год = 60 хв

($60 + 12$)

72 хв = 1 год 12 хв

($60 + 37$)

97 хв = $\square$ год $\square$ хв

63 хв = $\square$ год 3 хв

70 хв = $\square$ год $\square$ хв

- Подайте у хвилинах і секундах.

1 хв = 60 с

($60 + 40$)

100 с = 1 хв 40 с

($60 + 16$)

76 с = $\square$ хв $\square$ с

67 с = $\square$ хв 7 с

80 с = $\square$ хв $\square$ с

- Подайте в роках і місяцях.

1 р. = 12 міс.

($12 + 4$)

16 міс. = 1 р. 4 міс.

($12 + 6$)

18 міс. = $\square$ р. $\square$ міс.

13 міс. = $\square$ р. $\square$ міс.

20 міс. = $\square$ р. $\square$ міс.

- Визначте в добах і годинах.

1 доба = 24 год

(24 + 5)

29 год = 1 доба 5 год

25 год = доба год

(24 + 8)

32 год = доба год

27 год = доба год

- 4 Розгляньте, як виконували додавання, і прочитайте пояснення.

$$\begin{array}{r} + 4 \text{ год } 59 \text{ хв} \\ + 2 \text{ год } 38 \text{ хв} \\ \hline 6 \text{ год } 97 \text{ хв} \\ 7 \text{ год } 37 \text{ хв} \end{array}$$

До 59 хв додаємо 38 хв й отримуємо 97 хв. Записуємо під хвилинами. До 4 год додаємо 2 год й одержуємо 6 год. Записуємо під годинами.

97 хв — це 1 год 37 хв; додаємо до 6 год і отримуємо 7 год 37 хв. Записуємо нижче.

- 5 Виберіть посильний варіант і завершіть обчислення. Поясніть заміну менших одиниць часу на більші.

$$\begin{array}{r} + 15 \text{ хв } 30 \text{ с} \\ + 24 \text{ хв } 45 \text{ с} \\ \hline \square \text{ хв } \square \text{ с} \\ \square \text{ хв } \square \text{ с} \end{array}$$

$$\begin{array}{r} + 7 \text{ р. } 11 \text{ міс.} \\ + 5 \text{ р. } 7 \text{ міс.} \\ \hline \square \text{ р. } \square \text{ міс.} \\ \square \text{ р. } \square \text{ міс.} \end{array}$$

$$\begin{array}{r} + 6 \text{ р. } 7 \text{ міс.} \\ + 2 \text{ р. } 8 \text{ міс.} \\ \hline 8 \text{ р. } 15 \text{ міс.} \\ \square \text{ р. } \square \text{ міс.} \end{array}$$

$$\begin{array}{r} + 4 \text{ доби } 12 \text{ год} \\ + 3 \text{ доби } 15 \text{ год} \\ \hline 7 \text{ діб } 27 \text{ год} \\ \square \text{ діб } \square \text{ год} \end{array}$$

- 6 Обчисліть значення виразів із коментуванням.

3 год 45 хв + 2 год 52 хв

7 хв 24 с + 1 хв 52 с

- 7 Розгляньте онлайн-квитки. Яких числових даних бракує? Доповніть усно. Дайте відповіді на запитання і поставте свої.

- Звідки і куди прямували пасажир?
- Яким видом транспорту поїздка триваліша?
- Який квиток дорожчий і на скільки?

12:00
08.11.2025

20:05
08.11.2025

Перевізник
ФОП «Коваленко О. О.»

КИЇВ
Автостанція «Київ»

год хв у дорозі

прямий рейс

ЛЬВІВ
Автовокзал
«Львів»

К-ть пасажирів
— 1 —

Ціна 1 квитка
890 грн

079Д

Швидкісний поїзд
«Галичина»

КИЇВ-Пасажирський → Львів
06:08 08.11.2025 **13:27** 08.11.2025

В дорозі: _____

Тип вагону: **Сидячий**

Вагон № 3

Клас вагону: 1-й

Ціна: 749 грн

[Вибрати зі списку](#)

- 8 Від початку доби минула 31 год. Котра зараз година?

Час. Віднімання іменованих чисел

Ви дізнаєтеся,

як усно й письмово віднімати складені іменовані числа, виражені одиницями часу.

1 Виконайте усно віднімання.

1 доба – 12 год

1 год – 26 хв

1 століття – 50 років

1 хв – 40 с

1 рік – 9 місяців

1 тиждень – 2 дні

2 Розгляньте, поясніть і завершіть обчислення.

А. $\begin{array}{r} \text{+ 60 хв} \\ 7 \text{ год } 20 \text{ хв} \\ - 5 \text{ год } 30 \text{ хв} \\ \hline \square \text{ год } \square \text{ хв} \end{array}$	$\begin{array}{r} \text{+ 60 с} \\ 5 \text{ хв } 5 \text{ с} \\ - 2 \text{ хв } 30 \text{ с} \\ \hline \square \text{ хв } \square \text{ с} \end{array}$	$\begin{array}{r} \text{+ 24 год} \\ 6 \text{ дів } 13 \text{ год} \\ - 4 \text{ доби } 20 \text{ год} \\ \hline \square \text{ доба } \square \text{ год} \end{array}$	$\begin{array}{r} \text{+ 12 міс.} \\ 3 \text{ р. } 5 \text{ міс.} \\ - 1 \text{ р. } 7 \text{ міс.} \\ \hline \square \text{ р. } \square \text{ міс.} \end{array}$
Б. $\begin{array}{r} 9 \text{ год } 10 \text{ хв} \\ - 3 \text{ год } 45 \text{ хв} \\ \hline \square \text{ год } \square \text{ хв} \end{array}$	$\begin{array}{r} 7 \text{ хв } 20 \text{ с} \\ - 5 \text{ хв } 25 \text{ с} \\ \hline \square \text{ хв } \square \text{ с} \end{array}$	$\begin{array}{r} 2 \text{ доби } 12 \text{ год} \\ - 14 \text{ год} \\ \hline \square \text{ доба } \square \text{ год} \end{array}$	$\begin{array}{r} 8 \text{ р. } 5 \text{ міс.} \\ - 5 \text{ р. } 7 \text{ міс.} \\ \hline \square \text{ р. } \square \text{ міс.} \end{array}$

3 Планування своїх справ у вихідний Ліля оформила у вигляді стрічки часу. Розгляньте її і дайте відповіді на запитання.

1. Ліля планує занести книжки до бібліотеки раніше, ніж піде до тренажерного залу?
2. О котрій годині Ліля планує обідати?
3. Скільки часу Ліля планує готувати вечерю?
4. Скільки годин мине між початком вечері й переглядом фільму?
5. До тренажерного залу Лілі йти пішки 15 хв. О котрій годині дівчині треба вийти з дому?

- 4 За таблицею складіть вирази на віднімання. Знайдіть різниці та перевірте додаванням.

Зменшуване	Від'ємник	Різниця
15 год	7 год 45 хв	?
12 діб	3 доби 7 год	?
35 хв	12 хв 20 с	?

- 5 Розгляньте вивіски громадських закладів. Обчисліть, скільки годин на тиждень працює для відвідувачів кожний із них.

Бібліотека працює

ЩОДНЯ
з 9:00 до 17:00
перерва на обід
з 12:00 до 13:00

РЕЖИМ РОБОТИ

ПН—СБ 9:00 — 19:00
НД 10:00 — 18:00

- 6 Виберіть посильний варіант і виконайте завдання.

- Доповніть вирази та обчисліть їхні значення письмово.

5 год 20 хв – год хв

6 р. 5 міс. – р. міс.

12 хв 10 с – хв с

7 діб 12 год – доби год

- Обчисліть письмово значення виразів.

7 год 15 хв – 5 год 20 хв

8 хв 13 с – 5 хв 24 с

10 год 17 хв – 8 год 35 хв

15 хв 20 с – 5 хв 30 с

- 7 А. Сонце зійшло о 5 год 30 хв. Тривалість дня — 14 год 15 хв. Визначте час заходу сонця.

Б. Сонце зійшло о 6 год 30 хв, а зайшло о 19 год 15 хв. Визначте тривалість дня.

- 8 Порівняйте іменовані числа, виражені в одиницях вимірювання часу.

2 р. 4 міс. ☐ 24 р.

28 діб ☐ 30 год

45 хв 30 с ☐ 30 хв 40 с

75 год ☐ 75 хв

4 год 20 хв ☐ 4 хв 20 с

7 год 45 хв ☐ 45 год 7 хв

- 9 Виконайте письмово віднімання іменованих чисел.

12 год 15 хв – 7 год 36 хв

8 діб 12 год – 5 діб 34 год

24 хв 20 с – 9 хв 45 с

4 р. 5 міс. – 2 р. 6 міс.

1 Доповніть рівності.

$$1 \text{ кг} = 420 \text{ г} + \square \text{ г}$$

$$1 \text{ кг} = 160 \text{ г} + \square \text{ г}$$

$$1 \text{ ц} = 85 \text{ кг} + \square \text{ кг}$$

$$1 \text{ ц} = 18 \text{ кг} + \square \text{ кг}$$

$$1 \text{ т} = 360 \text{ кг} + \square \text{ кг}$$

$$1 \text{ т} = 65 \text{ кг} + \square \text{ кг}$$

$$1 \text{ хв} = 45 \text{ с} + \square \text{ с}$$

$$1 \text{ хв} = 18 \text{ с} + \square \text{ с}$$

$$1 \text{ год} = 14 \text{ хв} + \square \text{ хв}$$

$$1 \text{ год} = 38 \text{ хв} + \square \text{ хв}$$

$$1 \text{ доба} = 7 \text{ год} + \square \text{ год}$$

$$1 \text{ рік} = 120 \text{ діб} + \square \text{ діб}$$

2 Виконайте обчислення.

$$1 \text{ кг} - 340 \text{ г}$$

$$24 \text{ кг} - 140 \text{ г}$$

$$9 \text{ кг } 150 \text{ г} + 2 \text{ кг } 470 \text{ г}$$

$$1 \text{ кг} - 60 \text{ г}$$

$$16 \text{ ц} - 27 \text{ кг}$$

$$2 \text{ ц } 37 \text{ кг} + 43 \text{ ц } 18 \text{ кг}$$

$$1 \text{ ц} - 5 \text{ кг}$$

$$43 \text{ ц} - 15 \text{ кг}$$

$$3 \text{ т } 265 \text{ кг} + 8 \text{ т } 49 \text{ кг}$$

$$1 \text{ ц} - 28 \text{ кг}$$

$$62 \text{ ц} - 9 \text{ кг}$$

$$32 \text{ ц } 45 \text{ кг} - 18 \text{ ц } 19 \text{ кг}$$

$$1 \text{ т} - 250 \text{ кг}$$

$$11 \text{ т} - 5 \text{ ц}$$

$$9 \text{ кг } 150 \text{ г} - 4 \text{ кг } 24 \text{ г}$$

$$1 \text{ т} - 880 \text{ кг}$$

$$37 \text{ т} - 390 \text{ кг}$$

$$16 \text{ т } 45 \text{ кг} - 7 \text{ т } 120 \text{ кг}$$

3 На першому складі було 199 т 750 кг овочів, а на другому — на 39 т 500 кг менше. $\frac{1}{6}$ усіх овочів становила морква. Скільки кілограмів моркви було на обох складах?

4 Виконайте обчислення.

$$45 \text{ хв } 25 \text{ с} + 13 \text{ хв } 46 \text{ с}$$

$$7 \text{ год } 20 \text{ хв} - 5 \text{ год } 30 \text{ хв}$$

$$14 \text{ год } 45 \text{ хв} + 7 \text{ год } 30 \text{ хв}$$

$$6 \text{ р. } 5 \text{ міс.} - 2 \text{ р. } 8 \text{ міс.}$$

$$4 \text{ доби } 12 \text{ год} + 3 \text{ доби } 15 \text{ год}$$

$$5 \text{ хв } 5 \text{ с} - 3 \text{ хв } 14 \text{ с}$$

$$3 \text{ год } 19 \text{ хв} + 45 \text{ хв}$$

$$2 \text{ доби } 12 \text{ год} - 17 \text{ год}$$

5 Потяг, рухаючись з одного міста в інше, робить між ними 8 зупинок тривалістю по 2 хв кожна. А весь шлях долає за 1 год 50 хв. Скільки часу потяг перебуває в русі?

6 Знайдіть три хибні твердження. Запишіть правильно.

У кожному тижні 7 днів.

Кожна пора року триває 3 місяці.

У кожному році 12 місяців.

У кожному місяці 4 тижні.

У кожному місяці 30 днів.

У кожному році 365 днів.

У кожній добі 60 годин.

Січень завжди довший за лютий.

Задачі на обчислення часу в межах століття

Ви дізнаєтеся,

як розв'язувати задачі на обчислення часу в межах століття.

1 Обчисліть усно.

13 міс. = р. міс.

25 міс. = р. міс.

18 міс. = р. міс.

33 міс. = р. міс.

2 Прочитайте, як розв'язувати задачі на обчислення часу в межах століття.

Обчислення тривалості події.

Тарас Григорович Шевченко народився 9 березня 1814 р., а пішов із життя 10 березня 1861 року. Скільки часу прожив Т. Г. Шевченко?

Хід розв'язання

1. Спочатку визначимо, скільки років, місяців і днів минуло від початку літочислення: до 9 березня 1814 року — 1813 років, 2 місяці і 8 днів; до 10 березня 1861 року — 1860 років, 2 місяці і 9 днів.

2. Дізнаємося, скільки часу прожив Т. Г. Шевченко.

	—	1860 р.	2 міс.	9 днів
	—	1813 р.	2 міс.	8 днів
		р.	міс.	день

Обчислення кінця події.

Т. Г. Шевченко народився 9 березня 1814 року. Знайдіть рік, місяць і число, коли йому виповнилося 47 років і 1 день.

+	1813 р.	2 міс.	8 днів
	47 р.	0 міс.	1 день

Минуло: р. міс. днів

Подія відбулася: р. 3-го міс. 10-го дня, тобто р. 10 березня.

Обчислення початку події.

Т. Г. Шевченко прожив 47 років і 1 день. Він пішов із життя 10 березня 1861 року. Коли народився Тарас Григорович Шевченко?

—	1860 р.	2 міс.	9 днів
	47 р.	0 міс.	1 день

Минуло: р. міс. днів

Подія відбулася: р. 3-го міс. 9-го дня, тобто р. 9 березня.

3 Складіть і розв'яжіть задачу на визначення віку хлопчика за такими даними: Олег народився 5 квітня 2017 року, сьогодні 10 листопада 2025 р.

Математична цікавинка

4 Прочитайте факти, пов'язані із життям і творчістю Тараса Григоровича Шевченка. Який факт вас зацікавив найбільше? Обміняйтеся думками. Знайдіть у тексті числівники і запишіть їх цифрами або як іменовані числа в зошиті.

1. Тарас Шевченко був невисокого зросту — приблизно сто шістдесят п'ять сантиметрів.
2. Тисяча триста вісімдесят чотири — саме стільки пам'ятників Тарасові Шевченку встановлено у світі.
3. Найвідомішій книжці поета — «Кобзарю» — у Черкасах присвячений цілий музей. Збірку перекладено на понад сто мов.
4. Тарас Шевченко був знаний серед сучасників передусім як художник. На сьогодні збереглося вісімсот тридцять п'ять його художніх творів.
5. Дві тисячі п'ятсот рублів — еквівалент сорока п'яти кілограмів срібла — саме стільки було витрачено на викуп поета з кріпацтва у тисяча вісімсот тридцять восьмому році.
6. В Україні налічується сто шістдесят чотири населені пункти, названі на честь Тараса Шевченка.
7. У тисяча дев'ятсот сімдесят п'ятому році один із кратерів на планеті Меркурій було названо на честь Тараса Григоровича Шевченка.

Тарас Шевченко.
Автопортрет. 1840 р.

5 Обчисліть і виконайте перевірку.

Космічний корабель із Юрієм Гагаріним вийшов на орбіту Землі 12 квітня 1961 року, а Ніл Армстронг ступив на поверхню Місяця 21 липня 1969 року. Скільки років, місяців і днів минуло між цими важливими подіями в історії людства і космонавтики?

6 Запишіть римськими цифрами числа: 93, 67, 19.
Запишіть арабськими цифрами числа: XXXVIII, XLVI, CXXIV.

7 Кондитерська майстерня почала готувати торти на весілля. У березні вона спекла 2 торти, у квітні — 4, у травні — 8, у червні — 16, а в липні — 32 торти. Якщо майстерня виготовлятиме торти за таким алгоритмом і надалі, скільки тортів буде спекено в серпні?

8 Запишіть роки життя відомої української письменниці Лесі Українки. Обчисліть письмово, скільки років прожила письменниця. За допомогою інтернету або енциклопедій дізнайтеся та занотуйте кілька цікавих фактів із числовими даними про її життя і творчість. На наступному уроці обговоріть їх у класі.

Швидкість. Час. Відстань. Задачі на знаходження швидкості руху

Ви дізнаєтеся:

- у яких одиницях вимірюють швидкість руху об'єкта;
- як пов'язані між собою відстань, швидкість і час руху та якими буквами їх позначають;
- як знаходити швидкість руху об'єкта.

1 Усно розв'яжіть задачу.

Марійка пробігла 40 м, а Валерій — на 5 м менше. Скільки метрів пробіг Валерій?

2 Прочитайте задачу і пояснення її розв'язання.

Турист ішов 3 год з однаковою швидкістю. Відстань, яку він подолав, становить 15 км. Із якою швидкістю рухався турист?

Зобразимо умову задачі схематично.

З'ясуємо, що означають дані в задачі.

3 години — це **час**, упродовж якого рухався турист.

15 км — **відстань**, яку пройшов турист.

Невідома величина в задачі — це **швидкість**, із якою рухався турист щогодини. Щоб її дізнатися, треба відстань поділити на час.

Розв'язання: $15 : 3 = 5$ (км/год).

Шлях, пройдений об'єктом за одиницю часу (1 с, 1 хв, 1 год), — це його **швидкість**.

Одиниці вимірювання швидкості руху скорочено записують так: **км/год, м/хв, м/с**.

3 Продовжте міркування.

- Щогодини літак пролітає 800 км, тобто швидкість літака — 800 км/год.

- Щосекунди ракета пролітає 7 км, тобто...
- Щогодини автобус проїжджає 68 км, тобто...
- Щохвилини равлик проповзає 6 см, тобто...

Запам'ятайте! v — швидкість руху, t — час руху, s — відстань.

Формула знаходження швидкості
рухомого об'єкта: $v = s : t$

4 Розв'яжіть задачу за опорною схемою.

За 4 год автобус проїхав 240 км. Із якою швидкістю він рухався?

Відстань час швидкість

□ : □ = □ (км/год)

Відповідь: швидкість руху автобуса становила □ км/год.

5 Розв'яжіть задачу з коментуванням.

Мотоцикліст за 2 год проїхав 80 км, а велосипедистка за такий самий час — 30 км. У кого швидкість більша і на скільки?

Рухомий об'єкт	Швидкість (v)	Час (t)	Відстань (s)
Мотоцикліст 	?	2 год	80 км
Велосипедистка 	?		30 км

6 Поставте запитання та розв'яжіть задачі.

А. Шпак пролетів за 2 год 120 км. Яка...?

Б. Ворона пролетіла за 2 год 80 км. Яка...?

7 Гвинтокрил летів зі швидкістю 240 км/год, а легковий автомобіль рухався втричі повільніше. Із якою швидкістю їхав автомобіль?

8 Виконайте обчислення письмово і перевірте результати.

36 720 + 41 980

472 506 – 42 978

56 307 – 49 428

124 465 + 305 984

9 Яка швидкість руху рейсового автобуса, якщо за 6 год він подолав 360 км?

Задачі на знаходження відстані

Ви дізнаєтеся,

як знаходити відстань, яку подолав рухомий об'єкт.

- 1** Усно обчисліть колові вирази.

$$240 : 8$$

$$6 \cdot 40$$

$$60 : 10$$

$$600 - 500$$

$$30 \cdot 20$$

$$100 \cdot 2$$

$$200 + 160$$

$$360 : 6$$

- 2** Розгляньте розв'язання задачі.

Турист був у дорозі 3 год, рухаючись зі швидкістю 5 км/год. Яку відстань пройшов турист?

Розв'язання: $5 \cdot 3 = 15$ (км).

Відповідь: турист пройшов 15 кілометрів.

Запам'ятайте!

Щоб знайти відстань, треба швидкість помножити на час.

$$s = v \cdot t$$

- 3** Розв'яжіть задачу за опорною схемою.

Велосипедист був у дорозі 4 год, рухаючись зі швидкістю 20 км/год. Яку відстань проїхав велосипедист?

швидкість час відстань

$$\square \cdot \square = \square \text{ (км)}$$

Відповідь: велосипедист проїхав $\square$ кілометрів.

- 4** Поставте запитання і дайте на них відповіді.

А. Лелека летів 3 год зі швидкістю 60 км/год. Яку...?

Б. Вантажівка була в дорозі 4 год, рухаючись зі швидкістю 70 км/год. Яку...?

В. Електропоїзд їхав 2 год зі швидкістю 90 км/год. Яку...?

- 5** Виберіть посильну задачу і розв'яжіть її.

- Катер рухався 2 год зі швидкістю 35 км/год, а човен — той самий час зі швидкістю 10 км/год. Порівняйте відстані, пройдені катером і човном.

I спосіб: 1) $\square - \square$; 2) $\square \cdot 2$.

II спосіб: 1) $\square \cdot \square$; 2) $\square \cdot \square$; 3) $\square - \square$.

- Яку відстань подолає пішохід, якщо 2 год він ітиме зі швидкістю 5 км/год, а наступні 3 год — зі швидкістю 4 км/год?

- 6 Обчисліть відстань, яку може подолати кожна із зображених тварин за 2 год, якщо рухатиметься весь час з указаною швидкістю.

- 7 Обчисліть письмово значення виразів.

$$5467 + 124\,928 - 7500$$

$$7826 + (3720 - 2001)$$

$$300\,400 - 27\,826 + 4270$$

$$5004 - (1020 + 3000)$$

- 8 Порівняйте багатоцифрові числа.

$$72\,305 \text{ } \bigcirc \text{ } 72\,503$$

$$63\,426 \text{ } \bigcirc \text{ } 63\,526$$

$$345\,602 \text{ } \bigcirc \text{ } 345\,620$$

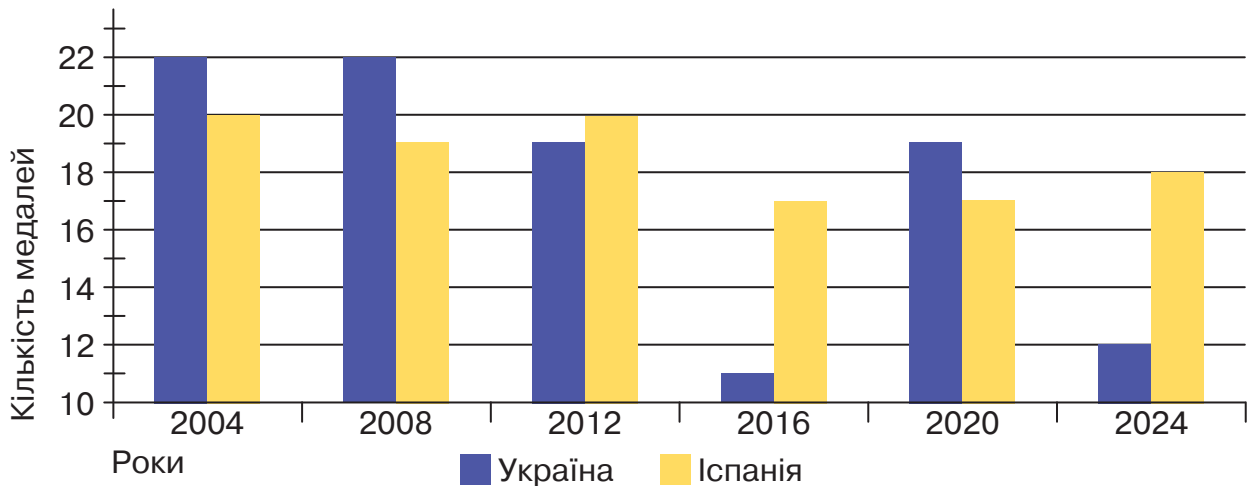
$$4520 \text{ } \bigcirc \text{ } 45\,200$$

$$1201 \text{ } \bigcirc \text{ } 1210$$

$$700\,200 \text{ } \bigcirc \text{ } 200\,700$$

- 9 За даними діаграми дізнайтеся, яка країна здобула більше медалей на Літніх олімпійських іграх з 2004 до 2024 року і на скільки. Складіть і запишіть нерівність.

Україна та Іспанія на Літніх олімпійських іграх

- 10 За даними таблиці складіть і розв'яжіть задачі.

Рухомий об'єкт	Швидкість (v)	Час (t)	Відстань (s)
Човен	8 км/год	2 год	?
Вершник	?	3 год	30 км
Катер	30 км/год	4 год	?
Вантажівка	?	5 год	300 км

Задачі на знаходження часу руху

Ви дізнаєтеся,

як визначати час руху об'єкта.

- 1** Розгляньте розв'язання задачі та прочитайте пам'ятку.

Турист пройшов 15 км зі швидкістю 5 км/год. Скільки часу він був у дорозі?

Розв'язання: $15 : 5 = 3$ (год).

Відповідь: турист був у дорозі 3 години.

Запам'ятайте! Щоб знайти час, треба відстань поділити на швидкість.

$$t = s : v$$

- 2** Розв'яжіть задачу за опорною схемою. Прокоментуйте.

Автомобіль проїхав 120 км зі швидкістю 60 км/год. Скільки часу рухався автомобіль?

Відстань швидкість час

■ : ■ = ■ (год)

Відповідь: автомобіль їхав ■ години.

- 3** Виберіть посильний варіант і виконайте завдання.

- За даними таблиці складіть і розв'яжіть задачі.

Рухомий об'єкт	Швидкість (v)	Час (t)	Відстань (s)
Лижник	?	2 год	20 км
Вертоліт	200 км/год	?	600 км
Теплохід	20 км/год	4 год	?

- Обчисліть час за даними таблиці. Запишіть рівності.

Рухомий об'єкт	Швидкість (v)	Час (t)	Відстань (s)
Кінь	12 м/с	?	24 м
Орел	30 м/с	?	90 м
Сокіл	30 м/с	?	120 м

4 Поставте запитання і дайте на них відповіді.

- А. Вантажівка проїхала 180 км зі швидкістю 60 км/год. Скільки...?
 Б. Ворона пролетіла 120 км зі швидкістю 40 км/год. Скільки...?
 В. Шпак пролетів 90 км зі швидкістю 30 км/год. Скільки...?

5 Обчисліть значення виразів.

$$146 \text{ км } 45 \text{ м} - 84 \text{ км } 58 \text{ м}$$

$$26 \text{ ц } 8 \text{ кг} - 13 \text{ ц } 99 \text{ кг}$$

$$8 \text{ кг } 120 \text{ г} - 5 \text{ кг } 680 \text{ г}$$

$$7 \text{ м } 2 \text{ см} - 3 \text{ м } 46 \text{ см}$$

6 Установіть залежність між a і b й усно доповніть таблицю.

a	4	2	5	7	6	1			
b	32	16	40				24	72	64

7 Обчисліть письмово і виконайте перевірку.

$$4500 - 3700$$

$$8001 - 5685$$

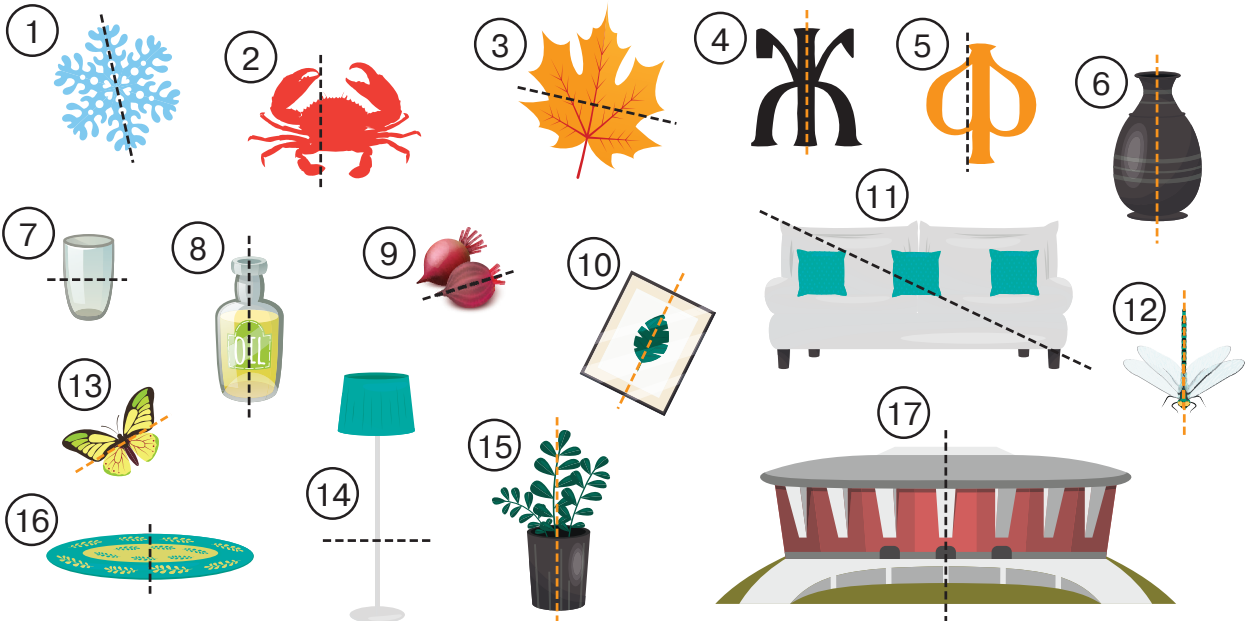
$$45\,702 + 6308$$

$$86\,103 + 5906$$

$$9000 - 20$$

$$8000 - 40$$

8 Пригадайте з уроків мистецтва, що таке симетрія та вісь симетрії. Розгляньте малюнки й выпишіть назви тільки тих об'єктів, у зображеннях яких пунктирна лінія є віссю симетрії. Поясніть свій вибір.

9 За який час вершник подолає відстань 45 км, якщо рухатиметься зі швидкістю 15 км/год?

ТРЕНУВАЛЬНА ВАЛІЗА № 10

- 1 Ігор Сікорський, український авіаконструктор, народився 25 травня 1889 року, а 14 вересня 1939 року вперше піднявся в повітря гелікоптер, який він сконструював. Скільки часу минуло між цими подіями?
- 2 Антон народився 12 квітня 2009 року, а його сестра — 25 червня 2011 року. Скільки часу минуло від дня народження Антона до дня народження його сестри?

- 3 Вкажіть порядок виконання дій та обчисліть значення виразів.

$$870\,430 - 450 \cdot 1000 + (258\,133 - 17\,465)$$

$$9909 + (467\,240 - 29\,370) : 10 + 77\,430$$

$$30\,472 - (800 \cdot 8 + 420 : 7) + 21\,390$$

- 4 Знайдіть невідомі величини.

$$v - ?$$

$$t - 3 \text{ год}$$

$$s - 105 \text{ км}$$

$$v - ?$$

$$t - 4 \text{ год}$$

$$s - 240 \text{ км}$$

$$v - ?$$

$$t - 2 \text{ год}$$

$$s - 110 \text{ км}$$

$$v - ?$$

$$t - 5 \text{ год}$$

$$s - 350 \text{ км}$$

$$v - 35 \text{ км/год}$$

$$t - 3 \text{ год}$$

$$s - ?$$

$$v - 70 \text{ км/год}$$

$$t - 2 \text{ год}$$

$$s - ?$$

$$v - 65 \text{ км/год}$$

$$t - 4 \text{ год}$$

$$s - ?$$

$$v - 80 \text{ км/год}$$

$$t - 3 \text{ год}$$

$$s - ?$$

- 5 Обчисліть значення виразів $a + c$ і $a - c$, якщо:

1) $a = 707\,851$, $c = 59\,565$;

2) $a = 200\,768$, $c = 4229$;

3) $a = 85\,407$, $c = 6975$.

- 6 Гвинтокрил подолав відстань 700 км, рухаючись зі швидкістю 350 км/год. Обчисліть час руху гвинтокрила.
- 7 Туристи пройшли пішки 16 км, рухаючись зі швидкістю 4 км/год, і проїхали автобусом 720 км, рухаючись зі швидкістю 60 км/год. Скільки всього годин туристи були в дорозі?

Розв'язування задач на рух та обернених до них задач

Ви дізнаєтеся:

- як розв'язувати складені задачі на рух;
- як складати і розв'язувати обернені задачі на рух.

- 1** Усно збільште у 2 рази числа: 10, 12, 24, 32, 33.
Усно збільште в 3 рази числа: 13, 23, 30, 32, 10.

- 2** Розв'яжіть задачу. Скористайтесь схемою розв'язання.

Турист рухався зі швидкістю 4 км/год протягом 2 год, а потім зі швидкістю 5 км/год упродовж 3 год. Яку відстань пройшов турист за весь цей час?

Хід розв'язання

1) $4 \cdot \square = \square$ (км) — турист пройшов за 2 год;

2) $\square \cdot \square = \square$ (км) — турист пройшов за 3 год;

3) $\square + \square = \square$ (км).

Відповідь: $\square$ кілометри пройшов турист за весь час.

- 3** За таблицею складіть і розв'яжіть задачу на рух. Скільки дій у задачі? Прокоментуйте кожну з них.

Швидкість (v)	Час (t)	Відстань (s)
60 км/год	3 год	? $\left. \vphantom{\begin{matrix} 60 \\ 80 \end{matrix}} \right\} ?$
80 км/год	2 год	? $\left. \vphantom{\begin{matrix} 60 \\ 80 \end{matrix}} \right\} ?$

- 4** Розв'яжіть задачу з коментуванням.

Кінь пробіг 30 км зі швидкістю 15 км/год, а потім 40 км зі швидкістю 10 км/год. За який час кінь подолав увесь шлях?

Швидкість (v)	Час (t)	Відстань (s)
15 км/год	? $\left. \vphantom{\begin{matrix} 15 \\ 10 \end{matrix}} \right\} ?$	30 км
10 км/год	? $\left. \vphantom{\begin{matrix} 15 \\ 10 \end{matrix}} \right\} ?$	40 км

- 5** За таблицею складіть і розв'яжіть задачу про рух автомобіля.

	Швидкість (v)	Час (t)	Відстань (s)
Проїхав	60 км/год	3 год	?
Залишилось проїхати	Така сама	?	?, на 120 км більше

- 6 Розв'яжіть задачу, скориставшись планом.

Прогулянковий катер за 4 год пройшов 80 км, а буксирний за 2 год — 30 км. Чия швидкість була більша і на скільки?

План розв'язання

Із якою швидкістю плив прогулянковий катер?

Із якою швидкістю рухався буксирний катер?

На скільки швидкість прогулянкового катера більша за швидкість буксирного?

- 7 Теплохід за 3 год пройшов 60 км, а вантажівка за 2 год проїхала 100 км. На скільки швидкість вантажівки більша за швидкість теплохода?

- 8 Поставте у виразах дужки так, щоб отримати істинні рівності.

$$\begin{aligned} 600 - 400 : 100 &= 2 \\ 30 + 240 : 10 &= 27 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} 2000 + 400 : 2 : 100 &= 22 \\ 15\,000 - 1000 \cdot 5 : 100 &= 100 \end{aligned}$$

- 9 Легковий автомобіль проїхав 360 км зі швидкістю 60 км/год, а потім іще 210 км зі швидкістю 70 км/год. За який час легковий автомобіль подолав увесь шлях?

- 10 Прочитайте задачу та розгляньте її короткий запис. Ознайомтеся з короткими записами обернених до неї задач. Що невідомо? Як треба знаходити невідоме? Розв'яжіть задачу, скориставшись поданими формулами.

Олень ішов лісом 4 год зі швидкістю 10 км/год. Яку відстань подолав олень?

$$\begin{aligned} v &= 10 \text{ км/год} \\ t &= 4 \text{ год} \\ s &= ? \\ \hline s &= v \cdot t \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{I. } s &= 40 \text{ км} \\ t &= 4 \text{ год} \\ v &= ? \\ \hline v &= s : t \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{II. } s &= 40 \text{ км} \\ v &= 10 \text{ км/год} \\ t &= ? \\ \hline t &= s : v \end{aligned}$$

- 11 Розв'яжіть задачу. Складіть обернені до неї та розв'яжіть їх.

Катер був у дорозі 3 год, рухаючись зі швидкістю 49 км/год. Яку відстань подолав катер?

12 Виберіть посильний варіант і виконайте завдання.

- Розв'яжіть задачу та складіть обернені до неї. Розв'яжіть.

Швидкість автівки — 80 км/год. Час у дорозі — 3 год. Яку відстань пододала автівка за цей час?

- Знайдіть зайві дані та розв'яжіть задачу.

Грак пролетів 20 км, а гава за 3 год — 120 км. Із якою швидкістю летіла гава?

13 За даними таблиці складіть задачі та розв'яжіть їх.

Рухомий об'єкт	Швидкість (v)	Час (t)	Відстань (s)
	4 км/год	2 год	?
	?	2 год	8 км
	4 км/год	?	8 км

14 Обчисліть значення виразів з іменованими числами.

4 ц — 2 ц 30 кг

8 т — 5 т 20 кг

5 кг — 2 кг 120 г

7 км — 3 км 740 м

9 т — 5 т 7 ц

5 ц — 15 кг

15 Доберіть по два значення кожної змінної, щоб виконувалися умови нерівностей.

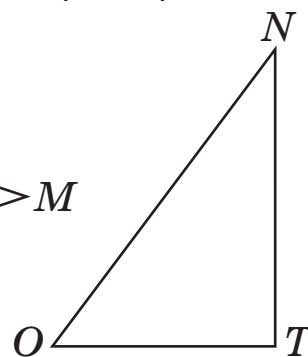
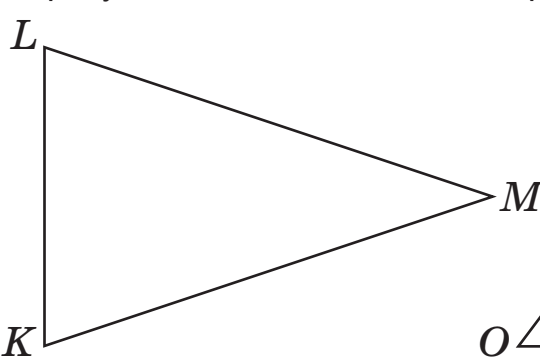
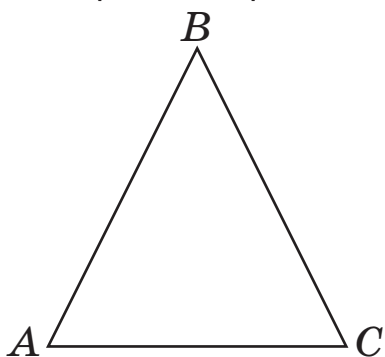
$$40 \cdot a > 200$$

$$160 : x < 100$$

$$46 - x > 15$$

16 У приватному господарстві 96 птахів. Третина з них — качки, половина — кури, а решта — гуси. Скільки окремо кожної птиці у приватному господарстві?

17 Виміряйте сторони кожного трикутника та обчисліть їхні периметри.

18 Відстань між двома містами — 420 км. Половину цього шляху вантажівка пододала за 3 год. З якою швидкістю їхала вантажівка?

Ви вчитиметеся

працювати з календарем на основі медіатексту.

- 1 Скільки місяців у році? Які з них належать до весняних, літніх, осінніх та зимових? По скільки днів у кожному місяці? У якому місяці року днів найменше?
- 2 Прочитайте текст у класі, звертаючи увагу на дати і час подій.

Щоденник мрійниці

3 грудня

Як же я люблю перший місяць зими! І хоч снігом вона нас іще не потішила, та я знаю: все попереду (принаймні останні 6 років, які я пам'ятаю, було саме так!). Скільки всього цікавого й захопливого має відбутися цього місяця!

6 грудня

У п'ятницю мій день народження! Мрію про подорож до Львова... Цікаво, чи здійсниться моя мрія? А ще дуже хочу, щоб приїхала моя бабуся. П'ять місяців і два дні минуло, відколи бачилися востаннє.

10 грудня

Мій день народження! Васько — мій кіт-бешкетник — розбудив мене о шостій ранку. Ну хіба можна так знущатися над іменинницею? До школи аж на дев'яту...

14:20 Радісно на душі! Однокласники привітали яскравими повітряними кульками. Батьки сказали, що найцікавіше чекає на мене ввечері.

18:00 Ура! Ми їдемо до Львова. Мама попросила хутчіш збирати речі. Повечеряємо тортиком і на вокзал — поїзд вирушає о десятій вечора. Жодного разу не ночувала в поїзді. Це, мабуть, не дуже зручно, проте цікаво.

11 грудня

Оце так зустріч! Уранці на пероні львівського вокзалу нас зустріла... бабуся! Вона прибула одеським поїздом за годину до нас. А далі були чай, кава і смаколики на площі Ринок, о 13:00 — заселення в готель і... неймовірна сонячна субота в колі рідних!

- 3** Відтворіть у зошиті календар на грудень 2024 року. Пронумеруйте дні до кінця місяця. Обведіть дати, про які йдеться в тексті. Назвіть ці дні тижня. Стисло запишіть у комірки, що відбувалося в житті дівчинки в ці дні.

Грудень 2024 року

Понеділок	Вівторок	Середа	Четвер	П'ятниця	Субота	Неділя
						1
2	3 перший запис у щоденнику Зої					

- 4** Уявіть і розкажіть, яким могло бути продовження щоденника дівчинки у грудні. За потреби скористайтеся ключовими словами: відвідування музеїв Львова, дата повернення зі Львова, діагностувальні роботи у школі, підготовка до святкування Нового року. Позначте в календарі дві-три події, які могли б статися з дівчинкою.

- 5** За інформацією на попередній сторінці дайте відповіді на запитання.
1. У який день тижня дівчинка зробила перший запис у щоденнику?
 2. Як звати дівчинку — авторку щоденника?
 3. О котрій годині завершується навчання в школі, якщо воно триває 5 годин?
 4. Яка була пора року, коли бабуся з онукою бачилися востаннє? Назви дату.
 5. Скільки років виповнилося дівчинці у 2024 році? Запишіть дату народження авторки щоденника. А скільки їй років зараз?
 6. О котрій годині прибув до Львова поїзд дівчинки, якщо бабусин поїзд приїхав о 07:25?
 7. Прибирання номера готелю триває 2 год. О котрій мають виселитися з номера «старі» гості, щоб о першій дня заселилися «нові»?

- 6** Відстань між Києвом і Львовом залізничними шляхами становить приблизно 600 км. Середня швидкість потяга — 100 км/год. Скільки часу триває поїздка потягом від Києва до Львова, якщо загальна тривалість зупинок становить $3 \cdot 4$ хв?

Задачі на одночасний рух назустріч одне одному

Ви дізнаєтеся,

як складати і розв'язувати задачі на зустрічний рух.

- 1** Виконайте обчислення усно.

$$4 \text{ км} + 90 \text{ м} = \square \text{ км } \square \text{ м}$$

$$5 \text{ км} \cdot 3 = \square \text{ км}$$

$$20 \text{ км} : 5 \text{ км} = \square$$

$$8 \text{ км} + 70 \text{ м} = \square \text{ км } \square \text{ м}$$

$$6 \text{ км} \cdot 4 = \square \text{ км}$$

$$12 \text{ км} : 6 \text{ км} = \square$$

- 2** Прочитайте задачу, розгляньте схематичний малюнок і проаналізуйте хід розв'язання. Розв'яжіть задачу з коментуванням.

Двоє туристів вийшли одночасно назустріч одне одному з різних населених пунктів. Турист рухався зі швидкістю 4 км/год, а туристка — 5 км/год. Яка відстань між населеними пунктами, якщо туристи зустрілися через 3 год?

I спосіб

- 1) $4 \cdot 3 = \square$ (км) — відстань, пройдена туристом;
- 2) $5 \cdot 3 = \square$ (км) — відстань, пройдена туристкою;
- 3) $\square + \square = \square$ (км) — відстань між населеними пунктами.

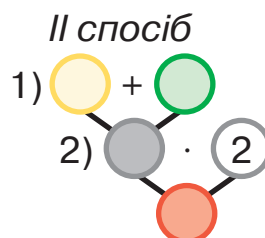
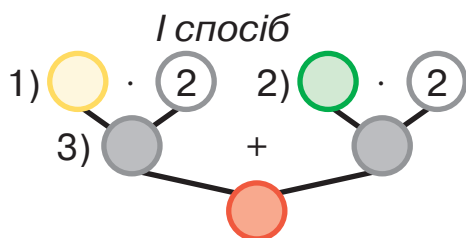
II спосіб

- 1) $4 + 5 = \square$ (км) — відстань, на яку зближуються туристи щогодини;
- 2) $\square \cdot 3 = \square$ (км) — відстань між населеними пунктами.

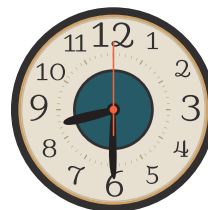
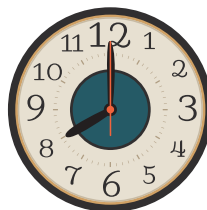
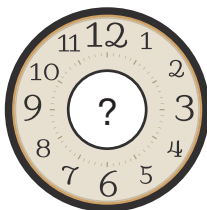
Відповідь: $\square$ кілометрів між населеними пунктами.

- 3** Розв'яжіть задачу двома способами, скориставшись схемами на наступній сторінці. Який із них зручніший?

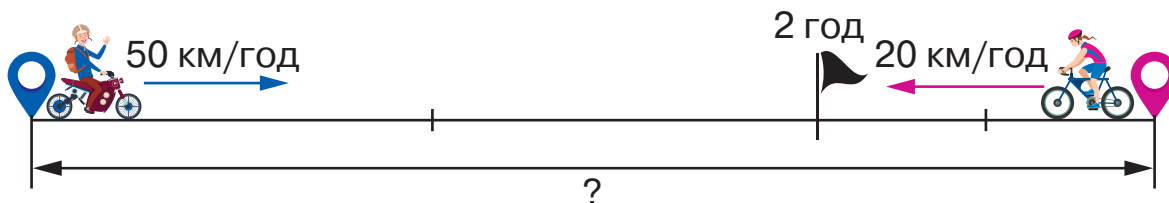
Із двох селищ одночасно назустріч один одному виїхали велосипедист і мотоцикліст. Швидкість велосипедиста — 15 км/год, а мотоцикліста — 45 км/год. Яка відстань між селищами, якщо мандрівники зустрілися через 2 год?

4 Який час пропущено? Назвіть його.

5 За схематичним малюнком складіть і розв'яжіть задачу. Складіть до неї обернену. Що шукатимемо в ній? Використайте схеми виразів.

$$(\square + \square) \cdot 2$$

Обернена задача

$$(140 - \square \cdot 2) : 2$$

або

$$(140 : \square) - \square$$

6 За малюнком і обраною схемою виразу складіть обернену задачу до задачі 5 на знаходження швидкості руху мотоцикліста. Розв'яжіть її зручним способом.

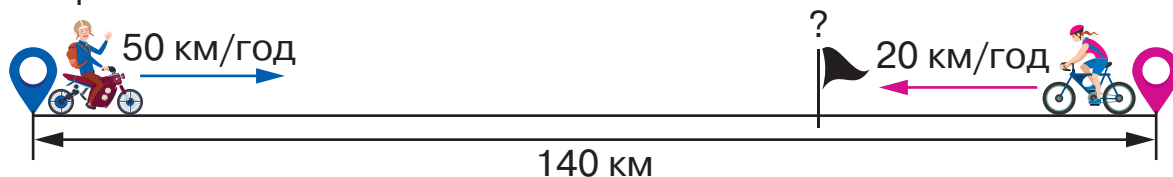

$$(140 - 20 \cdot \square) : 2$$

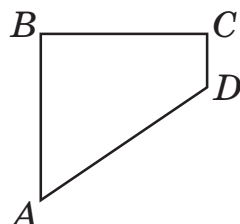
або

$$(140 : \square) - \square$$

- 7 За схематичним малюнком складіть і розв'яжіть обернену задачу на знаходження часу, через який зустрілися велосипедистка і мотоцикліст. Запишіть рівність.

- 8 Складіть геометричну задачу за малюнком і коротким записом. Розв'яжіть її.

$$AB = BC$$

$$CD = 6 \text{ см}$$

$$AD = 14 \text{ см}$$

$$P = 46 \text{ см}$$

$$AB - ?, BC - ?$$

- 9 Знайдіть письмово значення виразів.

$$5487 + 12\,303 + 16\,776$$

$$60\,516 + 3471 + 2640$$

$$4720 + 60\,787 + 4605$$

$$27\,564 + 5235 + 3507$$

- 10 Дослідіть таблицю. Про що ці дані? Виконайте послідовно обчислення, щоб замінити знаки питання в таблиці відповідними числами. Закладів якого типу більше: оздоровчих чи відпочинку?

Дитячі заклади оздоровлення та відпочинку за типами

	Кількість закладів	Кількість місць у закладах	Оздоровлено дітей за літо
УСЬОГО	?	?	?
1. З них заклади оздоровлення:	?	?	?
позаміські	211	53 709	135 900
санаторного типу	26	6519	20 714
дитячі центри	4	3004	10 027
2. З них заклади відпочинку:	?	?	?
праці та відпочинку	249	1943	11 478
з денним перебуванням	8113	—	615 177
позаміські	139	33 293	103 005
наметові містечка	66	—	10 171

- 11 Розв'яжіть задачу.

Відстань між двома аеродромами — 3000 км. Із цих аеродромів вилетіли одночасно назустріч один одному два літаки й зрівнялися в небі через 3 год. Швидкість першого літака — 600 км/год. Яка швидкість другого літака?

1 Розв'яжіть задачі.

- А. Відстань між двома пристанями — 204 км. Катер долає її за 6 год. За скільки годин пройде цю відстань буксир, якщо його швидкість на 22 км/год менша, ніж швидкість катера?
- Б. Відстань між двома містами — 112 км. Із них виїхали одночасно назустріч один одному два велосипедисти. Один рухався зі швидкістю 16 км/год, а другий — 12 км/год. Через скільки годин вони зустрінуться?
- В. Відстань 220 км мотоцикліст подолав за 4 год. За скільки годин він пройде 120 км, якщо зменшить швидкість на 15 км/год?

2 Запишіть вирази та обчисліть письмово їхні значення.

- 45 702 зменшити на добуток чисел 36 і 6.
- Різницю чисел 562 114 і 73 250 зменшити на добуток чисел 920 і 100.
- Число 322 702 збільшити на суму чисел 25 906 і 88 715.

3 Перший вихід людини у відкритий космос розпочався о 8 год 35 хв 30 с і завершився о 8 год 47 хв 39 с. Скільки часу тривав перший вихід людини у відкритий космос?

4 Відстань від Землі до Місяця коливається залежно від положення Місяця на орбіті. Найменша така відстань становить 356 500 км. За першу годину польоту космічний корабель подолав 61 200 км, за наступну годину — $\frac{1}{5}$ решти відстані. Скільки всього кілометрів подолав космічний корабель?

5 За малюнком визначте швидкість руху кожної планети навколо Сонця, якщо час руху для всіх планет — 4 с. Назвіть «планету-рекордсменку».

Земля $s = 120$ км $v = \square$ км/с	Юпітер $s = 52$ км $v = \square$ км/с	Венера $s = 140$ км $v = \square$ км/с	Уран $s = 28$ км $v = \square$ км/с
Меркурій $s = 192$ км $v = \square$ км/с	Марс $s = 96$ км $v = \square$ км/с	Нептун $s = 20$ км $v = \square$ км/с	Сатурн $s = 36$ км $v = \square$ км/с

$t = 4$ с

Задачі на одночасний рух у протилежних напрямках

Ви дізнаєтеся,

як складати і розв'язувати задачі на рух об'єктів у протилежних напрямках.

- 1 Складіть задачі та розв'яжіть їх усно.

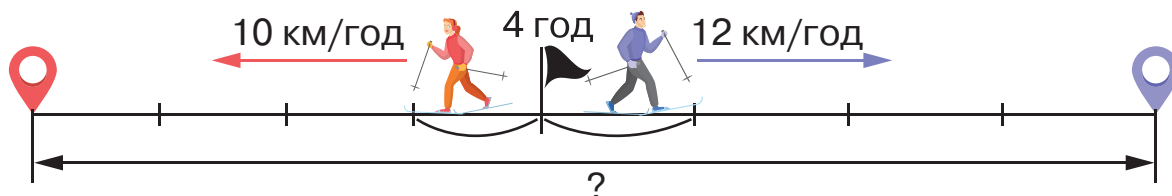
Рухомий об'єкт	Швидкість (v)	Час (t)	Відстань (s)
Гелікоптер	300 км/год	3 год	?
Автомобіль	?	4 год	320 км
Літак	1000 км/год	?	5000 км

- 2 Розв'яжіть задачу і поясніть.

Два лижники вирушили одночасно від селища у протилежних напрямках. Швидкість першого лижника — 12 км/год, другого — 10 км/год. На скільки кілометрів вони віддаляються один від одного за 1 год? за 2 год? за 3 год?

- 3 Прочитайте задачу. Розгляньте схематичний малюнок і план розв'язання. Запишіть розв'язання двома способами.

Два лижники вирушили одночасно із селища у протилежних напрямках. Швидкість першого лижника — 12 км/год, другого — 10 км/год. Яка відстань буде між лижниками через 4 год?

I спосіб

- $12 \cdot 4 = \square$ (км) — відстань, пройдена першим лижником за 4 год;
- $10 \cdot 4 = \square$ (км) — відстань, пройдена другим лижником за 4 год;
- $\square + \square = \square$ (км) — відстань між двома лижниками через 4 год.

II спосіб

- $12 + 10 = \square$ (км) — відстань, на яку віддаляються лижники один від одного щогодини;
- $\square \cdot 4 = \square$ (км) — відстань між двома лижниками через 4 год.

Відповідь: $\square$ кілометрів між двома лижниками.

- 4 Розв'яжіть задачу двома способами з коментуванням. Який із них для вас зручніший? Складіть відповідні рівності.

Два катери одночасно відійшли від причалу в протилежних напрямках. Швидкість першого катера — 30 км/год, а другого — 23 км/год. Яка відстань буде між катерами через 3 год?

I спосіб

1) $\square \cdot \square = \square$ (км);

2) $\square \cdot \square = \square$ (км);

3) $\square + \square = \square$ (км).

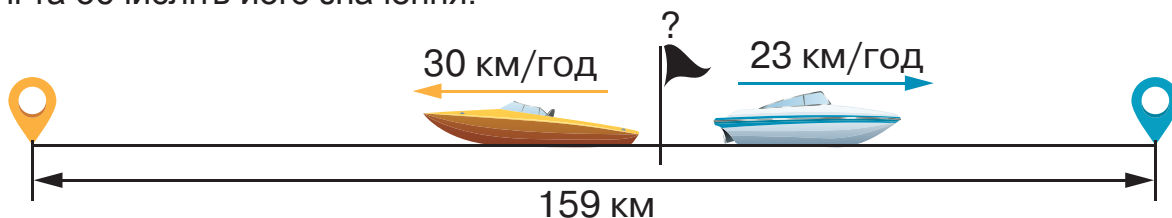
II спосіб

1) $\square + \square = \square$ (км/год);

2) $\square \cdot \square = \square$ (км).

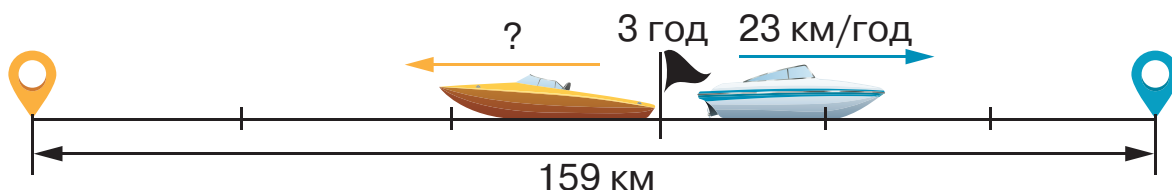
- 5 Виберіть посильний варіант і виконайте завдання.

- За схематичним малюнком складіть обернену задачу на знаходження часу, за який віддалилися катери один від одного. Запишіть вираз до задачі та обчисліть його значення.

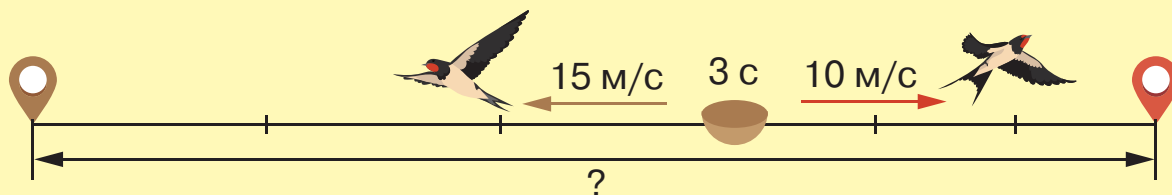
- За обраною схемою виразу і малюнком складіть обернену задачу до задачі 4 на знаходження швидкості руху першого катера. Розв'яжіть її зручним способом.

$(\square - \square \cdot \square) : \square$ або $(\square : \square) - \square$

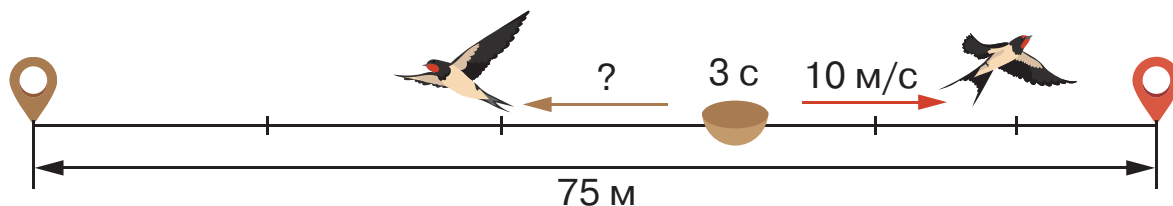
- 6 Розв'яжіть задачу.

Дві ластівки одночасно вилетіли з гнізда в протилежних напрямках. Швидкість першої ластівки — 15 м/с, другої — 10 м/с. Якою буде відстань між пташками через 3 с?

- 7 За схематичними малюнками складіть і розв'яжіть обернені до попередньої задачі.

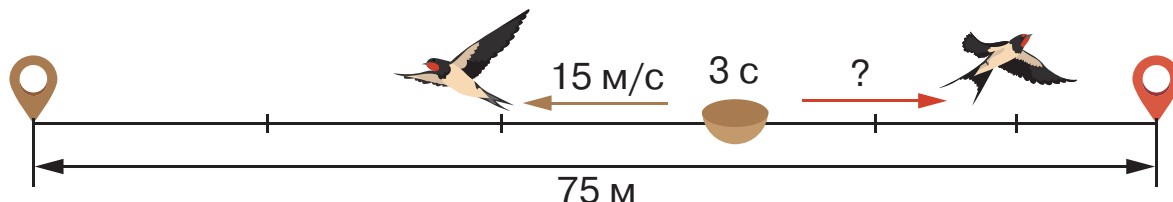
I обернена задача

Яка швидкість першої ластівки?

□ : □ – □

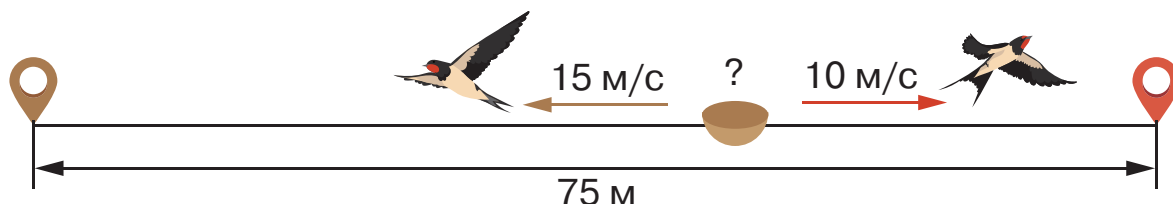
II обернена задача

Яка швидкість другої ластівки?

□ : □ – □

III обернена задача

Через скільки секунд відстань між ластівками становитиме 75 м?

□ : (□ + □)

- 8 Усно розв'яжіть задачу.

Від будинку до річки — 300 м. Пес пробіг цю відстань туди й назад за 3 хв. Із якою швидкістю рухався пес?

- 9 Обчисліть письмово.

7 т 320 кг + 12 т 680 кг

35 т 240 кг – 8 т 756 кг

27 м – 42 см

4 м – 50 см

36 км – 720 м

13 м – 520 мм

24 м 3 дм + 7 м 8 дм

46 км 320 м + 5 км 860 м

41 км – 450 м

- 10 Два автобуси одночасно від'їхали від автовокзалу в протилежних напрямках. Швидкість першого автобуса — 60 км/год, другого — на 15 км/год більша. Яка відстань буде між автобусами через 4 год?

Задачі на рух в одному напрямку

Ви вчитиметесь:

- розв'язувати різноманітні задачі на рух в одному напрямку;
- складати до них обернені задачі та розв'язувати їх;
- добирати числові дані в умови задач.

1 Розв'яжіть задачу. Прокоментуйте, як склали обернені до неї задачі та вирази до них. Розв'яжіть ці задачі та обчисліть значення виразів.

Першого дня мандрівниця їхала 3 год автобусом, який рухався зі швидкістю 80 км/год, а другого — 2 год автівкою, швидкість якої становила 90 км/год. Яку відстань пододала мандрівниця транспортом за два дні?

I обернена задача

	Швидкість транспорту	Час	Відстань	
I д.	80 км/год	3 год	?	} ?
II д.	90 км/год	2 год	?	

	Швидкість транспорту	Час	Відстань	
I д.	?	3 год	?	} 420 км
II д.	90 км/год	2 год	?	

Вираз: $(420 - 90 \cdot 2) : 3$

II обернена задача

	Швидкість транспорту	Час	Відстань	
I д.	80 км/год	3 год	?	} 420 км
II д.	?	2 год	?	

Вираз: $(420 - 80 \cdot 3) : 2$

III обернена задача

	Швидкість транспорту	Час	Відстань	
I д.	80 км/год	?	?	} 420 км
II д.	90 км/год	2 год	?	

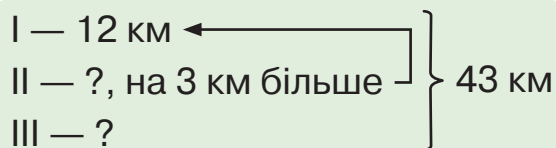
Вираз: $(420 - 90 \cdot 2) : 80$

Складіть і розв'яжіть четверту обернену задачу.

2 Розв'яжіть задачу на різницеve порівняння двох добутоків.

Катер і буксир одночасно вийшли з одного причалу в одному напрямку. Швидкість катера — 25 км/год, а буксира — 15 км/год. Яка відстань буде між ними через 4 год?

- 3 Велосипедист за 3 год проїхав 43 км. За першу годину він проїхав 12 км, за другу — на 3 км більше. Яку відстань проїхав велосипедист за третю годину?

- 4 Розв'яжіть задачу, скориставшись планом.

Відстань між двома станціями потяг долає за 6 год, при цьому його швидкість становить 100 км/год. Скільки часу знадобиться авто, швидкість якого 75 км/год, щоб подолати половину цієї відстані?

План розв'язання

1 Яку відстань долає потяг за 6 год?

2 Скільки кілометрів становить половина відстані між станціями?

3 Скільки часу потрібно авто, щоб проїхати половину відстані?

- 5 Розв'яжіть задачу, скориставшись таблицею. Складіть до неї обернену задачу та розв'яжіть її.

Мікроавтобус проїхав 210 км зі швидкістю 70 км/год, а потім 240 км зі швидкістю 60 км/год. Скільки часу мікроавтобус був у дорозі?

	Швидкість (v)	Час (t)	Відстань (s)
I ділянка	70 км/год	?	210 км
II ділянка	60 км/год	?	240 км

- 6 Виберіть посильний варіант і виконайте завдання.

- Доберіть числові дані та розв'яжіть задачу. Складіть обернені до неї.

Потяг рухався год зі швидкістю 75 км/год, а потім год зі швидкістю 80 км/год. Яку відстань подолав потяг за весь час?

- Розв'яжіть задачу, скориставшись підказками.

Велосипедистка їхала 3 год зі швидкістю 13 км/год, а потім іще 2 год зі швидкістю 10 км/год. Яку відстань проїхала велосипедистка за весь цей час?

1) ($\cdot$);

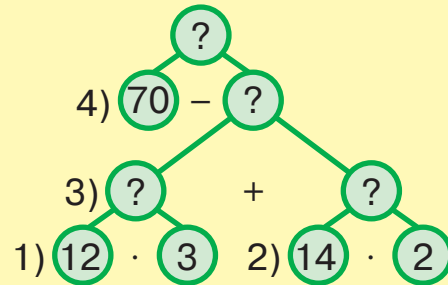
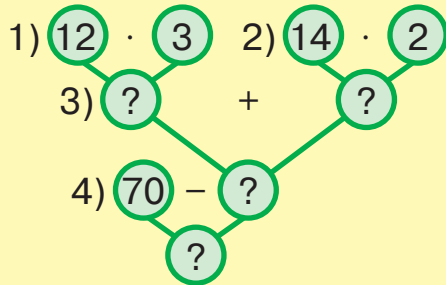
2) ($\cdot$);

3) (+).

- 7** Виберіть зручну для себе схему аналізу та розв'яжіть задачу.

Лижнику треба подолати дистанцію 70 км. Перші 3 год він ішов зі швидкістю 12 км/год, а наступні 2 год — зі швидкістю 14 км/год. Яку відстань залишилося пройти лижнику?

- 8** Знайдіть значення буквених виразів.

$7050 - (a + b)$, якщо $a = 2620$, $b = 1970$.

$(b - 487) - (c - 164)$, якщо $b = 9006$, $c = 4050$.

- 9** Виконайте дії над іменованими числами.

$17 \text{ м} - 5 \text{ м } 45 \text{ см}$

$26 \text{ м} - 7 \text{ м } 52 \text{ см}$

$9 \text{ т} - 3 \text{ т } 200 \text{ кг}$

$7 \text{ т } 530 \text{ кг} + 14 \text{ т } 620 \text{ кг}$

$9 \text{ ц } 85 \text{ кг} + 8 \text{ ц } 46 \text{ кг}$

$5 \text{ кг } 855 \text{ г} + 9 \text{ кг } 125 \text{ г}$

- 10** Виконайте обчислення письмово.

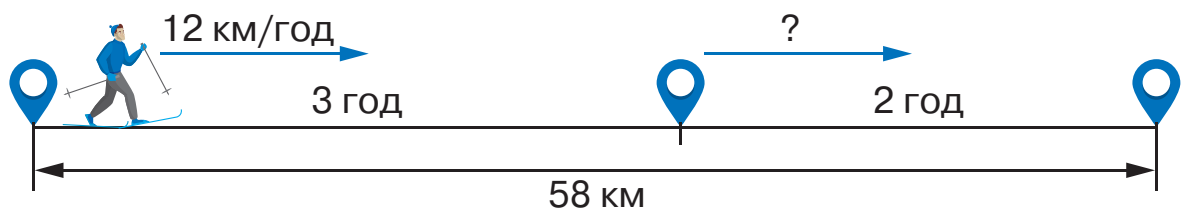
$(3000 - 675) + (7080 - 139)$

$(7824 + 925) - (6004 - 981)$

- 11** Периметр трикутника становить 165 мм. Довжина першої сторони — 60 мм, другої — на 3 мм менша. Яка довжина третьої сторони? Подайте відповідь як складене іменоване число.

- 12** А. Лижник пройшов 58 км. До зупинки він ішов 3 год зі швидкістю 12 км/год, а після зупинки — 2 год з іншою швидкістю. Із якою швидкістю рухався лижник після зупинки?

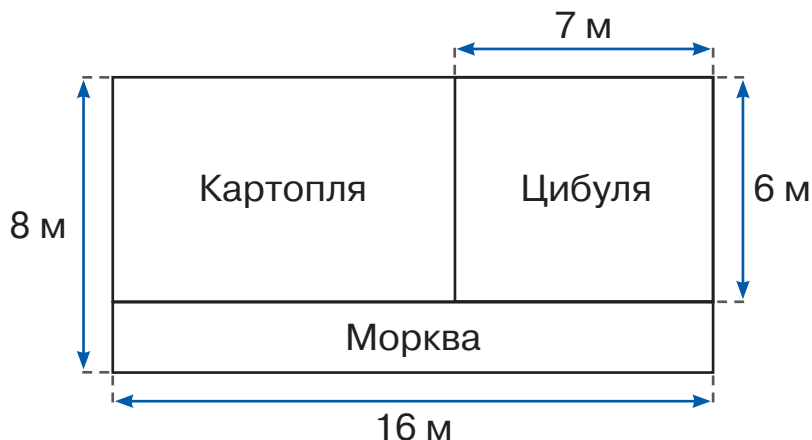

Б. $(8050 - 349) + x = 12\,640$

$x - (5864 + 250) = 2407$

- 1 Розгляньте план земельної ділянки. Обчисліть периметр кожної її частини.

- 2 Зі своїх будинків на велосипедах одночасно назустріч одне одному виїхали Леся і Назар. Швидкість Лесі — 180 м/хв, а Назара — 210 м/хв. Через 6 хвилин друзі зустрілися. Яка відстань між їхніми будинками?
- 3 З автовокзалу одночасно у протилежних напрямках виїхали два автобуси. Через 3 години відстань між ними була 342 км. Знайдіть швидкість другого автобуса, якщо швидкість першого — 60 км/год.
- 4 З одного пункту виїхали у протилежних напрямках мотоцикліст і велосипедист. Яка відстань буде між ними через 3 год, якщо мотоцикліст рухається зі швидкістю 50 км/год, а велосипедист — 12 км/год?
- 5 З однієї станції одночасно вирушили автобус і автомобіль і рухалися в одному напрямку протягом 3 годин. Яка відстань буде між автобусом і автомобілем, якщо автобус рухався зі швидкістю 60 км/год, а автомобіль — зі швидкістю 80 км/год?
- 6 Із пристані одночасно у протилежних напрямках вийшли 2 моторні човни. Через 6 год відстань між ними була 450 км. Обчисліть швидкість другого човна, якщо швидкість першого — 35 км/год.

- 7 Розв'яжіть рівняння.

$$x + (37208 - 15\,979) = 610\,357$$

$$4819 + d = 80000 - 5140$$

$$c - (68407 + 8905) = 170\,468$$

$$a - 240 \cdot 1000 = 576\,075$$

ТРЕНУВАЛЬНА ВАЛІЗА (геометрична)

1 Накресліть три різні чотирикутники. Обчисліть периметр кожного зручним способом.

2 Розгляньте малюнок. Назвіть 6 відрізків. Запишіть назву і довжину кожного з них, не використовуючи лінійку.

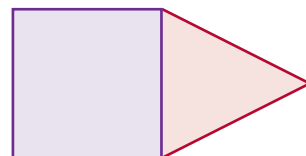

3 Довжина басейну 12 м, а ширина — $\frac{1}{3}$ довжини басейну. Обчисліть периметр басейну.

4 Найбільший Державний прапор України майорить у Києві. Довжина полотнища прапора — 24 м, ширина — на 8 м менша. Обчисліть периметр прапора.

5 Периметр шкільного футбольного поля — 370 м. Знайдіть довжину поля, якщо його ширина дорівнює 75 м.

6 Периметр квадрата — 20 см. Обчисліть периметр трикутника, у якого всі сторони рівні та який має спільну сторону з квадратом.

7 Накресліть різні фігури — прямокутник і квадрат, що мають однаковий периметр — 12 см. Позначте вершини фігур буквами латинської абетки.

8 Накресліть ламану лінію з трьох ланок так, щоб перша ланка була завдовжки 2 см, а кожна наступна — удвічі довша за попередню. Обчисліть довжину ламаної лінії.

9 Відрізок AC становить $\frac{1}{3}$ відрізка AD і дорівнює 25 мм. Знайдіть довжину відрізка AD .

10 Периметр малого квітника квадратної форми — 16 м. Обчисліть периметр великого квадратного квітника, якщо його сторона вдвічі більша від сторони малого квітника.

Додаткові вправи до розділу 3

1 Запишіть одиниці довжини.

$1 \text{ м} = \square \text{ дм}$

$1 \text{ м} = \square \text{ см}$

$1 \text{ м} = \square \text{ мм}$

$1 \text{ дм} = \square \text{ мм}$

$1 \text{ дм} = \square \text{ см}$

$1 \text{ см} = \square \text{ мм}$

$1 \text{ км} = \square \text{ м}$

2 Запишіть подані значення довжини в більших одиницях.

$25 \text{ дм} = \square \text{ м } \square \text{ дм}$

$46 \text{ дм} = \square \text{ м } \square \text{ дм}$

$35 \text{ см} = \square \text{ дм } \square \text{ см}$

$4001 \text{ м} = \square \text{ км } \square \text{ м}$

$23 \text{ мм} = \square \text{ см } \square \text{ мм}$

$42 \text{ дм} = \square \text{ м } \square \text{ дм}$

$206 \text{ см} = \square \text{ дм } \square \text{ см}$

$7300 \text{ м} = \square \text{ км } \square \text{ м}$

3 Запишіть подані значення довжини в менших одиницях.

$3 \text{ м } 4 \text{ дм} = \square \text{ дм}$

$6 \text{ м } 5 \text{ дм} = \square \text{ дм}$

$5 \text{ см } 7 \text{ мм} = \square \text{ мм}$

$8 \text{ см } 5 \text{ мм} = \square \text{ мм}$

$3 \text{ км } 200 \text{ м} = \square \text{ м}$

$4 \text{ км } 120 \text{ м} = \square \text{ м}$

$5 \text{ дм } 4 \text{ см} = \square \text{ см}$

$2 \text{ м } 3 \text{ дм} = \square \text{ дм}$

4 Виконайте додавання різними способами.

$$\begin{array}{r} + 34 \text{ м } 6 \text{ дм} \\ + 8 \text{ м } 9 \text{ дм} \\ \hline 42 \text{ м } 15 \text{ дм} \\ \square \text{ м } \square \text{ дм} \end{array}$$

$$\begin{array}{r} + 346 \\ + 89 \\ \hline 435 \text{ (дм)} \\ \square \text{ м } \square \text{ дм} \end{array}$$

$$\begin{array}{r} + 25 \text{ км } 400 \text{ м} \\ + 4 \text{ км } 800 \text{ м} \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} + 25400 \\ + 4800 \\ \hline \end{array}$$

5 Виконайте віднімання різними способами.

$$\begin{array}{r} - 43 \text{ м } 6 \text{ дм} \\ - 7 \text{ м } 8 \text{ дм} \\ \hline \square \text{ м } \square \text{ дм} \end{array}$$

$$\begin{array}{r} - 436 \\ - 78 \\ \hline 358 \text{ (дм)} \\ \square \text{ м } \square \text{ дм} \end{array}$$

$$\begin{array}{r} - 35 \text{ см } 6 \text{ мм} \\ - 8 \text{ см } 9 \text{ мм} \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} - 356 \\ - 89 \\ \hline \end{array}$$

6 Виконайте віднімання іменованих чисел.

$7 \text{ см} - 2 \text{ см } 6 \text{ мм}$

$6 \text{ м} - 48 \text{ см}$

$5 \text{ дм} - 3 \text{ дм } 9 \text{ см}$

$9 \text{ км} - 120 \text{ м}$

7 Запишіть подані значення маси в менших одиницях.

$3 \text{ т } 400 \text{ кг} = \square \text{ кг}$

$4 \text{ кг } 100 \text{ г} = \square \text{ г}$

$2 \text{ т } 4 \text{ ц} = \square \text{ ц}$

$7 \text{ т } 250 \text{ кг} = \square \text{ кг}$

$6 \text{ кг } 320 \text{ г} = \square \text{ г}$

$6 \text{ т } 2 \text{ ц} = \square \text{ ц}$

- 8 Запишіть подані значення маси в більших одиницях.

$$6700 \text{ г} = \square \text{ кг } \square \text{ г}$$

$$340 \text{ кг} = \square \text{ ц } \square \text{ кг}$$

$$3600 \text{ кг} = \square \text{ т } \square \text{ кг}$$

$$4260 \text{ г} = \square \text{ кг } \square \text{ г}$$

$$120 \text{ кг} = \square \text{ ц } \square \text{ кг}$$

$$2127 \text{ кг} = \square \text{ т } \square \text{ кг}$$

- 9 Виконайте письмово віднімання складених іменованих чисел.

$$\begin{array}{r} 6 \text{ ц } 20 \text{ кг} \\ - 3 \text{ ц } 75 \text{ кг} \\ \hline \square \text{ ц } \square \text{ кг} \end{array} \quad \begin{array}{r} 620 \\ - 375 \\ \hline * * * \text{ (кг)} \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 7 \text{ ц } 64 \text{ кг} \\ - 3 \text{ ц } 97 \text{ кг} \\ \hline \square \text{ ц } \square \text{ кг} \end{array} \quad \begin{array}{r} 764 \\ - 397 \\ \hline * * * \text{ (кг)} \end{array}$$

- 10 Виконайте письмово додавання складених іменованих чисел.

$$\begin{array}{r} 4 \text{ т } 627 \text{ кг} \\ + 2 \text{ т } 543 \text{ кг} \\ \hline 6 \text{ т } 1170 \text{ кг} \\ \square \text{ т } \square \text{ кг} \end{array} \quad \begin{array}{r} 4627 \\ + 2543 \\ \hline 7170 \text{ (кг)} \\ \square \text{ т } \square \text{ кг} \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 5 \text{ ц } 72 \text{ кг} \\ + 3 \text{ ц } 64 \text{ кг} \\ \hline \square \text{ ц } \square \text{ кг} \\ \square \text{ ц } \square \text{ кг} \end{array} \quad \begin{array}{r} 572 \\ + 364 \\ \hline * * * \text{ (кг)} \end{array}$$

- 11 $9 \text{ т} - 4 \text{ т } 520 \text{ кг}$
 $19 \text{ кг} - 8 \text{ кг } 420 \text{ г}$

$$34 \text{ т} - 7 \text{ т } 580 \text{ кг}$$

 $7 \text{ ц} - 2 \text{ ц } 45 \text{ кг}$

- 12 $\begin{array}{r} 5 \text{ год } 46 \text{ хв} \\ + 4 \text{ год } 27 \text{ хв} \\ \hline 9 \text{ год } 73 \text{ хв} \\ \square \text{ год } \square \text{ хв} \end{array} \quad \begin{array}{r} 7 \text{ год } 15 \text{ хв} \\ + 4 \text{ год } 50 \text{ хв} \\ \hline \square \text{ год } \square \text{ хв} \\ \square \text{ год } \square \text{ хв} \end{array} \quad \begin{array}{r} 45 \text{ год } 29 \text{ хв} \\ + 4 \text{ год } 35 \text{ хв} \\ \hline \square \text{ год } \square \text{ хв} \\ \square \text{ год } \square \text{ хв} \end{array} \quad \begin{array}{r} 24 \text{ хв } 25 \text{ с} \\ + 7 \text{ хв } 45 \text{ с} \\ \hline \square \text{ хв } \square \text{ с} \\ \square \text{ хв } \square \text{ с} \end{array}$

- 13 Слон може нести вантаж масою 2 т 350 кг, а кінь за таких самих умов — 400 кг. На скільки кілограмів більше може нести слон, ніж кінь?

- 14 Знайдіть швидкість кожної тварини. Запишіть обчислення в зошит.

Рухомий об'єкт	Швидкість	Час	Відстань
Муха	?	3 с	15 м
Грак	?	2 с	20 м
Ластівка	?	3 с	120 м
Сокіл	?	4 с	120 м

- 15 Велосипедист проїхав відстань 60 км за 3 год. Із якою швидкістю рухався велосипедист?

- 16 Лижник був у дорозі 2 год, рухаючись зі швидкістю 10 км/год. Яку відстань пройшов лижник?

17 Пасажир проїхав автобусом 120 км. Швидкість автобуса — 60 км/год. Скільки часу пасажир був у дорозі?

18 Знайдіть відстані за даними таблиці. Запишіть обчислення в зошит.

Рухомий об'єкт	Швидкість	Час	Відстань
Поїзд товарний	60 км/год	3 год	?
Поїзд швидкий	100 км/год	2 год	?
Автомобіль	80 км/год	3 год	?
Мотоцикл	70 км/год	4 год	?

19 Велосипедист їхав 2 год зі швидкістю 15 км/год, а потім стільки само часу зі швидкістю, меншою на 5 км/год. Яку відстань подолав велосипедист?

20 Розв'яжіть задачу. Складіть обернені до неї та розв'яжіть їх.

Пішохід рухався 3 год зі швидкістю 5 км/год. Яку відстань подолав пішохід?

$$\begin{array}{l} v = 5 \text{ км/год} \\ t = 3 \text{ год} \\ s = ? \\ \hline s = v \cdot t \end{array}$$

$$\begin{array}{l} \text{I. } s = \square \text{ км} \\ t = \square \text{ год} \\ v = ? \\ \hline v = s : t \end{array}$$

$$\begin{array}{l} \text{II. } s = \square \text{ км} \\ v = \square \text{ км/год} \\ t = ? \\ \hline t = s : v \end{array}$$

21 За який час легковик подолає відстань 120 км, якщо рухатиметься зі швидкістю 60 км/год? За який час вантажівка проїде цей шлях, якщо її швидкість на 20 км/год менша за швидкість легковика? На скільки годин довше буде в дорозі вантажівка, ніж легковик?

22 Горобець пролетів за 3 год 120 км. Скільки кілометрів пролетить голуб за 4 год, якщо його швидкість на 30 км/год більша за швидкість горобця?

23 Побудуйте в зошиті діаграму «Швидкість руху птахів»: грака — 10 м/с, ластівки — 40 м/с, сокола — 25 м/с, орла — 30 м/с.

24 Поїзд вирушив о 6 год ранку і прибув на станцію призначення о 3 год ночі наступної доби. Скільки годин він був у дорозі?

- 25 За даними таблиці знайдіть невідомі величини. Запишіть у зошит рівності.

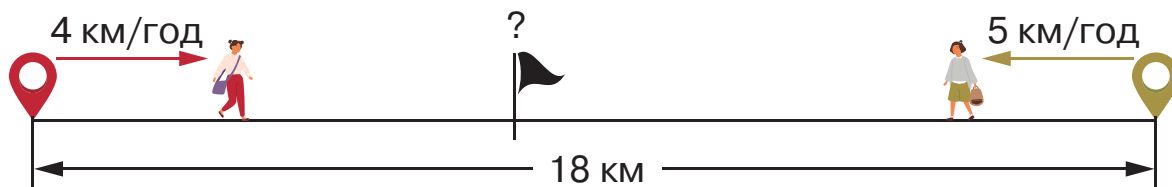
Рухомий об'єкт	Швидкість	Час	Відстань
Літак	800 км/год	3	?
Поїзд	?	2	200 км
Автомобіль	90 км/год	?	270 км

- 26 Із двох сіл назустріч один одному вийшли два пішоходи й зустрілися через 2 год. Яка відстань між селами, якщо швидкість першого пішохода 4 км/год, а другого — 5 км/год?

Обернені задачі

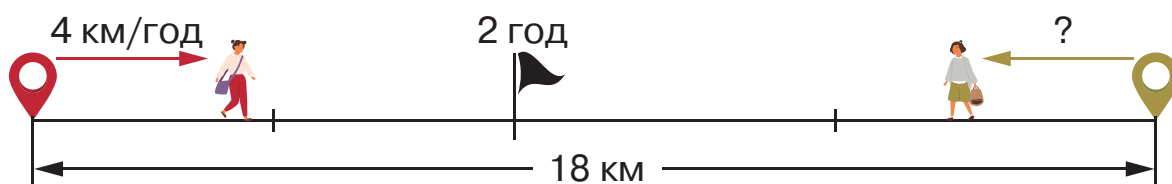
I обернена. Через скільки годин зустрілися пішоходи?

II обернена. Яка швидкість першого пішохода?

III обернена. Яка швидкість другого пішохода?

- 27 З одного міста одночасно вирушили в протилежних напрямках два мотоциклісти. Швидкість першого — 40 км/год, а другого — 50 км/год. Яка відстань буде між ними через 3 год?

- 28 Від однієї автостанції вирушили в одному напрямку два автобуси. Швидкість першого — 60 км/год, а другого — 70 км/год. Яка відстань буде між автобусами через 4 год?

- 29** Потяг був у дорозі 3 год 20 хв і прибув на кінцеву станцію о 12:30. Коли він вирушив у дорогу?
- 30** Дощ розпочався об 11:50 вечора і закінчився о другій годині ночі наступної доби. Скільки часу тривав дощ?
- 31** Товар відправили поштою 6 травня. Посилка надійшла покупцеві через сім днів після відправлення. Якого числа покупець отримав товар?
- 32** Маса банки з медом — 1 кг 100 г. Яка маса меду, якщо маса порожньої банки — 185 г?
- 33** Розв'яжіть задачу і складіть до неї вираз за схемою. Обчисліть його значення.
- З першої ділянки землі зібрали 78 кг солодкого перцю, з другої — удвічі більше. Шосту частину всього зібраного перцю відібрали для заморожування. Скільки кілограмів перцю заморозили?
- $(\square + \square \cdot \square) : \square$.
- 34** Мирон допомагав у хатніх справах. 12 хв він мив посуд, 20 хв наводив лад у своїй кімнаті, 7 хв поливав квіти й за 5 хв виніс сміття. Скільки часу витратив Мирон на хатні справи?
- 35** Прочитайте інформацію про побутові прилади та дізнайтеся, скільки років тому їх було винайдено. Обчислення виконайте письмово.

Ми так звикли до побутових приладів і техніки! Та що нам відомо про них? Приміром, електричну плиту вперше представив Томас Ахерн в Оттаві (Канада) в 1883 році. Мікрохвильову піч запатентував у 1945 році американський інженер Персі Спенсер. Вважають, що історія пральних машин триває від 1851 року, коли американець Джеймс Кінг створив і запатентував свій винахід. А першу автоматичну пральну машину було випущено в 1947 році. У 1895 році француз Марсель Одіфрен запатентував перший хатній холодильник, виробництво якого розпочалося в 1910 році. У 1939 році почали виробляти холодильники і в Україні — на Харківському тракторному заводі.

За бажання побудуйте інфографіку — лінію часу винайдення приладів, згаданих у тексті. Скористайтеся, як зразком, лінією часу в завданні 10 на с. 62.

Блок І. Тестові завдання

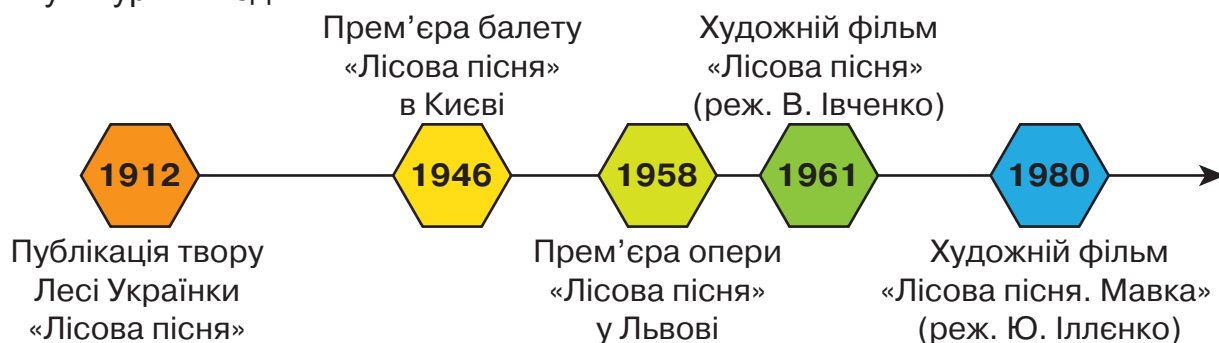
Виберіть правильний варіант результату обчислення або відповіді на запитання із запропонованих. Запишіть парами номер тестового завдання і букву вибраного варіанта. Наприклад: 1 — А, 2 — Б, 3 — В.

- 1 Обчисліть та оберіть правильну відповідь.
 $10 \text{ м } 25 \text{ см} + 5 \text{ м } 15 \text{ см} = \dots$
А. 5 м 10 см **Б.** 15 м 10 см **В.** 15 м 40 см
- 2 Обчисліть та оберіть правильну відповідь.
 $35 \text{ км } 400 \text{ м} - 5 \text{ км } 200 \text{ м} = \dots$
А. 30 км 600 м **Б.** 30 км 200 м **В.** 40 км 200 м
- 3 Обчисліть усно та оберіть правильну відповідь.
 $47 \text{ м} - 35 \text{ см} = \dots$
А. 47 м 35 см **Б.** 45 м 65 см **В.** 46 м 65 см
- 4 Обчисліть усно та оберіть правильну відповідь.
 $14 \text{ т } 500 \text{ кг} + 15 \text{ т } 500 \text{ кг} = \dots$
А. 29 т 500 кг **Б.** 30 т **В.** 29 т
- 5 Обчисліть усно та оберіть правильну відповідь.
 $17 \text{ ц } 40 \text{ кг} - 7 \text{ ц } 30 \text{ кг} = \dots$
А. 10 ц **Б.** 9 ц 90 кг **В.** 10 ц 10 кг
- 6 Поїзд «Київ – Вроцлав» робить дві тривалі зупинки на території України. Перша, у Львові, триває 3 год 40 хв, а друга, у пункті пропуску через державний кордон, — 2 год 15 хв. Скільки всього часу поїзд стоїть на цих зупинках?
А. 6 год 55 хв **Б.** 5 год 55 хв **В.** 5 год 25 хв
- 7 Дощ розпочався о 6 год 30 хв ранку, а закінчився о 12 год 50 хв цього самого дня. Скільки тривав дощ?
А. 7 год 20 хв **Б.** 6 год 20 хв **В.** 5 год 20 хв
- 8 Конструктор космічних кораблів Сергій Корольов народився 12 січня 1907 року, а пішов із життя 14 січня 1966 року. Скільки часу він прожив?
А. 59 р. 1 міс. 2 дні **Б.** 60 р. 2 міс. **В.** 59 р. 2 дні

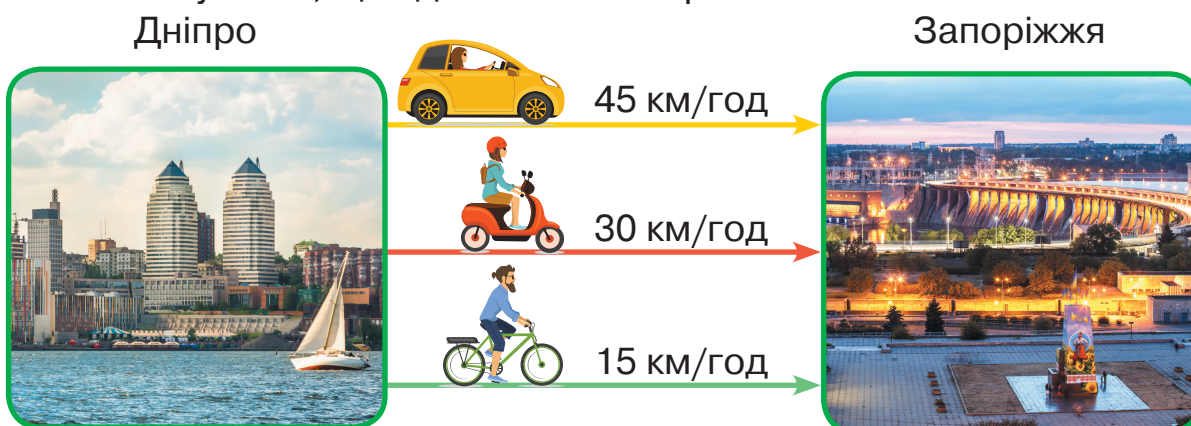
- 9 За якою формулою обчислюють швидкість руху?
 А. $v = s \cdot t$ Б. $v = s : t$ В. $v = t : s$
- 10 За якою формулою обчислюють відстань?
 А. $s = v : t$ Б. $s = v \cdot t$ В. $s = t : v$
- 11 За якою формулою обчислюють час, за який подолано відстань?
 А. $t = s \cdot v$ Б. $t = v : s$ В. $t = s : v$
- 12 Автомобіль проїхав відстань 480 км за 6 годин. Із якою швидкістю він рухався?
 А. 70 км/год Б. 80 км/год В. 90 км/год

Блок II. Розгорнуті відповіді

- 1 Розгляньте лінію часу та обчисліть, скільки років минуло від публікації драми-феєрії Лесі Українки «Лісова пісня» до кожної із зазначених культурних подій.

- 2 Розв'яжіть задачу.
 Відстань автошляхами між Дніпром і Запоріжжям становить 90 км. Мандрівники виїхали з Дніпра одночасно. Скільки часу знадобилося кожному з них, щоб дістатися Запоріжжя?

Математичний проєкт 2. Українські гроші

Мета проєкту: дізнатися, як змінювалися українські гроші.
Об'єднайтеся в чотири групи, які досліджуватимуть такі напрями:

- українські монети і гривні часів Русі-України;
- національна валюта в 1917–1921 роках (часи УНР і Української Держави);
- українські купони й гривні 90-х років ХХ ст.;
- національна валюта сучасності.

План виконання проєкту

1. Пошук, порівняння та відбір інформації про українські гроші в різні часи існування української державності в довідниковій чи енциклопедичній літературі, в інтернеті.
2. Добір ілюстративного матеріалу.
3. Оформлення проєкту у вигляді електронної презентації.
4. Презентування проєкту з висновками в класі.

Практично-пошукові завдання

1. Розглянути таблицю. Знайти з допомогою дорослих інформацію про ціни на хліб, молоко або квитки на громадський транспорт у різні роки (мінімум 4 роки). З'ясувати, скільки буханок хліба, літрів молока тощо можна було купити за середню зарплату у відповідні роки (скористатися калькулятором).

Середня місячна зарплата в Україні, 1992–2025 роки

Роки

1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
6505	163 тис.	1 млн 400 тис.	73	125	143	153	177	230

Зарплата в купонах

Зарплата в гривнях

Роки

2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
374	524	735	930	1200	1570	1650	1980	2730	3020

Зарплата в гривнях

Роки

2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
4982	7360	9141	9205	11 579	14 313	13 345	15 488	20 732	22 337

Зарплата в гривнях

2. Дізнатися про автора дизайну перших українських банкнот — Григорія Нарбута. У якому жанрі створено банкноти? У чому полягає особливість створення ілюстрацій для банкнот (символи, техніка виконання тощо)?

3. Підготувати повідомлення на тему «**Видатні особи та архітектурні пам'ятки на лицьовому і зворотному боках сучасних банкнот — що їх пов'язує?**».

ПАМ'ЯТКИ

Як виконувати і презентувати проєкт

1. Ознайомтеся з темою пропонованого математичного проєкту.
2. Уважно прочитайте мету проєкту та обговоріть її в загальному колі.
3. Ознайомтеся з мікротемами в проєкті. Об'єднайтеся в групи та визначте, хто яку мікротему досліджуватиме.
4. Проаналізуйте пропонований план виконання проєкту та матеріал підручника. Оберіть для виконання кожного пункту куратора — відповідального учня чи ученицю.
5. Обговоріть, які джерела інформації будете використовувати та що вам для цього потрібно.
6. Виконавши поставлені завдання, підготуйте презентацію своїх досліджень.
7. Домовтеся в групах, які форми презентації ви використаєте: 1) плакати, стіннівки, тематичні буклети тощо; 2) усні повідомлення; 3) комп'ютерні презентації.
8. Розподіліть обов'язки в групі.
9. Потренуйтеся перед тим, як виступати перед аудиторією. Пам'ятайте: ви маєте подавати інформацію чітко, цікаво, не перевищувати відведений час.
10. Після презентації обговоріть результати роботи і за бажання оцініть роботу одне одного в групах.

Як створювати плакат

1. СКЛАДІТЬ ПЛАН.
 - Визначте тему плаката.
 - Обговоріть, звідки будете брати інформацію (науково-популярні книжки, художні книжки, словники, журнали, кіно, інтернет, звернете до когось).
2. ЗБЕРІТЬ ІНФОРМАЦІЮ.
 - Відшукайте джерела інформації.
 - Запишіть на окремих картках інформацію, яку плануєте використати.
3. СИСТЕМАТИЗУЙТЕ ІНФОРМАЦІЮ.
 - Акуратно запишіть на окремих аркушах або надрукуйте на комп'ютері.
 - Виділіть заголовки — пишіть більшими буквами, іншим кольором.
 - Виділіть ключові слова. ● Доберіть малюнки, фото.
4. ЗРОБІТЬ МАКЕТ.
 - Візьміть великий аркуш. Подумайте, як розмістити на ньому зібрану інформацію. ● Напишіть назву плаката великими літерами.
 - Напишіть підзаголовки.
5. РОЗМІСТІТЬ ТЕКСТИ Й ІЛЮСТРАЦІЇ.
 - Коли всі тексти й ілюстрації розкладено, приклейте їх.

Потренуйтеся і проведіть презентацію за допомогою навчального плаката.

Як підкорити багатоцифрові числа: письмове додавання і віднімання

1. ГОЛОВНЕ ПРАВИЛО СТОВПЧИКА

Щоб результат був правильним, кожна цифра кожного числа має стояти на своєму місці. Записуючи числа одне під одним, орієнтуйтеся на розряди!

- **Одиниці** записуємо під одиницями.
- **Десятки** — під десятками.
- **Сотні** — під сотнями... і так аж до сотень тисяч.

2. ДОДАВАННЯ: «ПОДІЛИСЯ ІЗ СУСІДОМ»

Під час письмових обчислень завжди рухайся **справа наліво** (від одиниць до сотень тисяч).

- Якщо сума чисел у певному розряді менша за 10, запишіть її під цими числами.
- Якщо сума чисел становить **10 або більше**, запишіть останню цифру суми, а «десяток» (одиничку) передайте «сусіду» ліворуч, зробивши відповідну позначку над першим доданком стовпчика.

3. ВІДНІМАННЯ: «ВВІЧЛИВИЙ БОРГ»

Під час віднімання слід також рухатися **справа наліво**. Але що робити, якщо число одиниць зменшуваного в певному розряді менше, ніж у від'ємника?

- «Позичте» 1 десяток у старшого сусіда ліворуч, тобто візьміть одиницю більшого розряду і додайте її до числа меншого розряду. Наприклад, «позичили» в десятках одну одиницю (10) і додали до неї 2 одиниці, отримали 12.
- Над «сусідом» зліва обов'язково **поставте крапку**, щоб не забути, що там тепер на одиницю менше.

Будьте уважними з нулями! Якщо «позичаєте» через кілька нулів, вони «перетворюються» на дев'ятки.

4. ЗОЛОТІ ПРАВИЛА УСПІХУ

Пишіть охайно! Кожна клітинка — це кордон. Не переступайте його!

Перевіряйте результат! Додавання можна перевірити відніманням, а віднімання — додаванням.

Не поспішайте! Навіть дорослі помиляються, коли поспішають.

Уникайте критичне мислення! Якщо сумніваєтеся, запитайте себе: «Чи схожа моя відповідь на правдиву?» Наприклад, якщо додаєте 200 тисяч і 300 тисяч, то в результаті аж ніяк не може бути 50 тисяч.

 Оцінюю свою роботу	Так	Ні	Не дуже / частково
Ця робота була цікавою			
Я наполегливо працював / працювала			
Я пишаюся результатами			
Я зрозумів / зрозуміла інструкцію			
Я послідовно виконав / виконала всі кроки			
Я дізнався / дізналася щось нове			
Я навчився / навчилася чогось нового			
Я хочу виконувати нові завдання			

 Оцінюю роботу в парі	Так	Ні	Не дуже / частково
Ми виконали завдання			
Мені сподобалося працювати разом			
Наступного разу я хочу працювати з кимось іншим			
Партнер / партнерка мені допомагав / допомагала			
Я допомагав / допомагала партнеру / партнерці			
Ми легко домовлялися			

- Що конкретно я робив / робила в парі?
- Що я пропоную, щоб поліпшити роботу в парі?

 Оцінюю роботу в групі	Так	Ні	Не дуже / частково
Ми виконали завдання			
Мені сподобалося, як були розподілені обов'язки в групі			
Ми ухвалювали рішення разом			
Я чесно виконав / виконала свою частину роботи			
Наступного разу я хочу виконувати іншу роботу в цій групі			
Наступного разу я хочу працювати в іншій групі			

- Що конкретно я робив / робила в групі?
- Що я пропоную, щоб поліпшити роботу в групі?

ЗМІСТ

Передмова	3
---------------------	---

Розділ 1. Повторюємо, що вивчили в 3 класі

Таблиці множення і ділення	4
Буквені вирази та нерівності зі змінними	6
Рівняння	8
Усне додавання і віднімання в межах 1000	10
<i>Тренувальна валіза № 1</i>	13
Усне ділення і множення в межах 1000	14
Ділення з остачею	17
Письмове додавання і віднімання в межах 1000	19
Звичайні дроби	22
<i>Тренувальна валіза № 2</i>	24
<i>Тренувальна валіза № 3</i>	25

Розділ 2. Багатоцифрові числа. Додавання і віднімання

Десяткова система числення. Утворення розрядних одиниць	26
Класи чисел. Читання і запис багатоцифрових чисел	30
<i>Тренувальна валіза № 4</i>	34
Утворення багатоцифрових чисел	35
Порівняння багатоцифрових чисел	37
Додавання і віднімання круглих багатоцифрових чисел	41
<i>Тренувальна валіза № 5</i>	43
Додавання і віднімання багатоцифрових чисел на основі розрядного складу числа	44
Додавання і віднімання багатоцифрових чисел способом округлення	47
Письмове додавання і віднімання без переходу через розряд	49
<i>Тренувальна валіза № 6</i>	53
Перевірка дій додавання і віднімання	54
Письмове додавання і віднімання з переходом через розряд	56
Письмове віднімання: вирази виду $4000 - 7$, $4000 - 364$	59

Письмове віднімання: вирази виду $3005 - 46$, $3050 - 72$, 5006 – 128, 5060 – 487	61
Письмове додавання трьох багатоцифрових чисел	63
Тренувальна валіза № 7	65
Додаткові вправи до розділу 2	66
Перевіряємо, що вміємо і знаємо	69
Математичний проєкт 1. Системи числення	71

Розділ 3. Величини

Довжина. Додавання і віднімання іменованих чисел	73
Віднімання іменованих чисел: вирази виду $4\text{ м} - 37\text{ см}$	77
Тренувальна валіза № 8	79
Маса. Додавання і віднімання іменованих чисел	80
Час. Додавання іменованих чисел	83
Час. Віднімання іменованих чисел	85
Тренувальна валіза № 9	87
Задачі на обчислення часу в межах століття	88
Швидкість. Час. Відстань. Задачі на знаходження швидкості руху	90
Задачі на знаходження відстані	92
Задачі на знаходження часу руху	94
Тренувальна валіза № 10	96
Розв'язування задач на рух та обернених до них задач	97
Календар	100
Задачі на одночасний рух назустріч одне одному	102
Тренувальна валіза № 11	105
Задачі на одночасний рух у протилежних напрямках	106
Задачі на рух в одному напрямку	109
Тренувальна валіза № 12	112
Тренувальна валіза (геометрична)	113
Додаткові вправи до розділу 3	114
Перевіряємо, що вміємо і знаємо	119
Математичний проєкт 2. Українські гроші	121

Пам'ятки	123
---------------------------	------------

Навчальне видання
Логачевська Світлана Панасівна
Ларіна Оксана Василівна
Паук Людмила Олександрівна

МАТЕМАТИКА
Підручник для 4 класу
закладів загальної середньої освіти
(у 2-х частинах)
Частина перша

Відповідно до Типової освітньої програми колективу авторів під керівництвом Р. Б. Шияна

Видано за рахунок державних коштів. Продаж заборонено

Підручник відповідає Державним санітарним нормам
і правилам «Гігієнічні вимоги до друкованої продукції для дітей»

На обкладинці та в оформленні підручника використано малюнки Sapunkele/Shutterstock.com
Зображення використовуються згідно з ліцензією Shutterstock / FOTODOM UKRAINE

На с. 40 підручника використано карту гірського масиву авторства Bondzyukh N.B., на с. 63 — фрагмент
зображення «Ексклюзивні економічні зони держав у Чорному морі» авторства Tentotwo (джерело — вікімедіа).
У підручнику використано фактичні дані зі статей вікіпедії (Україна).

Відповідальна за видання *Олена Бородіна*

Підп. до друку 07.04.2026. Формат 84×108/16. Друк офсетний.
Ум. друк. арк. 13,44. Обл.-вид. арк. 7. Наклад 23 326 прим. Зам.

Видавництво «Літера ЛТД». Україна, 03057, м. Київ, вул. Нестерова, 3, оф. 508.
E-mail: commerce.litera@gmail.com
Свідоцтво про реєстрацію ДК № 6901 від 10.09.2019 р.

Віддруковано в ТОВ «КОНВІ ПЛЮС».
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи, серія ДК № 8257 від 30.04.2025.
Юридична адреса: 01094, м. Київ, вул. Антона Цедіка, 12. Тел.: +38(044)391-33-73